خاوەنی ئیمتیاز

سەفین موحسین دزەیی

سەرنووسەر

ئەحمەد محەمەد قەرەنی

ناونیشان

هەولێر ـ وەزارەتی پەروەردە

تەلەفۆن:

سەرنووسەر : 2230135

بەداله: 2233084

2233085

فاکس: 2230471

ئیمەیڵ:

moe@web-sat.com

پەروەردە و فێرکردن

گۆڤارێکی پەروەردەیی وەرزییە وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێمی کوردستان دەری دەکات

ژمارە (5) **ساڵی** 2010

تێبینی بۆ نووسەرانی بەڕێز ....

ئـەو تۆژینـەوەو لێکۆڵینەوانـەی ڕەوانـەی ئەم گۆڤارە دەکرێن پێویستە ئەم خاڵانەیان ڕەچاو کرابێت:

- بە خەتێکی جوان و شاش لەسەر ڕووی یەك لاپـەڕە نووسـرابێت، ئەگـەر کۆمپیووتـەر کرابێت پێویستە (سیدی) لەگەڵ بێت.
- ئەگەر وەرگێڕان بێت پێویستە دەقی بابەتە ئەسـڵییەکەی لەگـەڵ بێـت و ئامـاژە بـە سەرچاوە کرابێت.
- ڕێنووسـی کـوردی تێـدا ڕەچـاو کرابێـت ئەگێنـە گۆڤارەکـە ڕێنووسـەکەی یـەك دەخات.
- نـاوو ناونیـشانی تـەواوی نووسـەری لەسـەر نووسرابێت.

پەروەردە و فێرکردن

لـــەم ژمـــارەیـــەدا

* ڕێژەی خوێندنی ئافرەتان.............ئا: وشیار حەمەد حاجی و بەشدار عەبدولخالق خدر 3

*مامۆستای كارامە و پیشەیی ....ئا: كەوكەز حوسێن عەزیز 28

* كتێبخانەی قوتابخانە...ئەحمەد میرزا ڕۆستەمی ژیرۆ 55

* پرۆژەیەك بۆ پێداچوونەوەی سیستمی نوێی خوێندن ....محەمەد هادی دزەیی 87

* ڕابەری هاریكار بۆ مامۆستایێن زمانێ ئینگلیزی ....ئا: ڕەشید تەیب 108

* ئەرك و مافەكانی مامۆستا .... و: موكەڕەم ڕەشید تاڵەبانی133

* بەكار هێنانی دراما و شانۆ ....ئا: كامەران حاجی ئەلیاس 150

* ڕەنگ لە هونەری شێوەكاریدا ....ئا: پەروەردەو فێركردن 154

ئەو بەرهەمانەی كە لەم ژمارەیەدا بڵاوكراونەتەوە ڕاوبۆچوونی نووسەرەكانیانە، وەزارەت لێیان بەرپرسیار نییە

وتەی ژمارە....

پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە هەرێمی کوردستاندا گەیشتووەتە قۆناغبەندێکی گشتگیرو هەستیاری تێکچێژراو بە کۆمەڵە سستمێکی کارگێڕی و تەکنیکی و سەرپەرشتیاری ئەوتۆ کە کۆکردنەوەیان لە ڕێبازێکی یەکگرتووی هاوسەنگدا، پێویست بە دیدێکی گەییوو گەشبین دەکات. بڕوای بەو تواناو پێویستیانە هەبێت کە لە وڵاتدا هەن و شایستەی هەڵگرتنی ئەم بارە قورس و ئەرکە پیرۆزەن.

دیدگەی گەیو ئامانجە باڵاکان دادەڕێژێت، شێوازی جێبەجێکردنیشیان بنەماکانی فەلسەفەیەکی پەروەردەی نیشتمانی دەستنیشان دەکات و نەخشەڕێی سستمێکی نوێی وەزارەتی پەرەردە دەخاتەڕوو کە ناکرێت دەقاودەق لەگەڵ یاساکانی پەرلەمانی کوردستان و کارنامەی شەشەمین کابینەی حکوومەتی هەرێم هاوجووت نەبێت.

لە ڕووی پڕەکتیزەکردنیشەوە هەر لایەنێکی پەروەردەیی ـ ڕەوشتی یان فێرکردنی ـ کارامەیی بەو زانستەوە بەستراوەتەوە کە تایبەتە بە تەکنیکی نوێی خودیئەو لایەنەوە ... کەواتە هەموو بەشە زانستی و مرۆییەکانی کۆلێژەکانی خوێندنی باڵا لە زانکۆکانی هەرێمدا ناوندی پاڵپشت و تەواوکار دەبن بۆ بوارە جیاجیاکانی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لەقۆناغی باخچەی ساوایانەوە تا قۆناغی ئامادەیی، کە وێستگەیەکی هەرە گرنگی فێرکارییە لەنێوان وەزارەتی پەروەردەو وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی لە لایەکەوەو، لە نێون وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی لەگەڵ بازاڕی کار لە لایەکی دیکەوە.. ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت کە هەر لایەنێکی تەکنیکی لەپرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا لە ڕووی دانانی بنەما هزرییەکان و دەرەکردنی ڕێنماییەکانی کارکردن و چۆنیەتی جێبەجێکردنی بڕگە هەمە چەشنەکان و هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکانیان ڕاستەوخۆ لەو زانستەوە سەرچاوە دەگرێت کە لە یەکێك لە ناوندەکانی هەرێمدا گەڵاڵە دەبێت و گەشە دەکات.

گەشەکردنی زانستیش لە وڵاتدا پێوەرێکی باوەڕپێکراوە کە ئاستی پێدانی کارامەیی دەداتە بازاڕی کارو دەرگەی وەرگرتنی قوتابییە ئامادەکراوەکانیش واڵا دەکات، بۆ ئەوەی ڕێڕەوی پێشکەوتن بەردەوام بێت و سیستمی پەروەردەیش ببێتە ئەڵقەی بەستنەوە لە نێوان کۆمەڵ و زانکۆکاندا.

دەستەبەرکردنی هاوسەنگی لە هەر هەنگاوێکی پەروەردەییدا لەسەرەتایەکی ساکارەوە دەست پێدەکات، بەڵام حیکمەت لەوەدایە کە چۆن بە تونێلە ڕووناك و چەسپاوەکاندا دەڕوات و ئامانجە نزیکەکانی خۆی جێبەجێ دەکات.

بۆ ئەوەی هاوسەنگی لە هەموو هەنگاوەکانی دیکەی پەروەردەییشدا بەشێوەیەکی زانستی بپارێزرێت و پاراستنەکەیشی بۆ ماوەیەکی درێژ خایەن بەردەوام ببێت، پێویستی بەکارێکی بەرنامەڕێژی توکمە هەیە، کە جەخت لەسەر چۆنیەتی پێوەندیکردنی بەشەکانی پرۆسەکە بکرێت، پتر لەوەی کە هەر لایەنێك وەك ناوەندێکی سەربەخۆی ئەکتیڤ کاربکات.

بەگەڕخستنی توانا داهێنانەکانی مامۆستایان و سەرپەرشتیاران و شارەزایان لەپاڵ بەشداری پێکردنی دایك و باوکانی خەمخۆری قوتابیان خوێنێکی نوێی پاك دەبەخشێتە گیانی هاوسەنگی کارەکان، کە لایەنەکانی پلاندانان و پرۆگرامەکانی خوێندن و تەکنەلۆژیای پەروەردەیی و بەهێزکردنی توانا فێرکارییەکانی مامۆستایان لە وانەگوتنەوەداو ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان و هەڵسەنگاندن و بەدواداچوونیان یەك دەگرنەوە.

دیکۆمێنت کردنی هەنگاوەکانی ئەم ڕێبازە زانستییە ئەرکی هەرە پێشینەی گۆڤارەکەمانە (پەروەردەو فێرکردن) کە لەم ژمارەیەدا جەخت لەسەر ئەم بابەتانە کراوەتەوە:

ـ کۆکردنەوەی نوێترین هەنگاوەکانی پەروەردە و فێرکردن لەگەڵ ڕەسەنایەتیی کولتوورێکی نەتەوەییمان و ئاوێتەکردنیان لەنێو سیستمێکی پێشکەوتوودا کە مامۆستایان بە تامەزرۆییەوە تێدا کاربکەن و قوتابیانیش بە شەوقەوە وەربگرن و بەیەکگەیشتنی هەردوو لایەن لە خاڵێکی دەستنیشانکراودا، بنەماکانی قوتابخانەیەك دادەمەزرێن کە نەوەیەکی نوێی هۆشیار دەربچوێنێت توانای دروستکردنی پاشەڕۆژی خۆی هەبێت. لەنێوان دەستپێك و ئەنجامەکانی ئەم سیستمەدا قۆناغێکی درێژ هەیە، بەڵام وێستگەکانی بەکورتی لەنێو بابەتی (فێرگەی دواڕۆژ)دا شی کراونەتەوە.

ـ بایەخدان بە هەڵسەنگاندنی دەرئەنجامی خوێندن هەوڵدانێکە بۆ ڕاست ڕاگرتنی هاوکێشەی پرۆسەی پەروەردە وفێرکردن لەنێوان قوتابی و ناوەندەکانی خوێندندا،

بۆ ئەم مەبەستەش چەندین ڕێبازی تازەی تۆژینەوە خراونەتەڕوو، کە بەشێوەیەکی زانستی لە گرفتەکانی هەڵسەنگاندن دەکۆڵنەوە.
- پرۆگرامەکانی خوێندن کۆڵەگەیەکی سەرەکییە لە پرۆسەی فێرکردندا، ئەم جارەش جەخت لەسەر ناساندنی کتێبەکانی زانست کراوە کە هەردوو قۆناغی (1-9)ی بنەڕەتی و قۆناغی (10-12)ی ئامادەیی زانستی دەگرێتەوە. لەم بابەتەدا تیشك خراوەتە سەر پرۆگرامی زانست بۆ هەمووان کە پرۆگرامێکی جیهانییە و کۆمپانیای هارکۆرتی ئەمریکی سەرپەرشتی دەکات، کتێبەکانی سەرجەم لقە زانستییەکانی وەك (زیندەزانی، کیمیا، فیزیا) لەخۆ دەگرێت، کە ئێستا لە قوتابخانەکانی هەرێمدا دەخوێندرێن.
- تۆژینەوەیەکی مەیدانی لەبارەی دابەزینی ئاستی زانستی لە قوتابخانەکانی هەرێمی کوردستان ئامادەکراوە و قوتابخانەکانی هەولێر بە نموونە وەرگیراون و بە ژمارە و خشتە زانیارییەکان خراونەتەڕوو و هەوڵی شیکردنەوەیشیان دراوەو لە کۆتاییدا بە چەندین دەرئەنجام و پێشنیاری بەپێز دەوڵەمەند کراوە.
- بۆ دەستنیشانکردنی نوێترین شێوازەکانی فێرکردن، ڕێگەی فێربوونی هەرەوەزی وەکو سیستمێکی نوێ لەم ژمارەیەدا بڵاوکراوەتەوە، بۆئەوەی مامۆستا بەڕێزەکان گەلێ لە کێشە هەنوکەییەکانی وانەوتنەوە چارەسەر بکەن بەتایبەتی ئەوانەی پێوەندی بەزانیارییە نوێیەکان و بیناکردنی کەسێتی قوتابییەوە هەیە.
- چەندین بابەتی دیکە لەبارەی خەسڵەت و تایبەتمەندییەکانی مامۆستا و دیارکردنی ئەرك و مافەکانی و ئامادەکردنی ڕابەرێکی تایبەت بە تاقیکردنەوەکان و بابەتێك لەبارەی ڕێکخستنی کتێبخانە و چۆنیەتی پۆلێن کردنی کتێبەکان، سەرەڕای دوو بابەتی دیکە لەبارەی ناساندنی کتێبێکی پەروەردەیی و ڕۆڵی مامۆستا لە کەتواری ئەمڕۆی عێراقدا...
داواش لە مامۆستا بەڕێزەکان و پسپۆرە پەروەردەییەکان دەکەین کە گۆڤارەکەیان بە بابەتی ئەکادیمی و تۆژینەوەی هەڵسەنگاندن و پێشنیازە زانستییەکان دەوڵەمەند بکەن.

سەرنووسەر

کتێبخانەی قوتابخانە وەك پاڵپشتێکی پرۆگرامەکانی خوێندن

بەشی دووەم

ئەحمەد میرزا ڕۆستەمی ژیرۆ

شوێن و کەلوپەل و پۆشتەییەکانی دیکەی کتێبخانەی قوتابخانە

کتێبخانەی قوتابخانەکانیش پرۆژەیەکی پەروەردەیی و زانستی و ڕۆشنبیرییە، پێویستی بە ڕۆڵی پەروەردەو زانست و ڕۆشنبیری هەیە، بۆیە دەبێت لەناو نەخشەو پلان و ڕەنگڕێژی تەلاری قوتابخانە یان خوێندنگەکەدا پلان و نەخشەیەکی زۆر ورد و زانستییانەی لەپێشینەی بۆ بکرێت. بۆ ئەوەی ڕۆڵی تەواو ڕاستەقینەی خۆی لەپرۆسەی فێرکردن و پەروەردەیی ئەو خوێندنگەو قوتابخانەیەدا ببینێت. ئەو وردەکارییانەی کە لە پلان و ڕەنگڕێژی پێشینەی کتێبخانەی قوتابخانەکاندا

دەکرێن لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گرد دەکرێنەوە:

یەکەم: شوێن

جێگەو شوێنی کتێبخانە بایەخێکی زۆر گرنگی هەیە، نەك هەر سەبارەت بەکتێبخانەکانی قوتابخانەکان، بەڵکو بۆ هەموو جۆرەکانی کتێبخانەکانی دیکەیش بایەخێکی گرنگی هەیەو لەپێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەدا ڕۆڵی سەرەکی دەبینێت. بۆیە پێویستە لەکاتی هەڵبژاردنی جێگەو شوێن بۆ کتێبخانەدا لە هەموو کارو فرمانو خزمەتگوزارییە تایبەتییەکانی کتێبخانە لەبەرچاو بگیرێنو بەهەند وەربگیرێن، چ لە کتێبخانەی قوتابخانەکانو چ لەجۆرەکانی دیکەی کتێبخانەکاندا بێت. لەکاتی هەڵبژاردنی شوێن بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکان کۆمەڵە مەرجو ئەگەرێکمان هەن، کە پێویستە هەموویان بەتەواوی پەنجەیان لەسەر دابنرێتو لەو شوێنەدا بێنە دی کە بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکە دەستنیشان دەکرێت و، دەتوانین لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا چڕیان بکەینەوە:

* دەبێت شوێنی کتێبخانە بکەوێتە ناوەڕاستی تەلاری قوتابخانە،یان خوێندنگەکەوە، بۆ ئەوەی هەموو ئەندامانی کۆمەڵگەی ئەو قوتابخانەیە، بەئاسانی دەستیان بیگاتێ و هەموویان بتوانن لەخزمەتگوزارییەکانی سوودمەند بن.

* ئەگەر تەلاری ئەو قوتابخانەیە یان خوێندنگەیەك لەچەند نهۆمێك پێکهاتبوو، دەبێت کتێبخانەکە لەنهۆمی خوارەوە، واتە لەنهۆمی سەر زەوی بێت.

* دەبێت شوێنی کتێبخانە لەسەرچاوەی دەنگەدەنگو ژاوە ژاوەوە دوور بێتو هەموو پێداویستییەکانی پشوو و هێدیو هێمنیو بێ دەنگی بۆ دابین بکرێت.

* دەبێت هۆکارەکانی تەندروستی تەواوی تێدا دەستەبەر بکرێن، ئەگەرو مەرجەکانی هەواگۆڕکێی باشو فێنك کەرەوەو گەرم کەرەوەو تۆڕی کارەبایی تەواوی تێدا بێت، بۆ ئەوەی بتوانرێت هەم لەبارەی ڕووناك کردنەوەو هەم لەبارەی بەکار هێنانی ئامێرەکانی دیکەی کارەباوە بەتایبەتی بەکارهێنانی کۆمپیووتەرو ئینتەرنێتەوە گونجاو بێت.

* دەبێت هۆکارەکانی پارێزگاریو چاودێریو سەرپەرشتیاری بۆ دەستەبەر بکرێت.

* دەبێت ڕووناکی تەواوی بۆ دابین بکرێتو دەبێت هەوڵ بدرێت تیشکی ڕاستەوخۆی ڕۆژی بەر نەکەوێت، بەتایبەتی ژووری کتێبو چاپکراوەکان.
* دەبێت شوێنەکەی وابێتو لەکاتی پێویستدا لەڕووی ئاسۆییەوە بواری فراوانکردنەوەی هەبێت.
* دەبێت زەوی ناو کتێبخانەکە بەگشتی داپۆشراو بێت، بۆ ئەوەی بە سەریدا ڕۆیشتیت تەقە تەق و دەنگە دەنگ ڕوو نەدات و هێمنی بپارێزێت.
* دەبێت دیوارەکانی بەبۆیەی جوانو سەرنجڕاکێش بۆیاخ بکرێنو پەنجەرەکانیش هەموویان پەردە پۆشن بنو ڕەنگی جوانو سەرنجڕاکێشیان هەبێت.

تا ئێستا لەوڵاتی ئێمەدا گەورە ترین کێشەو ئاستەنگ لەبەردەم کتێبخانەی قوتابخانەکاندا بریتییە لەنەبوونی شوێن، واتە لەقوتابخانەو خوێندنگەکاندا تەنیا هۆدەیەکیش بۆ کتێبخانە نییە. باشترین چارەسەریش بۆ ئەم کێشەو تەنگژەیە بەدوو هەنگاو چارەسەر دەکرێت:

1ـ دروست کردنی لایەنی کەم دوو هۆدە لەناو حەوشەی قوتابخانە، یان خوێندنگەکاندا بۆ کتێبخانە. ئەمە لەو تەلارانەی پێشتر دروست کراونو شوێنی کتێبخانەیان بۆ تەرخان نەکراوە.

2ـ دیاریکردنی شوێنی کتێبخانە بەهەموو پێداویستییەکانیەوە لە کاتی نەخشەڕێژی پرۆژەی دروست کردنی قوتابخانەو خوێندنگە تازەکان لە کاتی ئێستەو لەداهاتووشدا.

دووەم: ڕووبەری کتێبخانەی قوتابخانە

لەکاتی نەخشەڕێژی بۆ ڕووبەری کتێبخانەکە دەبێت کارو فرمانەکانی کتێبخانەکەو ئەو خزمەتگوزارییانەی کە پێشکەشیان دەکات، هەروەها ژمارەی ئەو سوودمەندانەی کە ڕوو دەکەنە کتێبخانەکەو شێوەو قەوارەی ئەو کەلوپەل و ناوەرۆکەی کە پێویستە کتێبخانەکە هەیبێت گشتیان لەبەر چاو بگیرێنو بەهەند وەربگیرێن. لەم بوارەدا گەلێك یاساو ڕێساو پێوانە بۆ دانانو نووسینو دەستنیشانکردنی ڕووبەری مەبەست بۆ کتێبخانەکە دانراون و دەکرێت لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گردیان بکەینەوە:

ڕووبەری شوێن یان جێگە بۆ سوودمەندان:

أـ پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکانی قوتابخانە کە لەساڵی(1970) دەرچووە، ئاماژە بەوە دەکەن کە بڕی ڕووبەری شوین بۆ یەك قوتابی بریتییە

لە(25/ 2م2). ئەم پێوانەیانەش بە (10/1) لەکۆی قوتابیانی قوتابخانەکان کە سوود لەکتێبخانەکە وەردەگرن خەملێنراوە. جا ئەگەر گریمان کۆی قوتابیانی قوتابخانەکە بریتی بێت لە(1000) قوتابی، ئەوە ئەو کات ڕووبەری دیاریکراو بۆ سوودمەندان لەکتێبخانەکەدا بریتی دەبێت لە(10/1×1000×2/25=225)م2
.

هەروەها ئەم پێوانانە ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕووبەری پێویست بۆ بەڕێوەبەریەتیو کارگێڕیو خزمەتگوزارییە هونەریو کتێبخانەییەکان 4%ی ڕووبەری گشتی کتێبخانەکە دەگرن.

ب ـ بەڵام ڕاپۆرتی کارینجی کە لەساڵی 1936 دەرچووە، ئاماژە بەوە دەکات لای کەمی ڕووبەری پێویست بۆ یەك قوتابی دەکەوێتە نێوان سێ مەتر تا سێ مەترو نیوی چوار گۆشە(م2).

ج ـ بەڵام لۆسیل فارگۆ لەکتێبەکەیدا بەناوی (کتێبخانەی قوتابخانە library School) ئاماژە بەوە دەکات کە ڕووبەری پێویست بۆ یەك قوتابی بریتییە لە2/20م2: ئەمەش لەگەڵ پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکاندا یەك دەگرێتەوەو لێوەی نزیکەو بۆ ئەو قوتابخانانەی کەکۆی قوتابیانی لە(500) قوتابی پتر نین، بەڵام ئەو قوتابخانانەی کە ژمارەی قوتابیانی لە(500)قوتابی پترن دەبێت بڕی ڕووبەری ئەو کتێبخانەیە بەگوێرەی ئەم هاوکێشەیەی خوارەوە بێت:

کۆی قوتابیانی 10%×2/20= 225/00 م2. ئەگەر بێتو کۆی قوتابیانی قوتابخانەکە(1000) قوتابی بن ئەوە ڕووبەری ئەو کتێبخانەیە دەبێت 225/00 م2بێت. 1000×1×2/25= 225/00م2.

د ـ بەڵام پێوانەکانی کۆمەڵەی کتێبخانەکانی ئەمریکی ئاماژە بەوە دەدەن کە ڕووبەری پێویستو مەبەست بۆ یەکەی کتێبخانەی قوتابخانە یەکسانە بە(2/25)م2.

هـ ـ لەم یاساو ڕێساو پێوانانەی کە خستمانە ڕوو بۆمان دەردەکەوێت زۆربەی زۆریان لەسەر ئەوە کۆکن کە لایەنی کەمی ڕووبەری پێویست بۆ یەك قوتابی بریتییە لە2/25م2.

نهاد عبدالمجید الناصری لەنامیلکەکەیدا (رسالة المکتبات المدرسیة) کە لەساڵی 1963 چاپی کردووە، کاتێك لەدیوانی وەزارەتی مەعاریف بەڕێوەبەری کتێبخانە گشتییەکانو قوتابخانەکان بووە، هەر

چەندە سەرچاوەیەکی کۆنە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێگەو سوودی زانستییانەی تەواوی خۆی هەیەو زانیارییەکانی بریتین لەزانیارییە بەراییەکانو لەم بوارەدا بەردی بناغەن، چونکە زانستو زانیاری کۆن نابێت، بەڵام هی تازەو سەردەمیانەی دەچێتە سەر، بەم شێوەیەی خوارەوە ڕووبەری جێگەی سوودمەندان لەکتێبخانەی قوتابخانەکاندا دەستنیشان کردووە و دەڵێت:

1- شتێکی سەرەتاییو بەڵگە نەویستە کە هەندێك بنەماو کۆڵەکە هەن دەبنە هۆی دەستنیشانکردنی ڕووبەرو قەوارەی کتێبخانەو بە سروشتی خۆیو واقیعی ئێستە بەکۆی قوتابیانو خوێندکارانی ئەو قوتابخانەوە بەندن.

2- بەو کۆمەڵە کتێبو چاپکراوانەوە بەندە کە چاوەڕوان دەکرێت لەکتێبخانەکەدا هەبن.

بنەما گشتییەکان دەسەلمێنن کە بۆ هەر خوێندکارێك (25) پێی چوار گۆشەمان دەوێت. ڕێژەی کورسییەکانی ئەو کتێبخانەیەش 10/1 کۆی قوتابیانی تۆمار کراون لەقوتابخانەکەدا. جا لە قوتابخانەیەکدا ئەگەر(500) قوتابیمان هەبێت، ژمارەی ئەو کورسییانەی کە پێویستن بریتی دەبن لە(50) کورسی. لەسەر ئەم بنەمایە پێویستە شوێنێکی گونجاو بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکە ئامادە بکەین کە ڕووبەرەکەی لەسنووری (1250) پێی دوو جا بێت.

ئەگەر شوێنێکی گونجاو بۆ کتێبخانەی قوتابخانە نەبێت تا بکرێتە بنکەو بارەگای ئەو کتێبخانەیە، بەتایبەتیش لەقوتابخانەکانی گوندو لادێکاندا، ئەوە دەتوانرێت یەکێك لە پۆلە گەورەکان وەك هۆڵێك تەرخان بکرێت، لەکاتی بەتاڵیو بێ ئیشیدا کتێبی تێدا بخوێنرێتەوە، یان لەبەشە وانەکان کە پێوەندییان بەکاروباری کتێبخانەوە هەیە، بۆ ئەم مەبەستە تەرخان بکرێت، ئەویش بە هێنانی ئەو کتێبانەی کە لە دۆڵابەکانی ژووری بەڕێوەبەرو ژووری مامۆستایاندا هەن. کە ئەو مامۆستایە، یان لیژنەی کتێبخانە، کە باش وایە لە هەموو قوتابخانەو خوێندنگەیەکدا ئەم لیژنەیە پێکبهێنرێت، ئەگەر کتێبخانەی سەربەخۆی تەواو لەقوتاخانەدا نەبوو، ئەو کتێبو سەرچاوانە لەسەر مێزێك لەپۆل دابنێنو داوا لەقوتابیان بکرێتو هانیان بدەن بۆ ئەوەی بەگوێرەی ویستو ئارەزووەکانی خۆیان سەرچاوەیان لێ هەڵبژێرنو

بیانخوێننەوەو زۆریان لێ نەکرێتو گەر ئارەزوویان لێ بێت لەخواستنی کتێبو سەرچاوەکان ئازاد بکرێن[15].

ڕووبەری شوێنی ناوەڕۆکی قوتابخانە

ناوەرۆکی کتێبخانە چەندان شێوەو جۆری جیاجیای تێدایە کەکتێبو چاپکراوە جۆربەجۆرەکان، هەیانە قەوارەیان بچوکەو هەشیانە گەورەیە، لەشێوەشدا کتێبو چاپکراو هەیە ئاساییە هەروەها هەندێکی دیکە بریتین لەکتێبو سەرچاوەو ژێدەری گرنگ گرنگو چاپکراوە زنجیرەییەکانو نەخشەو هۆکارەکانی بیستنو بینین وەك فیلم و کاسێتە ڤیدیۆییەکان، کاسێتە دەنگییەکانو بەرنامەکانی کۆمپیووتەر و سیدی ڕوومەکان (CD ROM) و هی دیکە. هەر یەکێك لەم جۆرو شێوانە ڕەفتەو دۆلابی تایبەتی خۆی دەوێت. بۆیە دەبێت لەکاتی نەخشەداڕشتنی ڕووبەری کتێبخانەکە قەوارەی ئەو مژادانە بزانرێت کە کتێبخانەکە پێویستی پێیان هەیە، دەبێت بۆ هەر جۆرو شێوەیەك لەکاتی نەخشەڕێژیو دروستکردنی کتێبخانەدا لایەنی کەمی بتوانرێت بۆ ماوەی پێنج ساڵ سوود لە ڕووبەرەکە وەربگیرێت، لە ڕێکەوتی دەست پێ کردنی ئەو کتێبخانەیەو پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی بەسوودمەندانی خۆی.

بۆ دانان و خەملاندنی ڕووبەری پێویست بۆ ناوەرۆکی کتێبخانەکە لەکتێبو چاپکراوەکان، ڕێساو پێوانەیەکی زۆر لەم بوارەدا کۆکراونەتەوە، بۆ داکردنو هەڵگرتنی(40) کتێب پێویستت بەڕووبەری یەك م2 هەیە. کەواتە بۆ داکردنو هەڵگرتنی (120) کتێب پێویستت بەیەکەیەك واتە دۆلابێك هەیە، کە هەر یەك دۆلاب لەسێ ڕەفتە پێکهاتبێت. دەبێت ئەوەشمان لەبیر نەچێت لەناو کۆگەی کتێبو چاپکراوەکاندا کە دۆلابەکان لەیەك دەدەن، پێویستە تیشکی ڕۆژیان بەر نەکەوێت، چونکە کتێبو چاپکراوەکان خراپ دەکاتو ئەنجام هەڵدەوەرن.

ڕووبەری شوێنی فەرمانبەرانو خزمەتگوزارییە هونەرییەکان کە بریتین لەپرۆسەی پۆشتە کردنو پێڕستو پۆلین کردنو پۆشتەکردنی مژادەکانی کتێبخانە هەمیشە بە30ـ 40٪ لەڕووبەری گشتی کتێبخانەکە دەخەملێنرێت.

سێیەم: کەلوپەلو ڕایەخ لەکتێبخانەی قوتابخانەدا

ڕایەخو کەلوپەلەکان لەکتێبخانەی قوتابخانەدا بریتییە لەتوخمێکی گرنگ لەتوخمەکانی کتێبخانەی قوتابخانە، بۆیە ئەدەبیاتو ڕێساکانی کتێبخانەکانی قوتابخانەکان بایەخێکی زۆر بەڕایەخو کەلوپەلەکانی کتێبخانە دەدەن. بۆ ئەم مەبەستەیش چەندین مەرجیان داناوە کە دەبێت لەیەکەی ڕەفتەکاندا هەبن، بە بێ ئەو مەرجانە پەسەند نییە، ئەم مەرجانەیش بریتین لەمانەی خوارەوە:

1ـ ئاسان بەکار هێنانو توکمەییو پتەوی.

2ـ بتوانرێت بەئاسانی هەڵ گیرو داگیر بکرێتو لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە بگوێزرێتەوە.

3ـ پێویستە جوانو سەرنجڕاکێش بنو ڕەنگی گونجاوو لەباریان هەبێت.

4ـ دەبێت لەڕووی بەرزیو گونجانیان لەگەڵ قۆناغە جیاجیاکانی تەمەنی قوتابیاندا گونجاوو لەبار بن.

کەلوپەلەکان

کەلوپەلی کتێبخانە هەیە لەدارو تەختەو هەیە لەکانزا دروست کراون، هەر کامێك بن چاکیو خراپی خۆیان هەیە، جا لەهەر کامێکیان بێت دەبێت ئاسان و فرەوان و پتەوو سەرنجڕاکێش و گونجاو بێت و بەئاسانی بهێنرێتو ببرێت.

لەکاتی هەڵبژاردنو دەستنیشانکردنو کڕینی کەلوپەلەکاندا پێویستە ئەم کارانەی خوارەوە ڕەچاو بکرێن و پشت بەم زانیارییانەی خوارەوە دەبەستن (چەندایەتیو چۆنیەتیو قەوارەی ناوەرۆکی کتێبخانەکە و تەمەن و بەژن و بالآی قوتابیان) ئەمەش زانیاریو کاروبارەکانن کە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا خۆ دەنوێنن:

1. چەند ڕەفتەی یەك ڕووت پێویستە؟
2. چەند دۆلآبی دوو ڕووشت دەوێن؟
3. دەستنیشانکردنی ژمارەی ڕەفتە پێویستەکان لەهەر پێوانەیەك لە پێوانە گونجاوەکان لەگەڵ قوتابیانو مندالآنو بەپێی قۆناغ و تەمەنە جیاجیاکان.
4. کام ڕەنگ بۆ ڕەفتەکان گونجاوە ، ئایا ئەمە پشت بەڕەنگی دیوارەکانو پەنجەرەکان دەبەستێت، واتە: ئایا بەگوێرەی ڕەنگی دیوارو پەنجەرەکان

ڕەنگی ڕەفتەکان هەڵ دەبژێرڕێن تا ببنە تاقم، یان بەپێچەوانەوە؟

أـ بەڵام سەبارەت بەپێوانـەی ڕەفتـەکان لەچەند پێوانەیەکدا هەڵ دەبـژێرڕێن کـە پێویـستە درێــژی یــەك ڕەفتــە لــە نێــوان(90ـــ100) ســم بێــت و قوڵییەکەیشی 20سم بێت، بەڵام دەبێت لایەنی 210سـم بـەرز بێـت ئـەویش بـــەپێی قۆناغـــە جیاجیاکـــانی قوتابیان.(16)

باشتر وایە دۆڵابـی کتێبـی کتێبخانـەی قوتابخانە سەرەتاییەکان لـەدارو تەختـە دروست بکرێن، لەبەر ئەوەی نرخەکـەی هەرزان ترەو ئاسانتریش مامەڵەی لەگەڵ دەکرێــت، چ لەلایــەن قوتابیــان و چ لەلایەن کارمەندانی کتێبخانەکەوە بێت.

دەبێــت ئەوپــەڕی بــەرزی دۆڵابــەکان ســەبارەت بەقوتابخانــە ســەرەتاییەکان بگاتە(4)پێ، بەم پێیە دەبێت ژمـارەی خانەکانی ئەم دۆڵابە بریتـی بـن لەسـێ خانــە، بەمــەرجێك دووری خانـــەو خانەیەکی دیکە لەیەك پـێ پـتر نـەبن. درێژییەکەشیان لەسێ پێ پـتر نـەبێت ، ئەستورییەکەشی لـە یـەك (ئینـج) پـتر نەبێت، قوڵییەکەشی لـە(7) ئینـج پـتر نـەبێت وەکـو لەسـەرەوە بەپێوانـەیی سانتیمەتر ئاماژەمان پێ کرد .(17)

ب ـ کورسیو مێز.

قەوارەو شێوەی مێزەکان بـەگوێرەی درێـــژی قوتابیـــانو خوێنـــدکاران دەگۆڕێــت، شـێوەو قــەوارەی مێــزو کورسییەکان هەر چۆنێك بێت پێویستە ئەم مەرجانەی خوارەوەیان تێدا بێت:

1ـ پتەوی‌و قایمی.

2ـ ئاسانیو فرەوانیو سەرنجڕاکێشی.

3ـ گونجانو ئاسان بەکارهێنان.

4ـ پێویستە کورسـییەکان بـۆ لەسـەر دانیـــشتن خـــۆشو گونجـــاو بـــن ، لەپێشەوەڕا بۆ دواوە بەبڕی پیـنج پلـە لار بن.

5ـ سەبارەت بەمێزەکانیش دەبێت ڕوو تەختەکان، یان کانزاکانی سفتو نەرمو لووس بـن بـۆ ئـەوەی بەئاسـانی پـاك بکرێنەوە.

6ـ دەبێت ڕەنگەکانیان لەگەڵ ڕەنگـی دیوارو ڕەفتـەو پـەردەو پەنجەرەکانـدا یەك بگرێتەوە.

دەبێت بەرزی کورسییەکان لە(16) ئینج پتر نەبنو باشتریش وایە لـەدارو تەختـە دروسـت بکـرێن، یـان لەهـەر کەرستەیەکی دیکـە کـە لـەو وڵاتـەدا دەست بکەون.

بەڵام سەبارەت بەمێزەکان پێویستە لاکێشی بنو لەقەوارەی هەمە جۆردا بن، هەیانە جێگەی چوار کورسی واتە قوتـــابی خوێنـــەر دەبێــــت بـــە

پێوانــەی(60×40)ســم، هەشــیانە جێگــەی شــەش کــەس دەبێــت بەپێوانــەی(83×40)ســم، هەیانــە جێگــەی هەشــت کورســی دەبێــت بەپێوانەی(110×40)سم. دەکرێت ئەو کتێبخانانەی کە جێگەیان تەسکە مێزی تاك کەسی بە پێوانەی 2×3پـێ بـەکار بهێـنن ، بەمـەرجێك بـەرزی مێزەکـان لەزەویەوە لە(26) ئینج پتر نەبن.

دووری نێـوان مێزێـك لـەوی دیکـەوە پێویستە(60)سـم بێـت، دووری نێـوان ئـەو مێزانـەی کـە هاوتـەریبن لەگـەڵ ڕەفتەکانو ڕەفتەکان خۆشـیان(40)سـم بێت، بۆ ئەوەی کارمەندانو کارگوزارانی کتێبخانەکـــە بەئاســـانی بتـــوانن بەنێوانیاندا بێنو بچن.[18]

3ـ کەلوپەلەکانی دیکە:

بریتین لەکۆمەڵە کەلوپەلێکی دیکەی پێویـست وەك: سـندووقی پێڕسـتەکان، مێزو کورسی، مامۆستای کتێبخانـە، یان بەرپرسی کتێبخانەکـە، پیشانگەی کتێـــبو چـــاپکراوو گۆڤارەکـــان، هۆکارەکـانی گـەرم کـردنو فێنـك کردنەوەو ڕووناکی و کۆمـەڵێك وێنـەو دیمـەنی جـوان کـە بـە دیوارەکانـدا هەڵدەواسرێن. دەتوانین ئـەم کەلوپەلانـە لـەم چـەند خاڵانـەی خـوارەوەدا چـڕ بکەینەوە:

1. پێڕستەکان: ئەگەر ئەو کتێبخانەیە شـێوازی ئاسـایی لەپێڕسـت دروسـت کـردنو پـۆلین کردنـی ناوەڕۆکـدا بــەکارهێناو کۆمپیووتــەری بــەکار نەهێنا، ئەوە دەبێت سـندووقێك، یـان چـەند سـندووقێکی هـەبن کـارتی کتێبــەکان بــە پێڕســتی دانــەران (نووســەران)و ناونیــشانی کتێــبو چــاپکراوەکانو بابەتــەکانیان تێــدا بپارێزرێن، هەروەها بۆ پێڕستی پۆلین کراو. بـەڵام ئەگـەر ئـەو کتێبخانەیـە تەکنۆلۆژیای تازەی تێدا بەکار هـات، واتە سیـستمی کۆمپیووتـەری بـەکار بهێنێت، ئەوە بەلایەنی کەمەوە دەبێت ئـــامێرێکی کۆمپیووتـــەری بـــۆ ئەمینداری کتێبخانەکـە هـەبێت، تـا کاروباری کارگێڕی و بەڕێوەبەرایەتی و کارە هونەرییەکانی پـێ هەڵـسووڕێنێت ، یـەکێکی دیکـەیش بـۆ ڕاپەڕانـدنی کاروباری خواستنو پێدان، بەلایـەنی کەمـــەوەش دوو ئـــامێری دیکـــەی کۆمپیووتەر بۆ سوودمەندان هەبن تـا بتـوانن بـە هۆیانـەوە بـۆ سەرچـاوە بگەڕێن بۆ توێژینـەوەو بەدواداچـوونو گەڕاندنـەوەی ئـەو کتێـبو چاپکراوە خوازراوانـــەی بـــۆ نـــاوەوەو دەرەوە خـــوازراون، ئامــاژەیش بەگەڕانــەوەو خواستنیان بکرێت.

2. هەڵگری فەرهەنگە گەورەکان : دەکرێت ئەو هەڵگرانە دوو جۆر بن:
أ ـ وەك عەرەبانەیەك بۆ هەڵگرتنو گواستنەوەی ئەو فەرهەنگو کتێبە گەورانە لەکاتی هاتنو داگرتنیانو گواستنەوەیان لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە لەناو کتێبخانە یان قوتابخانەکەدا.
ب ـ دۆلاب : بۆ هەڵگرتنو پاراستنی ئەو فەرهەنگو کتێبە گەورانە لەناو کتێبخانەدا.
3. هەڵگری رۆژنامەکان.
4. رەفتەی چاپکراوە وەرزییەکان: ئەم رەفتانەش چەند شێوەو جۆرێکیان هەیە. هەیانە تەنیا بۆ خستنە روو، هەشیانە بۆ پاراستنو خستنە رووی نوێترین ژمارەکانی ساڵێك یان پتر لەو چاپکراوە وەرزییانەی کە لە گۆڤارو چاپکراوە وەرزییەکانەوە دێن.
5. عەرەبانە بۆ هەڵگرتنو گواستنەوەی ئەو کتێبو چاپکراوانەی کە بۆ کتێبخانە دێن، یان ئەو کتێب و چاپکراوانەی کە لە سوودمەندانەوە دەگەرێنەوە دوای خواستنیانو گەرانەوە بۆ شوێنە تایبەتییەکانی خۆیان لەسەر رەفتەکانی کتێبخانەکە.
6. کۆگەیەکی لەبار کە چەند رەفتەیەکی لەخۆ گرتبێت بۆ پاراستنی شریتی ڤیدیۆو کاسێتەکانی دیکەو مژادە تویَ تویَ و فیلمە روونەکان ئەگەر هەبن، لەگەڵ بەرنامەکانی کۆمپیووتەرو سیدی روومەکان (CD ـ ROM) .
7. تەلەفزیۆنو ئامێری ڤیدیۆ بەگوێرەی ئەو کاسێتانەی بەکارهاتوون.
8. ریکۆردەر بۆگویَ گرتن لەو کاسێتانەی دەنگیان لەسەر تۆمار کراوە.
9. ئامێری کۆمپیووتەر کە ئامێری خوێندنەوەیان پێوە بەستراوە، بۆ بەکار هێنانی بەرنامەی دەنگی ROMـ CDو MULTIM EDIA ی وێنەیی بەیەکەوە واتە: رەنگیو دەنگی.
10 کۆگەیەك بۆ پاراستنی دۆسێکان.
11. یەکە تاکییەکان بۆ توێژینەوەو لێکۆڵینەوە بۆ بەکارهێنانی تاکی توێژینەوەو لێکۆڵینەوە.
12. پەیژەیەك بە دوو پلە یان سیَ پلە بۆ ئاسانکردنی کاروباری بەکارهێنانی کتێب و چاپکراوەکان هەبێت، واتە داگرتن و گێرانەوەی کتێب و چاپکراوەکان لەوەوە بۆ سەر رەفتە بەرزەکانی ناو کۆگەی کتێبخانە لەو رەفتانەی کە دەستیان پیَ ناگات.

13. تابلۆیەك بۆ تێدا هەڵواسینی بڵاوکراوەو ڕیکلامەکان.
14. چەندین پاڵپشت بۆ کتێبەکان.
15. ئامێرێکی کۆپی.

ئامادە کردن و ڕێکخستنی کتێبخانەی قوتابخانە

بۆ ئامادەکردنی کتێبخانەی قوتابخانە، پێش هەموو شتێك پێویستە جیگەو شوێنێکی گونجاوو لەباری لەناو قوتابخانەکەدا بۆ دەستنیشان بکرێت، باشتریش وایە لەناوەڕاستی قوتابخانە، یان خوێندنگەکەدا بێت. بۆ ئەوەی هەمووان بتوانن دەستیان بیگاتیۆ بەئاسانی سوودی لیٚ وەربگرن. هەرچەندە لەوڵاتی ئێمەدا تا ئێستەیش نەك جێگەی تەواوی بۆ دابین نەکراوە، بەڵکو ئەوەی بەخەیاڵیاندا نەهاتبێت و هەر بیرییان لیٚ نەکردبێتەوە کتێبخانەکەیە کە ڕۆڵێکی گرنگی لە پەرەپێدان و گەشەپێدانو فرەوان بوونی بیرو مێشکی نەك هەر قوتابیان، بەڵکو مامۆستایانو گشت کارمەندانو ئەندامانی خێزانی قوتابخانەو خوێندنگەکاندا هەیە. بۆیە ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیانەی کە تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت تەلاریان بۆ دروست کراوە و حسێبی کتێبخانەیان بۆ نەکردووەو هەر هەموویان بەدەست نەبوونی جێگەو ڕێگەوە دەناڵێنن، نەك هەر بۆ کتێبخانە، بەڵکو بۆ پۆلەکانیشیان. بۆیە باش وایە ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیانەی شوێنیان نییە لەناو حەوشەی قوتابخانەکەدا جێگەو شوێنیان بۆ دروست بکرێتو ئەوانەیش تازە نەخشەی تەلاریان بۆ دادەڕێژرێت، پێویستە شوێن و جێگەی کتێبخانەشیان بۆ دەستنیشان بکرێت.

ئەو شتانەیش کە بیریان لیٚ دەکرێتەوەو پێویستە بیریان لیٚ بکرێتەوەو پێویستە پێشەکی پلانو بەرنامەیان بۆ دابڕێژرێت، بریتین لەمانەی خوارەوە:

1 ـ شوێن، ئەوەی باس کرا.

2ـ بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە.

دوای ئەوەی شوێن بۆ کتێبخانەکە دابین کرا، ئەم جار دەبێت بۆ هەڵسووڕاندنو ڕێکخستنی کتێبخانەکەو پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانە بە ئەندامانی خێزانی ئەو قوتابخانەو خوێندنگەیە ئەمیندار، یان بەرپرسێك بۆ کتێبخانە دەستنیشان بکرێت.

ئەگەر پسپۆری قوتابخانە نەبوو، باشتر وایە کەسێك دابنرێت چ

ماموستا بێت، یان فەرمانبەر شارەزایی هەبێت و بەڕاستی کەیفی بەکتێبو کتێبخانەو خوێندنەوە بێت . پێویستە ئەو ئەمینداری کتێبخانەیە هەروەکو گوتمان شارەزایی تەواوی هەبێتو توانای کارکردنی لە هەڵسووڕاندنو ڕاپەڕاندنی کارە هونەریو خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەکەدا هەبێت، لە ڕووی پێڕست نووسینو پۆلین کردنو ئامادەکردنی پێڕستەکان، کە بە دەست و بە کۆمپیووتەر دەنوسرێن و دەبێت لە چالاکییەکانی دەرەوەی قوتابخانەکە هاوبەشی بکات و کاریگەری تەواوی لە بەکارهێنانی کتێبخانەکە هەبێت، واتە بۆ بەکارهێنانی کتێبخانەو سوود بەخشین بە سوودمەندانی.

کارامەییو پسپۆریەتی بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە

پێویستە بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانە پسپۆرایەتی لەکاروباری کتێبخانەدا هەبێت. لەبواری زانستی کتێبخانەکەدا بڕوانامەی هەبێت و باشتر وایە ئەم بڕوانامانە، یان پسپۆرییانەی خوارەوەی هەبێت:

1 ـ دبلۆمی باڵا، یان لەزانستی کتێبخانەکانو زانیاریەکاندا و زانکۆی تەواوکردبێت.

2 ـ دبلۆمی مامناوەندی لەزانستی کتێبخانەکاندا هەبێت.

3 ـ پسپۆریو شارەزایی لەبواری کتێبخانەکاندا هەبێت، کە لە دوو ساڵ کەمتر نەبێت(19).

بەڵام بەداخەوە لەوڵاتی ئێمەدا، ناوی کتێبخانەکان هەر نەبیسترابوو چ جای پسپۆری لە زانستی کتێبخانەکاندا، مەگەر لەم یەك دوو ساڵانەدا وردە وردە بەرگوێیان کەوتبێت.

دەکرێت ئەمیندارێکی جێگیر بۆ ئەمینداری کتێبخانەکە هەبێتو پێویستە ئەو ئەمیندارە لە کاروبارە هونەریو کارگێڕییەکاندا توانای تەواوی لەهاریکاری کردنو یارمەتیدانی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانەکە هەبێت ، لەکاتی لەماڵ نەبوونی ئەمینداری کتێبخانەدا لەجێگەی ئەو بتوانێت هەموو کارو بارەکان راپەڕێنێت، باشتر وایە ئەو جێگرە لەزانستی کتێبخانەکانو زانیارییەکاندا خوێندنی زانکۆی تەواوکردبێت، یان دبلۆمی مامناوەندی لە زانستی کتێبخانەکاندا هەبێت لەگەڵ شارەزاییو پسپۆری تەواو

لەبواری کار کردنو هاریکاری کردن لەگەڵ کتێبخانەکانی قوتابخانەو خوێندنگەکاندا.

بەڵام دەکرێت کارە سەرەکییەکانی ئەمیندار یان بەرپرسی کتێبخانەی قوتابخانە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گرد بکەینەوە:

1ـ دانانی پلانو سیاسەتی کتێبخانە لەڕووی پۆشتەکردنو هەڵبژاردنی مژادە کتێبخانەییەکانو خواستنو پێدانی کتێب لەکتێبخانەکەدا کە لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانەو بابەتەکاندا ڕێک بێت، کە لەو قوتابخانە یان خوێندنگەدا دەخوێنرێن.

2ـ هاوبەشیکردنو هاریکاریکردن لە چالاکییەکانی دەرەوەی پرۆگرامی خوێندن لە لایەن کتێبخانەکەوە، بۆ بەکاربردنو بەکارهێنانی وێستگەی قوتابخانەو گۆڤارەکانی دیوانو پێشبڕکێکانی خوێندنەوە.

3ـ هاندانی قوتابیانو مامۆستایانو وانەبێژان لەسەر بەکارهێنانی کتێبخانە بە ڕێگەگەلی هەمە چەشنەی گونجاوو لەبار لەگەڵ ئاستی قوتابیاندا.

4- ڕاگەیاندنی ئەو کتێبو چاپکراوانەو مژادە کتێبخانەییانەی کە تازە بۆ کتێبخانەکە دێن.

5ـ ئامادەکردنو ڕێکخستنی پێشبڕکێ ڕۆشنبیرییەکان.

6- پێکهێنانی لیژنەی هاوڕێیانی کتێبخانە لە قوتابیانو مامۆستایانو تەنانەت هاووڵاتیانی دەوروبەر بەتایبەت ڕۆشنبیران بۆ هاریکاریکردنو یارمەتیدانی ئەمینداری کتێبخانەکە.

7ـ پێوەندی کردن بە سەرپەرشتیارانو بەخێوکەرانی قوتابیانو خوێندکارانو کۆبوونەوە لەگەڵیانداو ڕوونکردنەوەی ڕۆڵی کتێبخانە لەپاڵپشتیکردنو دەست بار گرتن لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانەکە.

خەسڵەتەکانی بەرپرس یان ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە

پێویستە ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە ئەم خەسڵەتو مەرجانەی خوارەوەی تێدا بێنە دی:

أـ مامۆستا یان وانەبێژێکی سەرکەوتوو بێت، لەڕووی پەروەردەییو دەرونییەوە پسپۆڕو شیاو بێت.

ب ـ شارەزاییو کارامەیی لە زانستی کتێبخانەکاندا هەبێتو لەبواری

کتێبخانــەی قوتابخانەکانــدا ڕاهێنــراوو مەشق پێ کراو بێت.

ج ـ ئارەزوویــەکی بــەهێزو تــەواوی هەبێتو بۆ کارکردن لەگــەڵ قوتابیــانو وانەبێژو مامۆستایاندا ئامــادەیی تێــدا بێت.

د- بــیرو مێــشك فــرەوانو زانــستو ڕۆشنبیرییەکی فرەوانی هەبێت.

ه ـ لــەڕووی سەرچــاوەی زانــستو زانیارییە جۆر بەجۆرەکانەوە شارەزاییو ئاشنایەتی لەگەڵ پرۆگرامی قوتابخانــەو داخوازییەکانی قوتابخانەکەدا هەبێت.

و- چالاك بێتو کەسایەتییەکی بەرچاوو کاریگەری لەناو کۆمەڵدا هەبێت.

ز- لەبــەکارهێنانو کــار پێکردنــی کۆمپیوتــەرو تــەکنۆلۆژیای فێرکــردنو زانیارییەکاندا هەڵسوکەوتو شــارەزایی هەبێت.

ح ـ دەبێت بــۆ کــارکردن لەکتێبخانــەی قوتابخانەکەدا تەرخان بکرێــت و وانــەی پــێ نەگوترێتــەوە، یــان پــشکی وانەگوتنەوەی سووك بکرێت تا بتوانێت کاروبارەکانی کتێبخانەکە وەك پێویست ڕاپەڕێنێت.[20]

ناوەرۆکی کتێبخانە

مەبەستمان لە نــاوەرۆکی کتێبخانــە کتێــبو چــاپکراوەکانو کەرەســتە زانستیو ڕۆشنبیرییەکانی کتێبخانەیە. هــەموو لایــەك دەزانــن ئــەو هــەموو هەوڵو تەقەلاو ماندوو بوونو تێچوونو خەرجییەی لەپێناو کتێبو چــاپکراوو کەرەســتە ڕۆشــنبیرییەکاندا خــەرج دەکرێن بۆ خزمەتکردنو ســوودبینینی هاوولاتیانە.

بــۆ ئــەوەی کتێبخانــەی قوتابخانــە ببێتە ئامرازو دەزگەیــەکی ڕۆشــنبیری پەروەردەیی گونجاوو لــەبار، پێویــستە کۆمەڵێکی تــەواو کتێــبو چــاپکراوو سەرچاوەی ژێدەری بۆ ئامادە بکــرێن. نەك تەنیا ژمارەیــەکی بــاش و بــەس، بەڵکو دەبێت ژمارەیەکی تــەواوی بــۆ ئامادە بکرێــت. بۆیــە پــێش هــەموو شتێكو لە یەکەمین هەنگاودا دەبێــت بیر لەوە بکرێتەوە ئایا چــەندە کتێــبو سەرچــاوەمان دەوێــتو دەبێــت بــڕی چــەندە کتێـــبو ژێـــدەرو مـــژادە کتێبخانەییەکانی بۆ ئامــادە بکــەین. ئەوەی کــە هــەمووان لەســەری ڕێکــن دەبێت بۆ هەر قوتــابیو خوێنــدکارێك کە لە تۆماری قوتابخانە تۆمار کــراون (4ــ5) کتێــب ئامــادە بکرێــت. بــۆ نموونە ئەگــەر قوتابخانەیــەك (1000) قوتابی هەبێت، دەبێــت(1000×4= 4000) کتێبو چاپکراوو سەرچاوەی زانیاری بۆ ئامادە بکرێت.

جۆری ئەو کتێبو بابەتانەی کە پێویستە لەکتێبخانەکەدا هەبن

دیـــارە دەبێـــت نـــاوەرۆکی ئـــەو کتێبخانەیە هەمە چەشنە بێت و هەموو لقو چڵو پۆپـەکانی زانسـتو زانیـاری مرۆڤایەتی لەخۆ بگرێـت، بـۆ هـەموو چینو توێژەکانی کۆمەڵگەی قوتابخانەکە بن. واتە هەمووان بتوانن بـە یەکـسانی ســـوودی لێ وەربگـــرن، لەگـــەڵ چـاودێریکردنی لایـەنی پـەروەردەییو پاڵپشتیکردنی پرۆگرامی بڕیـار لەسـەر دراوی قوتابخانە، بەتایبەتی لەسەردەمی ئـەمڕۆی تـەکنۆلۆژیای کۆمپیووتـەرو ئینتەرنێتـدا. دەکرێـت جـۆرو چەشـنو شـێوەکانی ئـەو بابەتانـە لـەم چـەند خاڵانەی خوارەوەدا ڕوون بکەینەوە:

أـ کۆمەڵێك کتێبو ژێـدەر لەزانـستو زانیاریيـــە گـــشتییەکان کـــە بـــریتین لەژێـــــدەرەکانی وەك فەرهـــــەنگ و ئەنـــسکلۆپیدیا، ئەتڵـــەس، هـــەروەها کتێبو سەرچاوەی ژیاننامەو مێـژوو و گەشـتو سـەفەرو زانـستو زانیـاریو هونەرەکانی ژیانو زانستی کۆمەڵناسیو ...تـــاد. کـــە هەمیـــشە یارمـــەتیو هاریکـــاری ئەنـــدامانی کۆمـــەڵی قوتابخانەکان دەدەن بۆ پترکردنی زانستو زانیارییـــە بڕیـــار لەســـەر دراوەکـــانی قوتابخانە.

ب . کتێب و ژێدەرەکانی بواری هـزرو داهێنـــان: کـــە بـــریتین لـــە کتێـــب و سەرچاوەی ئایین، فەلسەفەو هـۆنراوەو شانۆگەریو چیرۆكو داستانو ڕۆمان.

ج. کتێـب و سەرچـاوەی ئاسـوودەییو خـــەمڕەوێنو خۆشـــیبەخش هـــەروەها حیکایـەتو گێڕانـەوەو گاڵتەوگـەپو کتێبـی نایـاب و وتـارو خوێندنـەوەی ســـەرپێیی لـــە گـــشت بابەتـــە جـــۆر بەجۆرەکاندا.

د . کتێـبو سەرچـاوەی پاڵپـشت و دەســـت بـــارگر لـــەبواری پـــەروەردەو فێرکردندا.

ه . کتێـــبو سەرچـــاوەی زانـــستی کتێبخانەو زانیارییەکان.

و . ڕۆژنامەو چاپکراوی وەرزی گشتی و تایبەتی و پسپۆری.

ز . کەرەستەو ئامرازی بیستنو بینین.

ح . کۆمپیووتەر و بەرنامەی گونجاوو ئینتەرنێت.

ڕۆڵی ئەندامانی خێزانی کتێبخانەی قوتابخانە

شـتێکی ئاشـکرایە کـە خێـزانو کۆمـەڵی قوتابخانـە، یـان خوێندنگـە هــەموویان وێکـڕاو بەیەکـەوە هـەوڵ

دەدەن هەر یەکەو ڕۆڵو تایبەتیو گرنگی خۆیان هەیە، بۆ سەرخستنو گەیاندنی ئاواتو ئامانجو مەبەستەکانی قوتابخانەکە، بە هەموو بەش و لایەنو کەسەکانیەوە بەتاكو بەکۆمەڵ، بۆ سەرکەوتنی پلانو نەخشەی پەیڕەوو پرۆگرامی قوتابخانەکە. لێرەشدا هەوڵو کۆششو تەقەلاو ڕۆڵی هەر یەکێك لە ئەندامانی خێزان، یان کۆمەڵی کتێبخانەی قوتابخانە، یان خوێندنگە بە کتێبخانەو ئەمینداری کتێبخانەکەشەوە دەخەینە ڕوو:

1ـ ڕۆڵی بەڕێوەبەرو کارگێڕی قوتابخانە:

بێ گومان سەرکەوتنی کتێبخانەی قوتابخانە پێوەندی بەبواری چالاکیو زیرەکیو کارامەیی کارگێڕیو بەڕێوەبەرایەتی ئەو قوتابخانەیەوە هەیە، چەندە چالاكو خەمخۆرو بەتەنگەوە بێت، ئەوە سەرکەوتووترو چالاکترو لێهاتووتر دەبێت.ئەو بەڕێوەبەراتییەی کە ئامانجو نەخشەو پلانو سیاسەتەکانی ئەو کتێبخانەیە دادەنێتو بەدواداچوونی بۆ دەکات و کارەکانی ڕادەپەڕێنێت. هەرچەندە لایەنو کەسانێکی زۆر هەن و هەر کەس دەتوانێت لەلای خۆیەوە لە پرۆسەی دامەزراندنو گەشەپێدانو بەرەو پێشبردنی کتێبخانەکانی قوتابخانەکان وەك دامەزراوێکی پەروەردەیی لە وەزارەتی پەروەردەو بەشە جیاجیاکانو بەڕێوەبەرایەتییەکانی ڕۆڵی گرنگو تایبەتیو کاریگەری خۆی هەبێت، ئەوانەش وەك بەڕێوەبەری قوتابخانەو ئەمینداریتی کتێبخانەکانی قوتابخانەکان، کەچی سەرەڕای ئەمانەش بەڕێوەبەری قوتابخانە خۆی ڕۆڵێکی تایبەتو کاریگەرو دیارو بەرچاوی لەم بوارەدا هەیە. بۆ ئەوەی بەڕێوەبەری قوتابخانە وەك پێویست ئەم ڕۆڵەی خۆی بۆ بەرز کردنەوەی ئاستی کتێبخانەی قوتابخانە ببینێت، لەبوارە جیاجیاکانی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەکەدا چاوەڕوانی چەند هەنگاوێکی گرنگی لێ دەکرێت. کە دەتوانین لەم خاڵانەی خوارەوەدا چڕیان بکەینەوە:

* لەبواری ئامانج و سیستەمو پلانەکانی کتێبخانەکە: بەڕێوەبەری قوتابخانە ڕۆڵێکی گرنگو کاریگەری هەیە، ئەویش لەڕێگەی نەخشەو پلان دانان بۆ ئامانجەکانی کتێبخانەکە، کە بتوانێت بەئاسانی بهێنرێنە دیو لەگەڵ تواناکانی ئەو کتێبخانەیە بەراورد بکرێتو لەسەرچاوەی ئامانجە پەروەردەییە گشتییەکانەوە

هەڵبهێنجرێن‌و هاوشانی یەکدی بن‌و هاوتەریبی یەکدی بن‌و هەرگیز یەکدی بڕ نەبن ، یەکێك لەئامانجەکانی ئەو کتێبخانەیە چاندنی حەزو ئارەزووی خوێندنەوەیە لە دڵی قوتابیان‌و خوێندکارانی قوتابخانە، یان خوێندنگەدا و پێویستی ڕاهێنان‌و مەشق پێ کرنی قوتابیان لە ڕووی بەکارهێنان‌و خوێندنەوەی ئەو کتێب‌و سەرچاوە زانیارییانەی لەو کتێبخانەیەدا هەن.

* پاڵپشتیکردنی پرۆگرامی قوتابخانە: یەکێکی دیکە لەئامانجەکانی کتێبخانە کە لەپاڵپشتیکردنی پرۆگرامی قوتابخانەکەیەو نەهێشتنی هەموو ئەو کەندو کۆسپانەیە کە خراونە بەردەم کتێبخانەکەو ئەوانەی سوودی لێ دەبینن.

* دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەکە بە زانست‌و زانیارییەکان: ئەویش لەمیانەی زۆر کردن‌و پترکردنی بابەتەکانی کتێبخانەکە.

* ڕێکخستن‌و پۆلین کردن: واتە ڕێکخستن‌و پۆلین کردن‌و پێڕست نووسین‌و ئامادەکردنی کەرەستە زانیارییەکان‌و خستنە بەردەمی سوودمەندان لە قوتابیان‌و دەستەی مامۆستایان بەسووکترین و ئاسانترین شێواز. ئەویش لەڕێگەی زۆرکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەوە.

* چاندنی نەریت‌و ڕەوشتی کۆمەڵایەتی: لە کارە هەرە زۆر گرنگەکان چاندنی نەریت‌و ڕەوشتی کۆمەڵایەتی‌و ڕەوشتی بەرزە لای قوتابیان.

* **بەشداری چالاکانە:** هەروەها پێویستە بەڕێوەبەری کتێبخانە لەدانانی سیاسەت‌و پلانی گونجاوی کتێبخانەدا بەشدارییەکی چالاکانەو زۆر بکات، هەموو لایەك دڵنیا بکاتەوە کە کتێبخانەکە بەگوێرەی ئەو نەخشەو پلان‌و سیاسەتە کار دەکات.

* **هاریکاری بەڕێوەبەر:** هەروەها پێویستە بەڕێوەبەری کتێبخانە لەگەڵ دەستەی مامۆستایان‌و وانەبێژان‌و ئەمینداری کتێبخانەکەدا بۆ هێنانەدی ئەم ئامانجە بەشداری چالاکانە بکات، ئەویش لەمیانەی دامەزراندن‌و کردنەوەی کتێبخانەیەکی مەڵبەندی، یان ناوەندی لەقوتابخانەکەدا، یان دامەزراندنی ناوەندێك لەقوتابخانەکەدا بۆ سەرچاوەو ژێدەری زانیاری‌و ژێدەری فێرکاری شان بەشانی کتێبخانەکانی پۆل‌و کردنەوەی دەرگەی کتێبخانە لەڕووی قوتابیان‌و مامۆستاو وانەبێژان

لەکاتی دەوامی فەرمیو دوای دەوامی فەرمیش.

2. هاریکاریو ڕۆڵی بەڕێوەبەر لەبواری شوێنو جێگەو کەلوپەلی کتێبخانەی قەتابخانەدا: دەستنیشانکردنی شوێنو جێگەی کتێبخانەی قوتابخانە ئەرکی بەڕێوەبەری قوتابخانەکەیە. دەبێت ئەو شوێنەی کە هەڵیدەبژێرێت ئەم مەرجانەی خوارەوەی تێدا بێت:

أ ـ دەبێت بکەوێتە ناوەڕاستی پۆلەکانو چالاکییە جیاجیاکانی قوتابخانەوە.

ب ـ لەدەنگە دەنگو ژاوە ژاو دوور بێت.

ج ـ هەموو کەسو لایەنو پۆلەکان بەئاسانیو سادەیی دەستیان بیگاتیٚ.

د ـ لەڕووی تەندروستییەوە شیاوو گونجاو بێت، تیشکی ڕۆژی لیٚ بداتو بەبەردەوامی هەوای پاك بێت.

هەروەها پێویستە هۆڵێکی خوێندنەوەی باشو لەبار بۆ کتێبخانەکە دابنرێت. کە بتوانێت هەموو پێداویستییەکانی کتێبخانەی قوتابخانەکە پڕ بکاتەوەو زۆر ترین ژمارەی قوتابیانی پۆلەکان بگرێت، بۆ ئەوەی بتوانن بەئاسانیو بیٚ دەنگو بەشێوەیەکی هێمنانەو ڕێکوپێك سەرچاوەکان بخوێننەوەو سوودیان لیٚ وەربگرن.

پێویستە ئەو کتێبانە بە گشتیو هۆڵی خوێندنەوەکە بەتایبەتی کۆكو پۆشتەو پەرداخ بن و لەبەر دڵان بن و لەگەڵ بارودۆخو دەروونو جەستەی خوێنەرانی کتێبخانەکەدا ڕووناکی باشو هەوای فێنكو گەرمی گونجاوی هەبێت و بتوانرێت لەدوارۆژو لەکاتی پێویستدا فراوانتر بکرێتەوە.

سەبارەت بەکەلوپەلو ڕایەخی کتێبخانەکەش دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانەکە لەپەیداکردنو هێنانی ئەو کەلوپەلو پێداویستیانەی کە کتێبخانەکە پێویستیەتی ڕۆڵی چالاکی هەبێت. هەروەها پەیداکردن و هێنانی کەلوپەل و ڕایەخو ئامێرو دەزگەی پێویست لەڕووی جۆرو چەندایەتی چ بۆ ڕێکخستنو خستنە ڕووی کتێبو مژادەکانی دیکە، یان بۆ خوێندنەوەو خزمەتگوزاری دیکەی کتێبخانەکە، یان بۆ ئەمینداری کتێبخانەکە. هەروەها پەیداکردنی ئامێری کۆمپیووتەرو هێڵی ئینتەرنێتو ئامێری دیکەی پێویست.

3ـ لەبواری دەرماڵەدا:

پێویستە بەڕێوەبەری قوتابخانە لەبواری داراییو دەستمایەدا ڕۆڵی گرنگی خۆی ببینێت، کە دەکرێت لەم چەند ڕووانەی خوارەوەدا بیاننووسین:

1. بایەخدان بەبابەتی بودجەی کتێبخانەی قوتابخانەکە، ئەویش بەهۆی ئەو هۆکارو ڕۆڵە گرنگەوە کە لە پترکردنو گەشەپێدانو دابینکردنی هەموو داواکارییە بنچینەییەکاندا خۆی دەنوێنێت، کە کتێبخانەی قوتابخانە بۆ گەیاندنی پەیامی خۆی پشتیان پێ دەبەستێت.

2. زۆر کردنو پترکردنی داواکارییە داراییەکان بۆ ئەوەی کتێبخانەکە ئەرکی خۆی ڕاپەڕێنێت و کارمەندان وەك پێویست بتوانن ئەرکی سەرشانیان لەبواری کڕینی کتێبو سەرچاوەو خزمەتگوزاری هەمە چەشنی کتێبخانەکەدا بەدی بێنن.

3. ڕێژەی بودجە: هەروەها بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دەتوانێت ڕۆڵی خۆی لەم بوارەدا بەچالاکانە بنوێنێت بەهۆی دانانو دیاریکردنی بەشێکی دیاریکراو یان ڕێژەیەکی سەدی لە بودجەی قوتابخانەکە، یان پیتاكو دیارییەکانی قوتابخانەکە بۆ کتێبخانەکە، تا هەندێك شتی پێ بکڕنو کەلێنو کەلەبەرێکی پێ پڕ بکەنەوە.

4. بەدواداچوون و لێپرسینەوە: دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانەکە بەدواداچوونو چاودێریو سەرپەرشتی بەردەوامو تەواوی هەبێت، کە دەبێت ئەو بڕە بودجە دیاریکراوەی کتێبخانەکە ساڵانە بەشێوەیەکی ڕێکوپێكو باش لەبوارە دەستنیشان کراوەکاندا خەرج بکرێت.

5. چارەسەرکردنی کێشەو ئاستەنگەکان: دەبێت بەڕێوەبەر بەوپەڕی تواناوە هەوڵ بدات ئاستەنگو کەندو کۆسپەکانی بەردەم کتێبخانەکە نەهێڵێت، یان هەر نەبێت بەگوێرەی توانا کەمیان بکاتەوە. کەمکردنەوەی ئەو کێشانەی کە بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانەکە بەسەر کتێبخانەکەیدا دەسەپێنێت، ڕێگە لەبەر دەم کتێبخانەکەدا خۆش دەکات پتر خزمت پێشکەش بکات. دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانە هەوڵ بدات ئەو کێشەو تەنگژانەی دێنە بەردەم هەڵسووڕێنەرانی کتێبخانەی قوتابخانە سووك بکات و نەهێڵێت. لەلایەکی دیکەوە دەبێت هەوڵ بدات دەرماڵە لە (بودجە)ی ساڵانە بۆ کتێبخانەی قوتابخانەکە دابین و زیاتر بکات.

4ـ لەبواری کارمەندانو کارگەرانی کتێبخانەی قوتابخانەدا:

بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی توانا و لێهاتوویی کتێبخانەی قوتابخانە بەڕێوەبەری قوتابخانەکە دەتوانێت ڕۆڵێکی گرنگو کاریگەرانە ببینێت،

ئـــــەویش لەمیانـــــەی هەڵبـــــژاردنی ئەمینـــداریێك بـــۆ کتێبخانەکـــە ئـــەم خەسڵەتانەی خوارەوەی تێدابێت:

أ - لــــــە ڕووی پەروەردەییـــــــــەوە مامۆســـتایەکی زیـــرەكو ســـەرکەوتوو وشیارو ڕاهـاتوو بێـت. مامۆسـتایەك، یـان فەرمانبـەرێکی شـارەزاو لێهـاتوو بێتو حەزو ئارەزووی لەخوێندنەوەو کار کردن لەکتێبخانەدا هەبێت.

ب ــــ مەشـــقو ڕاهێنـــانی لـــەبواری کتێبخانەدا پێ کرا بێت، یـان پـسپۆڕو تایبەتمەنـــدی کتێبخانـــەکان بێـــت و شارەزاییو پـسپۆڕی لـەبواری زانـستی کتێبخانەکانـدا هـەبێت و لـەم بـوارەدا کاری کردبێت.

ج ـ لەهەڵـــسوکەوت کـــردن لەگـــەڵ قوتابیـــــانو ئەنـــدامانی دەســــــتەی مامۆســــــــتایانو وانەبێـــــــــژیو بەڕێوەبەرایەتیو کـارگێڕی کتێبخانەکـە پسپۆڕیو کارامەییو توانایەکی تەواوی هەبێت.

د ـ حەزو ئـارەزووی تـەواوی بـۆ کـار کردن لەکتێبخانەی قوتابخانەدا هەبێت.

هـ ـ ڕۆشنبیرییەکی فرەوانـی هـەبێت و شارەزاو چاوڕوون بێت.

هەروەها دەبێت بەڕێوەبەری قوتابخانەکە ئەو کەسەی بـۆ بەرپرسـی کتێبخانەکـە دادەنێت بەتەواوی دەست بەتاڵی بکاتو بـواری تـەواوی بـۆ بڕەخـسێنێت، تـا بتوانێـت بەوپـەڕی توانـاوە کاروبـاری کتێبخانەکـە هەڵبـسووڕێنێتو بـواری تەواوی پێ بدات، بۆ ئەوەی لـەبواری کتێبخانەکاندا کارامەییو پسپۆریەتی خۆی پەرە پێ بدات، ئەویش لەڕێگەی بەشـداربوونی لـەخولو بەرنامـەکانی مەشـــقو ڕاهێنانـــەوە لـــەکاتی خزمەتکردن و دەوامی فەرمیدا.

هەروەها دەتوانێت بـەهۆی سـازدانی لیژنـــەی هاوڕێیـــانی کتێبخانـــەو بەدواداچـوونو لێپرسـینەوە لـەکارو چـالاکییەکانیان پـەرە بـە توانـاو کارامەیی کتێبخانەکە بدات.

5ــ لـەبواری زۆر کردنـی زانـستو زانیارییەکاندا:

پێویستە بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانەکە بەشـداری و سەرپەرشـتی پرۆسـەی هەڵبژاردنی کتێبو بابەتەکانی دیکەی کتێبخانە بکات و هەوڵ بدات کۆمەڵە کتێبو سەرچاوەی بـاشو لـەبار پـتر بکات ئەویش لەمانەی خوارەوە:

- کتێـبو نامیلکـە لەبابەتـە جـۆر بەجۆرەکان.
- ژێدەری بەسـوود وەك: فەرهـەنگ و ئەنسکلۆپیدیاو گەلێکی دیکە.
- ڕۆژنامەو چاپکراوی وەرزی گـشتیو تایبەتی.

• چـــــیرۆکی زانـــــستیو وێـــــژەیی ئاراستەکراو.
• ئامرازو کەرەستەکانی بیستنو بینین.
• ئـــا مێری کۆمپیووتـــەرو بەرنامـــەی لەبارو بەسوود.

پێویـــستە بەڕێوەبەرایـــەتی قوتابخانەکـــە لـــەکاتی هەڵبـــژاردنو پەیـــداکردنی ئـــەو سەرچـــاوانە پـــێ لەســـەر چـــەندایەتی و چـــۆنایەتی ئـــەو ژێـــدەرو سەرچـــاوانە دابگرێت، بەشێوەیەك کە لەگەڵ ئاستی قوتابخانەکـــەو سروشـــتی پرۆگـــرامو بەرنامەو ژمارەی قوتـــابیو ئەنـــدامانی دەســـتەی وانەبێژیـــدا یـــەك بگرێتـــەوە. سەرباری حەزو ئارەزووەکـــانی کۆمـــەڵی قوتابخانەکە. دەبێت بڕێکی تەواوی ئـــەو سەرچاوانە بەرهەمی هـــزری نیـــشتمانی بگرێتەوە. هەروەها دەبێـــت بەڕێوەبـــەرو کارگێڕی سەرپەرشتی ڕێکخستنو پـــۆلین کـــردنو پێڕســـت کردنـــی کتێبخانەکـــە بکـــات، بـــە ڕێگەیـــەك کـــە کۆمـــەڵی قوتابخانەکە بتـــوانن بەئاســـانیو ســـاناو سوود لە کتێبخانەکە وەربگرنو بەکاری بهێنن.

6ـــ لـــەبواری خزمەتگوزارییـــەکانی کتێبخانەدا:

پێویستە بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانەکـــە دووپـــاتی بکاتـــەوە کـــە کتێبخانـــەی قوتابخانـــە چـــەندین خزمـــەتگوزاری بەکۆمـــەڵی ســـوودمەندانی خـــۆی پێشکەش دەکات لەگەڵ پێویستی پێدا گـــرتن لەســـەر پێـــشکەشکردنی ئـــەم خزمەتگوزارییـــە بنەڕەتییانـــەی لای خوارەوە:

1. خزمەتگوزاری پێـدانی کتێـب بـۆ ناوەوەو دەرەوەی قوتابخانە.
2. خزمەتگوزاری ژێدەریو ڕێنمایی.
3. خزمـــــەتگوزاری ڕاگەیانـــــدنو بیبلیۆگرافی.
4. ڕێکخستنی وانەبێژیو کۆبوونـەوە لە بۆنە جیاجیاکاندا.
5. ڕێکخستنی پێـشبڕکێی ڕۆشـنبیری وەك: یەکەمەکانی خوێندکاران.
6. ڕێکخـستنی پێـشانگەی کتێـبو رتـابلۆو وێنـەکانی قوتـابی و گـەلێك شتی دیکە.
7. سەرپەرشـــــتیکردنی بەشـــــی کتێبخانـــــەو پێـــــشکەشکردنی خزمەتگوزاری بە پۆلە جیاجیاکان.

بەڕێوەبەری قوتابخانە چۆن دەتوانێت لە چالاکیو گـورجو گـۆڵیو دڵـسۆزی کتێبخانەی قوتابخانەکەی دڵنیـا بێـت، ئەویش بەگرتنەبەری ئەم هەنگاوانـەی خوارەوە:

أ ـــ بـــەراوردکردنی واقیعـــی ئـــەو کتێبخانەیە لەگەڵ ئەو کارو چالاکیو خزمەتگوزارییانـەی کـە پێشکەشیان

دەكات، لەگەڵ پێوەرەكانی كتێبخانەكە لەم بوارەدا.

ب ـ بەڕێوەبەر زۆر بەئاسانی دەتوانێت پەرە بە كارامەییو كارو چالاكییەكانی كتێبخانەی قوتابخانەكەی بدات ئەگەر پشتگیری تەواوی ئەو كتێبخانە بكاتو هەوڵ بدات گەشە بسێنێت و لە هەموو بوارەكاندا ببێتە ناوەندێك بۆ زانستو زانیاری، یان ببێتە ناوەندێك بۆ سەرچاوە فێركاریو ناوەندێكی تەكنیكی فێرخوازی.

ج ـ هەروەها هەوڵدان بۆ هاریكاری كردنو یارمەتیدانی یەك دیكە لەنێوان كتێبخانەكەو ئەو كتێبخانانەی لەو دەوروبەرەدا كاراو چالاكو خزمەتگوزارن(21).

ڕۆڵی مامۆستا لە پەرپێدانو بەرز كردنەوەی كارامەیی كتێبخانەی قوتابخانە

نكۆڵی لەوە ناكرێت كە مامۆستا لەپەرەپێدانو گەشەكردنی كارو چالاكییەكانی كتێبخانەی قوتابخانە سەرچاوەیەكی دیكەی گرنگو كارامەیە. دیارە خوێندنەوەی ئازادو بەدوادا گەڕانو خوێندنەوەی دەرەوەی پرۆگرامی خوێندن بەسۆزو حەماسەتو بڕوا بوون بە پەیامی كتێبخانەوە بەندە. بۆیە لەم ڕوانگەوە مامۆستا دەتوانێت ئەوپەڕی توانای خۆی بۆ ئاراستە كردنو ڕێنمایی چالاكی جۆربەجۆر بخاتە گەڕ، بەوەی كە دەتوانێت كتێبخانەی قوتابخانە بكاتە نەریتو خوویەكی چێنراو لەدڵو دەروونی قوتابیانداو لەپێ گەیشتنو بەدەستهێنانی زانستو زانیاریو پڕ كردنەوەی كاتی بێكاری لەچالاكی بەكەڵكو پڕ سووددا هاریكاریو یارمەتییان بدات.

بەڵێ، كتێبخانەی قوتابخانە بۆ مامۆستا وەك تاقیگەیەكی زانستیو ڕۆشنبیری وایە، دەتوانێت بەو هەموو زانستو زانیاریو ڕۆشنبیرییانەی، كە تازە لە بابەتی وانەكاندا سەر هەڵدەدەن، قوتابییەكان ئاگەدار بكاتەوەو دوایین توێژینەوەو لێكۆڵینەوەی زانستیو هزری پەروەردەییو دەرونی بە قوتابیەكان ئاشنا بكاتو فێریان بكات. بەتایبەتیش ئەوانەی پێوەندییان بەشێوەو شێوازەكانی وانەبێژی و وانەگوتنەوەوە هەیە.

دەبێت مامۆستا لە بواری بەكارهێنانی كتێبخانەی قوتابخانەدا پێشەنگو پێشڕەوێكی چاكو بەسوود

بێت، بەتایبەتیش ئەوەی کە پێوەندی بە شارەزایی لە کۆمەڵی ژێدەرەکان لەبواری پسپۆڕیو تایبەتمەندێتی خۆیدا هەیە، نەخاسمە ئەو بابەتانەی کە خۆی وانەیان تێدا دەڵێتەوە.

هەروەها مامۆستا دەبێت لە بواری پێڕستو پۆلێن کردنی کۆمەڵی ژێدەرو سەچاوەو ڕێکخستنی کتێبخانەو سروشتی ناوەروكو ئەو خزمەتگوزارییانەی پێشکەشیان دەکات شارەزا بێت. ئەمەو ئەو ڕۆڵانەی کە مامۆستا دەتوانێت لە پەرەپێدانو گەشەکردنی کارو چالاکییەکانی کتێبخانەی قوتابخانەدا ڕایانبپەڕێنێت لەم چەند خاڵانەی لای خوارەوەدا چڕ دەکرێنەوە:

یەکەم: گرنگیو بایەخدانی تەواو بەکتێبخانەی ناوەندو کتێبخانەی پۆل لەمیانەی ڕێنمایی کردنو ئاراستەکردنی قوتابیانو هاندانیان لە بەکارهێنانو سەردانی کتێبخانەکەو پەرەپێدانی کۆمەڵی سەرچاوەو پارێزگاری کردنیانو پاڵپشتیکردنی کتێبخانەکە لەمیانەی پیتاك پێ بەخشینو بە دەستخستنی کتێبو چاپکراوی گونجاو بۆ ئەو کتێبخانەیەو هاریکاری کردنو بەشداریکردن لەپرۆسەی هەڵبژاردنی کتێبو سەرچاوەو ڕێکخستنی کتێبخانەکە بەنوێترینو زانستی ترین شێواز.

دووەم: قۆستنەوەی هەلی بۆنە ئایینیو نەتەوەییو ڕۆشنبیرییەکانو شرۆڤەکردنی ئەو کۆمەڵە کتێبو سەرچاوانەی باس لەو بۆنانە دەکەن بۆ قوتابیەکان و هان بدرێن ئەو سەرچاوانە بەکاریان بهێننو بیانخوێننەوە، مامۆستا ئەو کتێبانە پوختە بکات و لەهۆڵدا بۆ قوتابیان ڕوونیان بکاتەوە.

سێیەم: هانی قوتابییەکان بدات کتێبو سەرچاوی زانیاری جۆربەجۆری دەرەوەی کتێبی پرۆگرامی بڕیار لەسەر دراو بەکاربهێنن و تێیان بگەیەنێت کە ئەو کتێبو سەرچاوانەی پرۆگرام تاکە سەرچاوە نین لەو بابەتانەدا پشتیان پێ ببەستن، کە وەك پرۆگرام دەیانخوێنن و ئەمانە بۆ پترکردنی زانستو زانیاریو خۆڕۆشنبیرکردنو خۆپڕزانیاریکردن بەس نین. بەڵکو تا کتێبو سەرچاوەی دەرەکی دەرەوەی پرۆگرام نەخوێننەوە، ئەوە هیچ بەهیچ ناکەنو پێیان ناگوترێت ڕۆشنبیرو زاناو دانا، بەڵکو دەبێت هەوڵ بدەن زۆر بخوێننەوەو بچنە کتێبخانەی قوتابخانەکانو کتێبخانە گشتییەکانو کتێبخانەکانی دیکە. هەروەها بەدوای زانستو زانیاریدا

بگەڕێنو هەمیشە بۆی وێڵ بن. کتێب بکڕن، گۆڤار بکڕن سەرچاوەو ژێدەرە گرنگو نایابو کۆنەو دەگمەنەکان پەیدا بکەنو بیانخوێننەوە.

چوارەم: پێویستە مامۆستا لەپرۆسەی هەڵبژاردنو کڕینی کتێبو سەرچاوەو ئامادەکردنی لیستێکی گونجاو بەکتێبو سەرچاوەی لەبار بۆ خوێندنەوەی دەرەوە کە لەگەڵ پۆلە جۆر بەجۆرەکانی قوتابخانەکەدا بگونجێن لەڕووی ئاستی زمانەوانیو بابەتیدا هاریکاریو بەشداری ئەمینداری کتێبخانەکە بکات. هەروەها لەڕووی کارو چالاکییەکانی دیکەوە کە بە بواری خوێندنەوەو بەدوادا گەڕانو گشت توێژینەوەو لێکۆڵینەوەکانەوە پەیوەست بن، یارمەتیو هاریکاری ئەمینداری کتێبخانەکە بکات.

پێنجەم: قوتابییەکان هان بدات کتێبو چاپکراو بۆ دەرەوەی کتێبخانە وەربگرن و لەهەر شوێنێك کە ئارەزوویان لێ بێت بیانخوێننەوە، بەتایبەتی ئەو کتێبو سەرچاوانەی کە پێوەندییان بە بابەتەکانی وانەکانیانەوە هەبێتو داوایان لێ بکرێت ئەو کتێبو سەرچاوانە بەهاوڕێو برادەرانو خزمو نزیکەکانی خۆیان بناسێننو لەنێوانیان خۆیاندا ئاڵوگۆڕیان بکەنو دایەلۆكو توێژینەوەو لێکۆڵینەوە لەسەر هزرە سەرەکییەکانی ناو کتێبەکان بکەن.

شەشەم: قوتابیان و خوێندکاران هان بدەن وتارو نووسینو ڕاپۆرتو توێژینەوەی ئاسان و سووك بنووسن و بیانهێننە ناو پۆل لەنێوان خۆیاندا بیانخەنە ڕوو و دەمەتەقێیان لەسەر بکەنو دوای پێداچوونەوەو پوختەکردن لەبڵاوکراوە گونجاوەکاندا بۆیان بڵاو بکرێتەوە.

حەوتەم: قوتابیو خوێندکاران بە شێوەیەك ڕابهێنێت بتوانن باسی کتێبو ژێدەرەکانی پەیوەست بە بابەتی خوێندنەوە بکەنو پێیان بناسێننو هەروەها چۆنیەتی گەیشتن بەو کتێبو سەرچاوانەو خواستنیان فێر بکاتو هانیان بدات بەردەوام سەردانی کتێبخانەکە بکەنو فێری ئامادەکردنی لیستی کتێبو سەرچاوەی پێوەندیدار بە بابەتی خوێندنەوەیان بکات.

هەشتەم: تایبەت کردنو دانانی نیشانەی تایبەت بەمادەی خوێندنو گەڕان بەدوایدا لەدەرەوەی پرۆگرامو خوێندنەوەی ئازادو خوێندنەوەی دەرەوەی پرۆگرامو ڕۆشنبیری گشتی لەبابەتەکەدا هەروەها لەچالاکییەکانی کتێبخانەی پەیوەست وەك چاوخشاندن بەکتێبو سەرچاوەو پوختەکردنیانو

دروستکردنی لیستی ژێدەرو سەرچاوەکان....تاد [22].

****

ڕۆڵی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە لە گەشەپێدان و بەرز کردنەوەی کارامەیی کتێبخانەکە

ئەمینداری کتێبخانە لەهەموو کەسێك پتر پێوەندی بەبواری کارو چالاکییەکانی قوتابخانەکانەوە هەیە، چ لەڕووی پەروەردەیی و چ لەڕووی کۆمەڵایەتییەوە بێت. بۆیە دەبێت پێوەندی لەگەڵ کارگێڕیو بەڕێوەبەرانی قوتابخانەکەو لەگەڵ دەستەی مامۆستایانو لەگەڵ قوتابییاندا زۆر باشو پتەوو بەهێز بێت. ئەركو بەرپرسیاریەتییەکانی ئەمینداری کتێبخانەی قوتابخانە لەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا چڕ دەکەینەوە:

یەکەم: ئەركو بەرپرسیاریەتییە هونەرییەکان:

بەشداری باشو هاریکاری باشو چالاك لەپرۆسەی هەڵبژاردنی کتێبو چاپکراوی وەرزی و بابەتەی بیستنو بینینو بابەتە جۆر بەجۆرەکانی کتێبخانە، کە لەگەڵ قۆناغی قوتابخانەدا دەگونجێن، لەگەڵ بایەخدانو جەخت کردن لەسەر ئیعتباراتە پەروەردەییو زمانەوانیو مادییەکان لەکاتی هەڵبژاردندا.

زۆر کردنو پەیداکردنی بابەتە جۆر بەجۆرەکانی کتێبخانەی قوتابخانەکان لەمیانەی چەند ڕێگایەکی هەمە چەشنە کە لەمانەی خوارەوەدا پوختە دەبن:

أ- کڕینی ڕاستەوخۆ لە نووسەران، یان لە بڵاوکەرەوە، یان لە دەزگەی دابەشکردن....تاد.

ب - وەرگرتنی دیاریو پێشکەش لە قوتابیانو مامۆستایانو سەرپەرشتیارانی قوتابیانو خوێندکاران یان لەهەر کەسو لایەنێکەوە بێت.

ج - ئاڵوگۆڕکردن لەگەڵ کتێبخانەکانی دیکەدا بەتایبەتیش کتێبخانەی قوتابخانەکانو کتێبخانە گشتییەکان.

تۆمارکردنی بابەتەکانی کتێبخانە لە تۆمارێکی تایبەتو پاراستنی ئەو تۆمارە.

بەرگ گرتنی کتێبەکانی کتێبخانەکە کە بەشێوەیەکی گشتی پێویستیان پێ هەیە، کە ئەمەیش یارمەتی پاراستنی سەرچاوەکان و

ئاسـان بـەکارهێنیانیان لەلایـەن قوتابیانەوە دەدات.

پێڕسـت نووسـین بـۆ بابەتـەکانی کتێبخانەو ئامادە کـردنو ڕێکخـستنی پێڕستی پێویست کە بریتین لە:

أ- پێڕستی دانەران.

ب - پێڕستی ناونیشانەکان.

ج - پێڕستی بابەتەکان .

پـۆلین کردنـی کەرەسـتە جۆراوجۆرەکانی کتێبخانە بەپێی یەکێك لەسیستمەکانی پۆلین کردنی باوو لەبارو سیستمی پۆلین کردنی دیوی دەیی کە بۆ کتێبخانـەی قوتابخانـەکان لـە هـەموو سیـستمەکانی دیکـە باشـترو لـەبارترو زانستی ترە.

پاراسـتنو بـژارکردنو ئامـارکردنی کۆمەڵە کەرستەکانی کتێبخانە.

نووسـینی ڕاپۆرتـەکانی بەڕێوەبەرایـەتیو کـارگێڕی قوتابخانـە دەربارەی کتێبخانەکە(23).

دووەم: نرخاندنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانـە گـشتییەکانی کۆمـەڵی قوتابخانە

کۆمـەڵی کتێبخانـەش لەمانـەی خوارەوە پێکدێت:

1.قوتابیانو خوێندکاران.

2.مامۆستایانو وانەبێژان.

3.فەرمانبەرانو کارگەرانو کارگوزاران

4ـــ بەڕێوەبەرایـەتیو کـارگێڕی قوتابخانەکە.

5ـــ لیژنـەی هاوڕێیـانو هاووڵاتیـانی دەوروبەری قوتابخانەکە.

هەڵسەنگاندنی خزمەتگوزارییە گشتییەکانی کتێبخانەی قوتابخانە

کتێبخانەی کۆمەڵی قوتابخانە چەند خاڵ لەخۆ دەگرێت کە بریتین لەمانـەی خوارەوە:

- خزمـەتگوزاری خوێندنـەوەو بەدواداچـوونی نـاوەوەو خواسـتنی دەرەوە.

- خزمەتگوزاری ژێدەرو وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی لەمەڕ ژێدەر.

- خزمەتگوزاری ڕێنمایی و ئاراسـتەی قوتابیان چ بـۆ مەبەسـتی خوێندنـەوە بێـتو چ بـۆ مەبەسـتی توێژینـەوەو لێکۆڵینەوە بێت.

- خزمەتگوزارییـەکانی ڕاگەیانـدن لەمیانـەی بڵاوکردنـەوەی کتێبخانـەی کتێبخانـە، یـان لیـستی کتێـبو چاپکراوە تازەکان...تاد.

- ئامـارکردنی ئینـدێکسو کورتـە باسەکان و بیبلیۆگرافیا بـۆ وانەبێـژان لەکاتی پێویستدا.

- کردنـــەوەی پیـــشانگەی کتێـــبو چاپکراوو کەرەسـتەی زانیارییـەکان لـە بۆنە جیاجیاکاندا.
- ڕێکخستنی پێشبڕکێ بـۆ خوێنـەرانی بـــەرایی‌و یەکەمـــەکان‌و کەســـانی دیکەیش.
- ڕاهێنان‌و مەشق پێ کردنـی قوتابیـان لەسەر چۆنیەتی هەڵسوکەوت‌و مامەڵـە کردن لەگەڵ کتێب‌و کتێبخانەدا.
ـــ ڕێکخـــستنی کـــۆڕو کۆبوونـــەوەو دایەلۆگ و دەمەتەقێ‌و زنجیرەو بەیـەك گەیشتن‌و ڕوو بەڕوو بوونـەوەی وێـژەیی‌و زانستی لەبۆنە جۆر بەجۆرەکاندا.
ـــ بەشـــداریکردن‌و هاریکـــاریکردن بەشـــێوەیەکی ئـــەرێنی لەپـــشکی کتێبخانەکان.
ـــ پێـــشکەشکردنی خزمـــەتگوزاری کتێبخانـە کـە ئەندامـەکانی دەسـتەی وانەبێژان پێویستیان پێی دەبێت.
ـــ ڕێکخـــستنی کۆمـــەڵی دۆســـتانی کتێبخانەو سەرپەرشتی کردنیان.
- بەشداریکردن لـە سـازدانی چـالاکی ڕۆشنبیری لە قوتابخانە.
- هاریکاریکردن لەگـەڵ کتێبخانـەکانی دیکە کە لە دەوروبەردا هەن.

هەڵسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانە

بێ گومان کتێبخانـەی قوتابخانـەکان گەلێك ئەرك‌و چالاکی هەمە چەشـنەی لەسـەر شـانە، دەتـوانین لـەم چـەند بڕگانەی خوارەوەدا کورتیان بکەینەوە:
* بریتییە لەکۆگـەو مەڵبەنـدێك بـۆ کتێـــبو کەرەســـتەو بابەتگـــەلی فێرکاری.
* کتێبخانــە مەڵبەنـدی خوێندنـەوەو خزمەتگوزاری ژێدەرییە.
* بریتییە لەچەند ئامرازو ئـامێرێکی فێرکاری‌و ڕێنماییکارو خزمـەتگوزاری کتێبخانە.
* هاریکـــاری‌و پاڵپـــشتی هـــەموو پرۆگرامی قوتابخانەکەی هەیـەو بگـرە پتریش، چونکە بواری کتێب‌و سەرچاوە زانیاریەکانی ناو کتێبخانەکە لـەبواری پرۆگرامـــی قوتابخانەکـــە گـــەلێك فراوانترە.
جا لەبەر چڕی‌و پڕی کـارو چـالاکی‌و ئەرکەکانی دانانی نەخشەو پلانێك بـۆ هەڵسەنگاندنی کتێبخانـەی قوتابخانـە کارێکی سـادەو سـاناو ئاسـان نییـەو ئەرك‌و ماندووبوونێکی زۆری دەوێـت،

بۆیە دەبێت بۆ هەر قوتابخانەیەك نەخشەو پلانێکی تایبەتو شێوازێکی تایبەتی بۆ دابنرێت. کاری بەردەوامی بۆ بکرێت بۆ ئەوەی ئامانجو مەبەستەکانی بەدی بێن بۆ ئەوەی پاڵپشتی پرۆگرامەکانی خوێندن بکەن. لەو کاتەدا هەڵسەنگاندنەکە بۆ ئەم کتێبخانەیە هەڵسەنگاندنێکی ئەرێنی دەبێت.

هەر کاتێك ویستمان کتێبخانەی قوتابخانە هەڵبسەنگێنین چەندین پرسیاری جۆر بەجۆر سەرهەڵدەدەن و دەبێت وەڵامی پرسیارەکان بدرێتەوە. کە لەم خاڵبەندییانەی خوارەوەدا چڕیان دەکەینەوە:

1ـ بۆچی بەرنامەی کتێبخانەی قوتابخانە هەڵدەسەنگێنین؟

أ ـ بۆ ئەوەی بزانین چ کارو چالاکییەکی قوتابخانەیی ڕاپەڕاندووە.

ب ـ بۆ ئەوە بتوانین بەئاسانی پێداویستییەکان دەستنیشان بکەین.

ج ـ بۆ ئەوەی بتوانین بەئاسانی نەخشەو پلان بۆ داهاتووی ئەو کتێبخانەیە دابرێژین.

2ـ کێن ئەوانەی لەهەڵسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانەدا بەشداری دەکەن؟

پێویستە لەهەڵسەنگاندنی کتێبخانەی قوتابخانەدا ئەم لایەنانەی خوارەوە بەشداری بکەن:

أـ ئەمیندارو دەستەی کتێبخانەی قوتابخانەو ئەوانەی کە لە ڕێکخستنو کارگێڕیو پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی کتێبخانەو فێرکردنی کارامەییەکانی کتێبخانەدا بەرپرسو لێپرسراوی ڕاستەوخۆن.

ب ـ بەڕێوەبەرانو ئاراستەو ڕێنماییکارانی قوتابخانەکانو نووسینگەو خزمەتگوزارییە فێرکارییەکان، واتە لێپرسراوان لەسەرپەرشتی کردنی قوتابخانەو کارگێڕیو ئەوانەی کە بۆ جێبەجێکردنی کارو فرمانەکانیان پێویستە پاڵپشتی کتێبخانەی قوتابخانەکان بکەن.

3ـ دەبێت چی هەڵبسەنگێنرێت؟

•بنەڕەتییەکانی کتێبخانە: کۆمەڵێك کتێبو چاپکراوو کەرەستەو بابەتی دیکەی تەواو نوێو لەبار بۆ قوتابیانو خوێندکاران. ڕێکخستنی کەرەستەکانی کتێبخانەکانو ئامادەکردنی پێرستی کارتی. هەروەها تەلاری کتێبخانەکەو هۆڵەکانو نەخشەو پلانەکانی فێرکاری کارامەیی کتێبخانەییو ڕێنمایی خوێنەرانو خزمەتگوزارییەکانی

کتێبخانـــە. هـــەروەها ئەمینـــداری کتێبخانـــەو کارمەنـدانو کــارگوزارانی دیکـە ئەوانـەی لـەو کتێبخانـەدا کـار دەکەن.

•کـــارگێڕی کتێبخانەکـــەو پلانـــی قوتابخانەکـە بـۆ ئاسـانکاری گەیـشتن بەکەرەســتەکانی کتێبخانـــەو ســـوود وەرگـرتن لێیـان لەلایـەن قوتابیانـەوە، هەروەها دیمەنی کتێبخانەکەو سیستمو کـەشو هـەوای گـشتی. هـەروەها هاوبەشـــکردنی ئەنـــدامانی دەســـتەی فێرکاری لەکارگێڕیو چالاکییەکان و لـە هاندانی خوێنـدکاران بـۆ بـەکارهێنانی کتێبخانەکە.

•بواری بەکارهێنانی کتێبخانە لەلایـەن قوتابیـانو مامۆسـتایانو وانەبێژانـەوە لەپرۆگرامەکانی خوێندنو چالاکییەکانی قوتابخانـەکانو بایەخـدان بـە ئـارەزووی تاکـە کەسـی . واتـە بـواری زانـستیو چالاکی تاکە کەسی.

•بـــواری هاریکـــاریکردنی کتێبخانـــە لەپرۆسەی خویندنو فێرکاریدا:

1. چونکە کتێبخانە وەك سەرچاوەیەکی گـرنگ وایـە بـۆ هەڵـسوکەوت کـردنو هاریکـــاریکردنی تاکـــە جیاجیاکـــانی قوتابیـان لـەڕووی خوێندنـەوەو حـەزو ئارەزوو و بواری بایەخ پێدانیان لەڕووی زانستو زانیارییەوە.

2. کتێبخانـــە پێگەیەکـــە بـــۆ پـــەروەردەکردنو گەشـــەپێدانی کۆمەڵایەتیو ئەو ڕۆڵەی کە دەیبینێت ڕۆڵێکـــی گرنگـــە لەچـــاك كـــردنو گەشەپێدانی جۆری خوێندنو فێرکردنو پـــەروەردەکردنو پاڵپـــشتیکردنی پرۆگرام.

3. هەروەها ڕاگەیاندنو ئاشکراکردنی پلەو پایـەو شـوێنی کتێبخانـە لـەناو قوتابیانو پێوەندییە گشتییەکاندا.

4. بـــواری ڕوونکردنـــەوەی ڕۆڵـــی کتێبخانە بۆ قوتابیـانی قوتابخانەکـەو کۆمەڵی دەوروبـەر کـە قوتابخانەکـەی لێیە.

• لــەکاتی هەڵــسەنگاندندا یەکــەمین هەنگاو چییە؟

پێویستە پێش ئەوەی دەست بەکارەکـە بکرێت پلانێکی زانـستیانە بـۆ کـاری هەڵسەنگاندنەکە دابرێـژرێت کـە ئـەم چەند خالانەی خوارەوە دەگرێتەوە:

أ ــ پێویـستە ئاشـنای ئـەو پـلان و پێـشنیارانە بـین، کــە بــۆ کــاری هەڵسەندنەکە دارێژراون، ئەوانـەی کـە بەهەڵـــسەنگاندنی کتێبخانـــەکانی قوتابخانەکان تایبەتن.

ب ـ دڵنیـــابوون لـــەوەی کـــە هەڵسەنگاندن پرۆسەیەکە کاتێکی زۆر دەخایـەنێت، جـا بۆیـە بـۆ ئـەوەی

هەڵسەنگاندنەكە ڕەوتێكی زانستییانە وەربگرێت‌و مەبەست بپێكێت، دەبێت كاتێكی تەواوی بۆ تەرخان بكرێت‌و هەڵ نەپڕووكێنرێت.

ج - بڕیار لەسەر ئەوە بدرێت كە پێویستە هەڵبسەنگێنرێن.

د - دانانی پلانێك بۆ نووسینی پوختەی ڕاپۆرت.

•بەرنامەو پروگرامەكانی هەڵسەنگاندن چین؟

1. تێبینیكردنی كتێبخانە لەكاتی كاركردندا لەكاتێكدا كە خوێندن بەردەوامە. هەروەها تێبینیكردنی پێش كاتژمێرەكانی خوێندن‌و دوای خوێندنیش.

2. ئاشنا بوون‌و ناسینی باشترین خزمەتگوزاری‌و كارو چالاكی ئەنجام دراو كەكتێبخانەكە دەیگرێتە بەر.

3. پێویستە تۆمارێكی بچووك بۆ سروشت‌و حەزو ئارەزووی گشتی دەربارەی چالاكی‌و دەستكەوت‌و كارو پێداویستییەكانی كتێبخانە هەبێت. دەبێت هەموو ئەو تێبینییانەی لەكاتی وەرزی خوێندن‌و لەهەر شوێنێكی دیكەی قوتابخانەكە بەسەر كتێبخانەكەدا دێن بنووسرێن.

4. دەبێت هەوڵی ئەوە بدەین‌و بزانین چەندە ئامانجەكانی كتێبخانەكە بەئامانجی قوتابخانەكە دەگات‌و تاچەند كتێبخانەكە توانیویەتی پاڵپشتی بەرنامەكانی خوێندن بكات.

5. دەبێت لەهەموو تۆمارەكان و ڕاپۆرتەكانی كتێبخانەكە بكۆڵرێتەوە، پێویستە لەو پرۆسەدا كاری ئامارو ڕاكان بەیەكەوە بەكار بهێنرێن.

6. دەبێت بارو گوزەرانی ئەو كتێبخانەیە لەگەڵ كتێبخانەكانی دیكەی قوتابخانەكاندا بەراورد بكرێت، كە لەهەمان ژینگەو دەوروبەری هاوشێوەدا هەن، لەگەڵ كتێبخانەی قوتابخانەكانی دیكەدا كە هەمان قۆناغی خوێندن‌و فێركاری دەیانگرێتەوە.

7. دەبێت وەك یەكەیەكی تەواوكاری لەكتێبخانەكە بكۆلرێتەوە، یان لە هەندێك لە پرۆگرامەكانی كتێبخانە وەك بەرنامەی فێركاری قوتابیان‌و خوێندكاران لەبەكارهێنانی كتێبخانەو كاریگەریەتی كتێبخانە لەسەر قوتابیان و بواری بەكارهێنانی كتێبخانە لەلایەن بەشە جیاجیاكانی قوتابخانەو ڕۆڵی ئەمینداری كتێبخانەكە وەك مامۆستاو ڕێنماییكار بۆ قوتابیان.

ڕەنگ
لە هونەری شێوەکاریدا

ئا: پەروەردەو فێرکردن

ڕەنگ لە هونەری شێوەکاریدا بۆ مامۆستایانی پەروەردەی هونەر قۆناغی ـ (7ـ 8ـ 9)ی بنەڕەتی و قۆناغی ئامادەیی، ناونیشانی ئەو کتێبەیە کە سەرپەرشتیاری پەروەردەیی مامۆستا (عەبدوڵڵا محەمەد ساڵح ڕواندزی) ئامادەی کردووەو لە دووتوێی دووسەدو هەشت لاپەڕەی قەوارە گەورە و بە بەرگی ڕەنگاوڕەنگ و وێنەی ڕەنگاو ڕەنگەوە لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتی پرۆگرام و چاپەمەنییەکانی سەر بەوەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێمی کوردستان چاپ و بڵاوکراوەتەوە، بۆ ئەوەی ببێتە ڕێبەرێك بۆ مامۆستایان لەو قۆناغانەی خوێندن کە لە سەر بەرگی کتێبەکە ئاماژەیان پێ کراوە.

ئامادەکاری کتێبەکە لە پێشەکییەکی کورتدا ئاماژە بەوە دەکات کە ڕەنگ هۆکارێکە بۆ گوزارەکردن لە بەهاکانی فۆرم و واتای دەروونی لە ڕووی جوانیشەوە پێوەندی بە هونەرەوە هەیە. بۆیە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە جوانی گرنگترین لایەنە کە ڕەنگ ڕۆڵی دیارو بەرجەستەی تێدا دەبینێت و هەوڵ دەدات بە گوزارە بگاتە توخمی ڕووتی جوانی، کە بەپێی یاساکانی جوانناسی هەوڵ دەدات ڕیتم و گونجان دروست بکات. لەوەشمان ئاگەدار دەکاتەوە کە کاتێك تیۆری ڕەنگ پەیدابوو

هونەرمەندان هەوڵیان دا سوودی لێ ببینن و ڕێچکەو ڕێبازی نوێی هونەرییان لێ هەڵهێنجاو ڕێی ئەفراندنی بۆ خۆش کردن.

ئاماژە بەوەیش دەکات لەبەر ئەوەی پرۆگرامی خوێندن لەڕووی هەبوونی کتێبی خوێندنی لەمەڕ هونەرو ڕەنگەوە لە وڵاتی ئێمەدا هەژارە، بەتایبەتی لەبواری ڕەنگدا، بۆیە ئەم بابەتەی هەڵبژاردووەو ئەم کتێبەی خۆی بۆ ڕەنگ لەهونەری شێوەکاریدا تەرخان کردووە، تا مامۆستایانی بواری هونەر وەك ڕێبەرێك سوودی لێ وەربگرن و ناوەرۆکی بابەتەکان بۆ فێرخوازو قوتابیان ئاشنا بکەن. هەروەها کتێبەکە بە پاڵپشتێك بۆ خوێندنی پەروەردەی هونەر لەفێرگەکانی هەرێمی کوردستان بۆ قۆناغی حەوت و هەشت و نۆی بنەڕەتی و هەروەها قۆناغی ئامادەیی لەلایەك و لەلایەکی دیکەوە وەك سەرچاوەیەکی هونەری هەژمار دەکات کە فێرخوازان دەتوانن لە کتێبخانەی فێرگەکان سوودی لێ وەربگرن. وێڕای ئەوەیش بۆ هەموو ئارەزوومەندانی هونەری شێوەکاری کتێبێکی ڕۆشنبیری هونەری سوودبەخشە. ئاماژەیش بەوە دەکات کە بە باشی زانیوە کتێبەکە بە چەندین تابلۆی ڕەنگاوڕەنگ برازێنێتەوە.

کتێبەکە لە نۆ بەش پێکهاتووە. یەکەمین بەش باسی ڕەنگ و ئاوێتەکردن، هەست کردن بە ڕەنگ، هونەرو ڕەنگ، ڕەنگ لەسروشتدا، زیندەوەرو ڕەنگ، پزیشکی و ڕەنگ، چارەسەرکردن بە تیشکی ڕەنگاوڕەنگ و بیردۆزەکانی ڕەنگ و ڕاوبۆچوونی هەندێك لە زانایان و ناوازەیی ڕەنگەکان و چۆن سێ ڕەنگە سەرەکییەکان دەبینین و نەبینینی ڕەنگ و تێربوونی ڕەنگ دەکات.

لەپێناسەی ڕەنگدا دەڵێت کە ڕەنگ بوونێکی بێ دەنگ و بێ چرپەیە، زمانی ئەو جوانی و ڕازاوەیی سروشتە. هەر لە سیحری ئاسمان و ڕەنگی شینی ڕووبارو دەریاوە تا دەگاتە هەموو جۆرە دارو درەخت و گوڵزارو باڵندە، گەردوون لێوان لێوە لە ڕەنگی جوان و سیحراوی. ئاماژەیش بەوە دەکات کە ڕەنگ هەندێك جار دەبێتە هێماو سیمبوڵ و کار لە ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤ دەکات. لەو ڕووەشەوە زانای هیندۆسی (دی بی گار پالتی) لەڕووی زانستییەوە سەلماندی کە تیشکی ڕەنگاوڕەنگ لە چارەسەرکردنی چەندین نەخۆشیدا ڕۆڵی هەیە. ڕوونیشی دەکاتەوە کە ڕەنگ بەم

شێوەیە پەیدا دەبێت: ڕەنگی سروشتی وەك ڕەنگی باڵندەو مرۆڤ و ئاژەڵ و ڕووەك میوەو ئاسمان و خاك و ئاو. ڕەنگی ئەو شتانەی کە مرۆڤ دروستیان دەکات یان دایاندەتاشێت وەك: کەلوپەل، پەیکەر، سیرامیك، گۆزە، مافوور، وێنە، تابلۆ، نەخش و نیگار. دەشلێت ڕەنگ لە هونەری شێوەکاریدا لاسایی دیاردەکانی سروشت دەکاتەوە وەك ئەو ڕەنگانەی لە تابلۆی ڕۆنی و پەیکەرو گۆزەگەری و تەخریم و دارتاشیدا خۆ دەنوێنن.

لەئاوێتەکردنی ڕەنگیشدا چۆنیەتی تێکەڵکردنی ڕەنگەکان و ئەو ڕەنگانەی لێیان دەردەچن باس دەکات و چەند نموونەیەك دەهێنێتەوە لەوانەیش : زەرد لەگەڵ سوور دەبنە پرتەقاڵی، سوورو شین دەبنە وەنەوشەیی، سەوزو زەرد دەبنە گۆگردی، زەردو شین دەبنە سەوز. ئەوەیش ڕوون دەکاتەوە کە ڕەنگ سیفەتێك لەسیفەتەکانی تەن نییە، بەڵکو لەئاکامی هەستکردنی چاو بە شەپۆلی جیاجیا دێتە ئاراوە. لە بابەتی هونەرو ڕەنگیشدا باسی جۆرەکانی هونەر دەکات هەر لە جۆری هونەری باڕککۆ و هونەری ڕۆککۆو ئەکادیزم و ڕۆمانتیکی و ڕیالیزم و ڕیالیزمی ڕەخنەییەوە بگرە تا دەگاتە ئیمپریسیانیزم و ئیکسپریسیانیزم و کۆبیزم و فووتووریزم و سریالیزم.

ئەوەیش دووپات دەکاتەوە کە ڕەنگ لەسروشتدا شتێکی بنەڕەتییەو بە دیدەو بەرهەست دەرکی پێدەکرێت و ڕووناکی هۆکارێکە بۆ ناسینی ڕەنگ و مرۆڤ هەر لەمنداڵییەوە خوو بە هەستکردن بە ڕەنگەوە دەگرێت و ڕەنگ کاریگەری بەسەر مرۆڤەوە هەیە لەوانەیش خێرایی لێدانی دڵ و فرەبوونی جووڵەی پێڵووی چاوو گۆڕانی جووڵەی هەناسەدان و جیاوازی ئەو نەخشە قەڵەمکێشیانەی بۆ مێشك تۆمار دەکرێن.

لە بابەتی کاریگەری ڕەنگ بەسەر ئاژەڵەوە باسی ئەزموونەکەی زانای سۆڤیەتی پێشوو (بافلۆف) دەکات کاتێك سەگێکی ڕاگرت و هەر ڕۆژەی ژەمێکی خۆشی پێ دەداو دەستەسڕێکی سووری بۆ ڕادەوەشاند. پاشان چەند ڕۆژێك تەنیا دەستەسڕەکەی بۆ ڕاوەشاند بێ ئەوەی ژەمەکەی پێ بدات بۆیە سەگەکە شێت و هار دەبێت و بە دوای ژەمەکەدا دەگەڕێت. لەمەشەوە دەردەکەوێت کە تەنیا ڕاوەشاندنی دەستەسڕە سوورەکە بەس بوو تا سەگەکە ئارەزووی خواردنی بکرێتەوەو لیك بە دەمیدا بێتە

خوارەوە. بەڵام ئەگەر دەستەسڕێکی دیکەی جیاوزای ڕابوەشاندایە سەگەکە بە هیچ جۆرێك گوێی نەدەدایەو خواردنی خۆشی بۆ دانرابایە بەبێ ڕاوەشاندنی دەستەسڕە سوورەکە هیچی نەدەبزواند. هەروەها باسی کاریگەری ڕەنگ بەسەر ڕووەکدا دەکات لەوانەیش تیشکی بەنەوشەیی یارمەتی گەشەکردنی تری دەدات ، تیشکی سوور یارمەتی شین بوونی دانەوێڵەو تۆو دەدات و ئەگەر تۆوی فاسۆلیای سەوز یان گێزەر یان کاهوو لە ناو سندووقێکدا بچێنین کە بە شووشەی سوور داپۆشرابێت ئەو تۆوانە زووتر شین دەبن لەو تۆوانەی لەسندووقێکدا بن بە شووشەی بەنەوشەیی داپۆشرابن.

هەر لەم بەشەدا تیشك دەخاتە سەر بواری پزیشکی و ڕەنگ و چارەسەرکردنی نەخۆشی بە تیشکی ڕەنگاو ڕەنگ کە ڕەنگ کاریگەری فسیۆلۆژی لەسەر گیانداران هەیە لەوانەیش ڕەنگی شین و پرتەقاڵی و زەردو سوورو دێتە سەر باسکردنی بیردۆزەکانی ڕەنگ و ڕاوبۆچوونەکانی هەندێك لە زانایان و ناوازەیی ڕەنگەکان و مرۆڤ چۆن سێ ڕەنگە سەرەتاییەکان دەبینێت و نەبینینی ڕەنگ و تێربوونی ڕەنگ.

دووەمین بەش لە چەند بابەتێك پێکهاتووە، لەوانە پۆلینکردنی ڕەنگ بە گوێرەی زانستی فیزیاو بازنەی شیکردنەوەی شەبەنگی هەتاوو بازنەی ئۆزۆڵد بۆ ڕەنگەکان و بازنەی ڕەنگە ئەکرۆماتیکەکان و ئاماژە بەوە دەکات کە نیووتن توانی تیشکی خۆر شی بکاتەوە پاشان ئۆزۆڵد لێکۆڵینەوەیەکی پێشکەش کردو کۆمەڵێك ڕەنگی پێکهێنا کە لە نۆسەد ڕەنگ کەمتر نەبوو و بە پێی بیردۆزەکەی خۆی ڕەنگە ڕووناکییەکانی کردە دوو بەشی سەرەکییەوە:

یەکەم چوار ڕەنگی سەرەکی لە شیکردنەوەی شەبەنگی هەتاودا سەرچاوەن کە ئەوانیش بریتین لە ڕەنگی زەردو سوورو شین و سەوز کە پێیان دەڵێن ڕەنگی کرۆماتیك یان ڕەنگی سەرەکی. دووەم ڕەنگی بێ لایەن یان خۆڵەمێشی کە لە دوو ڕەنگی ڕەش و سپی پێکدێت و باسی بازنەی ڕەنگەکانی ئۆزۆڵد دەکات و دێتە سەر تێکەڵکردن و ئاوێتەکردنی ڕەنگ و پلەی ڕەنگ و بۆیەو ڕەنگ و ڕەنگی گەرم و ساردو بێ لایەن و بازنەی ڕەنگ.

سێیەمین بەشی کتێبەکەی بۆ باسکردنی ڕەنگی ئاوی و تایبەتمەندی

ڕەنگی ئاوی و کەرەستەی پێویست بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی ئاوی و چۆنیەتی پاککردنەوەی پەڕەمووچی نیگارکێشان و شێوازی نیگارکێشان بە ڕەنگی ئاوی و چۆنیەتی جێگیرکردنی ڕەنگی ئاوی و چۆن پەڵە ڕەنگی ئاوی لە کاری هونەریدا چارەسەر دەکرێت.

لە چوارەمین بەشیشدا باسی ڕەنگی ڕۆنی و تایبەتمەندییەکانی و پێکهاتەی ڕەنگی ڕۆنی و چۆنیەتی ئامادەکردنی تابلۆ بۆ نیگاری ڕۆنی و چەسپکردنی قوماش لەسەر چوارچێوەو شێوازی مادەی ئامادەکراوی سەر قوماش و ئامرازەکانی نیگاری ڕۆنی و ڕۆن و سیکاتیف و وارنیش دەکات.

پێنجەمین بەشیشی بۆ ڕەنگی باستیل تەرخان کردووە کە ئەم بابەتانە لەخۆ دەگرێت: ڕەنگی باستیل، جۆرەکانی ڕەنگی باستیل، تایبەتمەندی ڕەنگی باستیل، کەرەستەی بەکارهاتووی باستیل، شێوازی هونەری نیگاری باستیل.

شەشەمین بەشیش بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی مۆم و ئامادەکردنی ڕووەکان بۆ نیگارکێشان بە ڕەنگی مۆم و ئامادەکردن و بەکارهێنانی ڕەنگی مۆم و تایبەتمەندییەکانی ڕەنگی مۆم تەرخان کراوە.

لە حەوتەمین بەشیشیدا باسی ڕەنگی ئەکریلیك و تیمپراو گواش و ئەکواریل و هونەری فوسەیفەسا و مۆزاییك دەکات و لە پێناسەی ڕەنگ و واتاکانی لای مرۆڤ لەژیانی کۆمەڵایەتی گەلان و ڕەنگ لە هونەری ئیسلامیدا دەدوێت.

هەشتەمین بەشیشی بۆ ڕووناکی و بەهای ڕووناکی و جۆرەکانی ڕووناکی و سێبەرو تاریکی و ڕووناکی بەهێزو تیژو بریقەدانەوەو ڕووناکی و ڕەنگ و ڕووناکی لەڕۆژدا و سەرچاوەی ڕووناکی لە سروشتدا و پەلکەزێڕینە چۆن پەیدا دەبێت، تەرخان کردووە.

هەرچی نۆیەمین بەشە ئەوە بابەتی هاوسەنگی ڕەنگ و نەگونجانی ڕەنگ و گونجانی ڕەنگ و جووڵەی پێچاوپێچ لە هاوسەنگیدا لەخۆدەگرێت. ئەم بەشەیش بە کارێکی هونەری دەست کە نیگارکێشانە بەقەڵەمی ڕەنگ لەسەر هێلکە کۆتایی پێ دەهێنێت.

هەموو ئەو بابەتانەی لەم کتێبەدا لەبارەی ڕەنگەوە باس کراون بە تابلۆی ڕەنگاوڕەنگی هونەرمەندانی شێوەکاری کورد چەتۆ حەسەن و جەوهەر محەمەد عومەرو سامان بەگۆك و هۆشەنگ عەبدولڕەحمان و بەهادین خدرو فەیسەڵ عوسمان و تاهیر عەزیز قادرو محەمەد عارف و دانیال قەساب و محەمەد ڕەزا

نەجەف زادەو توانا مەرجان و سلێمان شاکرو کەریم سابیرو جەمال حەمەدەمین و حوسێن عەبدوڵڵاو ڕزگار فەقێ عەولاو قەرەنی جەمیل و عەبدولڕەحمان وەحید گلحۆو ئارام خالیدو دەشتی جەنگی عەبدوڵڵاو عادل زرارو دارا محەمەد عەلی و واحید مەرجان و سەرکەوت نوورەدین و یەحیا مەرجان و بایز مستەفاو سەردار کێستەیی و هونەرمەندانی عێراقی عەبدولقادر ڕەسام و عاسم حافزو عەتا سەبری و فایەق حەسەن ڕازێنراونەتەوە جگە لە تابلۆو وێنەی ڕوونکردنەوەی دیکە.

ئەم کتێبە لە بارەی ڕەنگەوە زانیاری زۆر پێویستی بۆ مامۆستاو خوێندکار تێدایە، تەنانەت ئەوەی هونەرمەندیش نەبێت و پێوەندی بەهونەری شێوەکاریشەوە نەبێت سوودی باشی لێ دەبینێت و ئاگەداری ڕەنگ و چۆنیەتی بەکارهێنانی ڕەنگ لە تابلۆکێشاندا دەبێت و دەزانێت کام ڕەنگ ڕەنگی سەرەکییەو چۆن ڕەنگەکانی دیکە لەو ڕەنگە سەرەکییانە پێکدێن کە زۆر کەس نازانن چین.

پرۆژەیەك بۆ پێداچوونەوەی سیستمی نوێی خوێندن

محەمەد هادی دزەیی (*)

پێشەکی

ئاشکرایە هەموو سیستمێکی پەروەردەیی لە جیهاندا بە چەندین قۆناغ تێدەپەڕێت تا لە سنوورێکی دیاریکراودا دەچەسپێت و دەبێتە جێگەی متمانەی ئەم وڵاتە، رادەی گونجاوی ئەم سیستمەش پەیوەستە بە ڕادەی گونجانی لەگەڵ فەلسەفەی کۆمەڵایەتی و لایەنە سیاسی و ەڕۆشنبیرییەکانی ئەو میللەتەی کە لەسەر بنەمای سیستمی پەروەردەی نەوەی داهاتوویان دادەرێژرێت . هیچ سیستمێکی خوێندن بیَ کەموکوڕی نابێت و لە هەندێك لایەن بەدەر نییە کە پێویستیان بە گۆڕین هەیە، بە تایبەتی ئەگەر ئەو سیستمە لە سەرەتای پەیڕەو کردندا بێت، بۆیە بە پشت بەستن بەو ئەزموونەی کە چەندین ساڵە لە مەیدانی

پەروەردە و فێرکردندا هەیە و بەو تێکەڵاوییەم لەگەڵ ناوەندەکانی خوێندندا بەهۆی سروشتی کارەکەم و بە پرس و ڕاکردن بە کۆمەڵێك لە بەڕێوەبەرانی قوتابخانەکان و شارەزایانی بواری پەروەردە و فێرکاری هەوڵم دا ئەو خاڵانە دەستنیشان بکەم کە بوون بە جێگەی پرسیار لای ئەوکەسانە ڕاستەوخۆ لە بواری پەروەردەدا کاردەکەن بۆ ئەوەی پسپۆران لە وەزارەت پێیدا بچنەوە.

ئێمە لە کارەکانماندا بەوەوە نەوەستاوین تەنیا لایەنە ناکۆکەکان دەستنیشان بکەین ، بەڵکو لەگەڵ ئەوەشدا هەوڵمان داوە ڕێگە چارەی گونجاو بۆ چارەسەرکردنیان بدۆزینەوە.

لەم لێکۆلینەوەیەدا بۆ ئەوەی کارەکەمان بەربڵاوی پێوەدیار نەبێت، بۆیە هەوڵم داوە بە چەند دەروازەیەك بابەتەکە بخەمە ڕوو کە هەریەکەیان لایەنێك لە پەروەردەی هاوچەرخ دەگرێتەوە و گرفتێکی پەروەردەیی چارەسەر دەکات بۆ ئەوەی بگەینە ئەو ئامانجانەی هەوڵی بۆ دەدەین، کە ئاشکرایە هەوڵ و ماندووبوونی هەمووومان بۆ بەرەو پێشبردنی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردنە، بۆ بنیادنانی نەوەیەکی ڕەوشت بەرزە و نیشتیمان پەروەرە، لە ڕووی ڕەوشتەوە نیشتمانپەروەرو لەەڕووی زانستیشەوە داهێنەر بێت، بۆ ئەوەی ئەزموونی گەلەگەشمان بە شێوەیەکی ئاسایی بەرەو پێشەوە بچێت.

دەروازەی یەکەم:
سیستمی نوێی خوێندن و ڕادەی گونجانی لەگەڵ ڕەوشی پەروەردە لە هەرێمی کوردستان

لەو سەرباسەوە دەمەوێت ڕادەی گونجاوی ئەو سیستمە دەستنیشان بکەم لەگەڵ ئەو فەرهەنگە کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئایینیەی کە ئێمە هەمانە، بەو پێیەی ئەم سیستمە لە بنەڕەتەوە لە وڵاتێکی ئەورووپاوە وەرگیراوە، کە بێ گومان لەم لایەنانەوە جیاوازی زۆریان لەگەڵ ئێمە هەیە ، کە ئەمەش بەو واتایە نییە کە هەر

شتێك لەدەرەوەی فەرهەنگی ئێمە بێت ڕەت بکرێتەوە، بەڵکو بەو واتایەی کە ئێمە ئەو شتانە وەربگرین کە کاردانەوەی نەرێی نابێت لەگەڵ کۆمەڵگەی ئێمە .

لە سیستمی نوێی خوێندندا دوو قۆناغی خوێندن دەستنیشان کراوە و ئیشی لەسەر کراوە کە ئەمانیش (قۆناغی بنەڕەتی پۆلی 1 – 9 دەگرێتەوە ، قۆناغی ئامادەیی پۆلەکانی 10 و 11 و 12 دەگرێتەوە) ئەگەر ئێمە ئاورێك لە ڕابردوو بدەینەوە، دەبینین تا چەند ساڵێك لەمەوپێش سیاسەتی وەزارەتی پەروەردە و حکوومەتی هەرێم بەو ئاراستەیە بووە کە کادیری پەروەردەیی بۆ دوو قۆناغی هاو ئاست ئامادەبکات لە پێویستی (سەرەتایی 6 قۆناغی خوێندن ، دواناوەندی 6 قۆناغی خوێندن)، بەڵام بە پێی ئەم سیستمە ڕێژەکە زۆر جیاوازە (بنەڕەتی 9 قۆناغی خوێندن ، ئامادەیی 3 قۆناغی خوێندن)، کە ئەمەش پێویست بوو پێش دەستکردن بەو سیستمە کادیری پێویست ئامادەکرابایە، بۆئەوەی بۆشایی لە ناوەندەکانی خوێندن دروست نەبوایە، بۆ چارەکردنی ئەم کێشەیە وەزارەت پەنای بەر دابەشکردنی قۆناغی بنەڕەتی بردووە بەم شێوەیە (پۆلەکانی 1 تا 6) (پۆلەکانی 7 تا9) کە ئەم دابەشکردنە زیاترلە80% ی قوتابخانەکانی هەرێم دەگرێتەوە ، بێ گومان ئەمەش زیانی زۆرە، چونکە ستافی ئەم دوو جۆر قوتابخانە لە ڕووی پەروەردە و ڕاهێنان و هەڵسوکەوت و بەڕێوەبردنی قوتابخانەوە جیاوازن، بۆیە لە بەڕێوەبردنی ئەم جۆرە قوتابخانانەدا چەندین نەگونجاوی دەبینین، ئەگەر بە خاڵ ڕوونی بکەینەوە دەتوانین ئەم لایەنانە دەستنیشان بکەین :

1. نەبوونی بینای تایبەت لە هەرێمی کوردستان بۆ لەخۆ گرتنی قۆناغی بنەڕەتی کە هەر (9) قۆناغ بگرێتەوە.
2. نەبوونی کادیری پسپۆری پێویست بۆ ئەم جۆرە قوتابخانانە .
3. نەبوونی میکانیزمی گونجاو بۆ گوتنەوەی بابەتە زانستییەکان وەك : تاقیگە ، باخچە ، کەرەستەو پێداویستییەکانی ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان تا بەشێوەی پراکتیکی فێر بکرێن.
4. کاتی دەوام کردن بەپێی ڕێنماییەکانی ئەم سیستمە نابێت قوتابی کەمتر لە 6 کاتژمێر لە قوتابخانە دەوام بکات، بەڵام لێرە دەبینین زۆر لەوە کەمتر دەوام دەکرێت، کە ئەمەش گرفتێکی گەورەیە ڕووبەڕووی ئەم سیستمە دەبێتەوە .

5. هەوڵ بدرێت بە سوود وەرگرتن لە کەرتی تایبەت قوتابخانە دروست بکرێت، وەکو مەرجێك بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان وەك نموونەی وڵاتی تورکیا.
6. لە گوندو جێگە دوورە دەستەکان قوتابخانەیەکی مەرکەزی دروست بکرێت، کە قوتابیانی چەند گوندێك لەخۆ بگرێت و هاتوچۆیان بۆ دابین بکرێت، ئەوە لەوە چاکترە چەند قوتابخانەیەکی ناتەواو دروست بکرێت.
7. هەرچەندە ئیستا تیبینی دەکرێت دیاردەی هەلاتن لە قوتابخانە کەم بووەتەوە، بەڵام لەهەمان کاتدا ئاستی خوێندن نزم بووەتەوە. بۆیە دەبێت نزم بوونەوەی ئاستی قوتابیان چارەسەر بکرێت.
8. دیاردەی (اجتهادات) زۆربووە، دەبینین دەستەی کارگێڕی قوتابخانەکان، یان سەرپەرشتیارەکان، یان لە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان هەر یەکەیان لە بەرژەوەندی خۆیان بریارەکانی وەزارەتی پەروەردەشی دەکەنەوە، کە زۆربەیان بەشێوەیەکی گشتی باسی لایەنە پەروەردەییەکان دەکەن.
9. زۆر پێویست بوو ئەم سیستمە لەسەر چەند قوتابخانەیەکی تایبەت تاقی کرابایەتەوە پێش ئەوەی بە بڕیارێك لە گشت قوتابخانەکانی هەرێم پەیڕەو بکرێت، بۆ ئەوەی بە کردار ڕادەی گونجانی دەرکەوتایە. ئەو کات پسپۆڕانی بواری پەروەردە ئاسانتر کێشەکانیان چارەسەر دەکرد.

دەروازەی دووەم : تاقیکردنەوەکان

یەکێك لەو لایەنە بەرچاوانەی کە لە سیستمی نوێدا گۆڕانکاری بنەڕەتی بەسەردا هاتووە سیستمی ئەزموونەکانە کە دەتوانین ئەم تێبینییانەی خوارەوەی لەسەر تۆمار بکەین .
لە بەندی (18) لە سیستمی قوتابخانە بنەڕەتییەکاندا دەڵێت ((تاقیکردنەوەکان پێوەری کۆنترۆڵکردن نین، بەڵکو یەکێکن لە پێوەرەکانی هەڵسەنگاندن و بەدواداچوون، لە پێناو گەیاندنی قوتابی بە ئامانجەکانی)) لێرەدا دەتوانین چەند پرسیارێك لەسەر ناوەرۆکی ئەم بەندە بکەین وەك:

1. ئایا تاقیکردنەوەکان پێوەر نین بۆ کۆنترۆڵ کردن؟ ئەی چۆن بتوانین ئاستی قوتابیان دیاری بکەین، لە کاتێکدا هەر پۆلێك لە قوتابخانەکانی ئێمە زیاتر لە (50) قوتابی تێدایە؟
2. ئایا مامۆستا دەتوانێت بێجگە لە تاقیکردنەوە بەدیلێکی تر بدۆزێتەوە؟
3. ئایا ئەو قوتابییە متمانەی بە جۆرێکی دیکەی هەڵسەنگاندن هەیە، لە کاتێکدا دەزانێت لە پۆلی دوازدەیەمی ئامادەیی ڕووبەڕووی تاقیکردنەوەیەك دەبێتەوە، کە هەموو داهاتووی ژیانی لەسەر بەندە؟
4. ئایا چی کراوە جێگەی تاقیکردنەوە بگرێتەوە، حەز دەکەم نموونەیەك لەم سیستمە نوێیە بهێنمەوە، بۆ ئەوەی بە کردار ئەم هاوکێشەیە ببینین :

بەپێی ئەم سیستمە نوێیە هەر وەرزێکی خوێندن بەم شێوەیە

نمرەی وەرزێك = 15نمرە هەڵسەنگاندن + 20نمرە تاقیکرنەوە + 15 نمرە هەڵسەنگاندن + 50 نمرە تاقیکرنەوە

لەم 15نمرەی هەڵسەنگاندنەش زۆربەی مامۆستایان بەم جۆرە دابەشی دەکەن

5 نمرە کیوزی ڕۆژانە + 5 نمرە چالاکی پۆل + 5 نمرە کیوزی ڕۆژانە

ئەگەر ئێمە سەیری ئەم هاوکێشەیە بکەین دەبینین لە 100 نمرەی وەرزێك 90 نمرەی بە تاقیکرنەوە دادەنرێت، ئەی ئەگەر ئەمە پێوەر نەبێت ئەی چییە؟

ئێستاش چەند تێبینییەکی دیکە لەسەر ئەزموونەکان تۆمار دەکەم کە ڕۆژانە تووشمان دەبن :

1. دەرچوونی قوتابی لە پۆلی (1 – 2 – 3) ی بنەڕەتی لە بەرژەوەندی قوتابیدا نییە، بە تایبەتی ئەوانەی ئاستیان نزمە، چونکە لە پۆلی چوارەم تووشی گرفتێکی گەورەتر دەبنەوە.
2. نەمانی ئەزموونی گشتی لە پۆلی 6 و 9 ی بنەڕەتی کە پێشتر تارادەیەك ئاستی زانستی قوتابخانە بنەڕەتییەکانیان ڕاگرتبوو .
3. بە پێی ئەم سیستمە هەر وەرزێکی خوێندن دوو تاقیکردنەوەی هەیە، یەکیان لە کۆتایی نیوەی یەکەم (20نمرە) ئەوی دیکەیان لە کۆتایی وەرز (50نمرە) بۆیە مامۆستا ناتوانێت بواری زۆرتر لەبەردەم قوتابیدا بڕەخسێنێت، بۆئەوەی وردتر هەڵسەنگاندنەکانی ئەنجام بدات .

4. لە سیستمی نوێدا تاقیکردنەوەی نیوەی ساڵ نەماوە، لەبری ئەو تاقیکردنەوەی کۆتایی وەرز هەیە، کە ئەمەش لەلای قوتابی و مامۆستا ئەو گرنگییەی نییە چونکە :
أ. نمرەی ئەم تاقیکردنەوەیە (50)یە نەك (100) نمرە.
ب. قوتابی ئەم تاقیکردنەوەیە بە تەواوکەری وەرزی یەکەم، دەزانێت نەك وەکو قۆناغێکی سەربەخۆ بۆ پەڕینەوە بۆ پلەیەکی دیکە.
ت. خۆ ئامادەنەکردن لەلایەن پەروەردەو کارگێڕی قوتابخانەکانەوە بۆ ئەم تاقیکردنەوەیە بەشێوەیەکی گونجاو .
پ. نەبوونی پێداویستییەکانی تاقیکردنەوە وەك چاپکردنی پرسیار و تێنووسی ئەزموونەکان.
ج. لە قۆناغی ئامادەیی تێنووسی ئەزموونەکان لەلایەن کۆنترۆڵی بچووکەوە دەپشکنرێت کە لە چەند قوتابخانەیەکی ناوچەیەك پێکهاتوون کە ئەمەشیان چەند لایەنێکی ئیجابی هەیە ئەگەر میکانزمێکی گونجاوی بۆ بدۆزرێتەوە، بەڵام بەم شێوەیەی ئێستا هەیە کۆمەڵێك گیروگرفتی بۆ کارگێری قوتابخانە دروست کردووە لەوانە:
أ. نەبوونی یاسایەك لە وەزارەتی پەروەردە کە کاری ئەم کۆنترۆڵانە ڕێك بخات .
ب. نەبوونی شوێنی گونجاو بۆ کاری ئەم کۆنترۆڵانە.
ت. نەبوونی پێداویستییەکان وەك هەر کۆنترۆڵێك.
پ. نەبوونی کاتێکی دیاریکراو بۆ ئەنجامدانی پشکنینی تێنووسەکان .
ج. نەبوونی هیچ بەرانبەرێك بۆ ماندووبوونی بەڕێوەبەر و ئەندامانی کۆنترۆڵ و مامۆستایانی بەشداربوو.
ح. کاتی ئەنجامدانی ئەم تاقیکرنەوەیە زووە لە(15 ی 12) دەست پێدەکات، چونکە قوتابی هێشتا بابەتێکی وای نەخوێندووە کە بۆ ئەم ئەزموونە بشێت، بۆیە واچاکتر لە کۆتایی مانگی (1) بێت .
5. بوونی پەڕینەوە (عبور) لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی دیکە وا دەکات قوتابی بایەخ بە یەکێك لە بابەتەکان نەدات، ئەمەش ئاستی زانستی قوتابی نزم دەکات .

6. ئەزموونی نیشتمانی وەك ئەو شێوەیەی ئیستا هەیە نەبوونی باشترە ، چونکە هیچ هەڵسەنگاندنێکی تێدا نییە، گەلێك جار قوتابی ئاست نزم دەردەچێت و قوتابی زۆر بەتوانا دەرناچێت، جۆری پرسیار و میکانیزمی بەڕێوەبردنەکەی هیچ ئامادەکاری بۆ ناکرێت هەروەها لە کاتێکی نەگونجاودا ئەنجام دەدرێت، بۆ نموونە پارساڵ لە 16-4-2009 ئەنجام درا کە هەموو بابەتی خوێندنی لە خۆ گرتبوو، بۆیە دەبوایە لەو بەروارەدا قوتابخانەکان پرۆگرامی خوێندن تەواو بکەن، هەرچەندە نزیکەی 25 ڕۆژ بۆ ئەزموونەکانی کۆتایی ساڵ مابوو.
7. نەهێشتنی سیستمی دووبارەبوونەوە (عدم الرسوب) لە خولی یەکەم لە گشت بابەتەکان بۆ سەرجەم قۆناغەکانی خوێندن، چونکە زۆربەی ئەو قوتابیانەی ئەو بڕیارە دەیانگرێتەوە لە خولی دووەمیش ناتوانن سەرکەوتن بەدەست بهێنن، هەروەها ئەرك و ماندووبوونێکی زۆریش دەکەوێتە سەر باڵی مامۆستا و کارگێڕی قوتابخانە و وادەکات ئەزموونەکانی خولی یەکەم ئەو بایەخەی پێ نەدرێت(پاشکۆی ژمارە(2) ئامارێکی پەروەردەیی بۆ سێ قوتابخانە دەردەخات کە ئەم سیستمی دووبارەکردنەوەیە هیچ سوودێکی بۆ قوتابی نییە).
8. لەگەڵ ئەنجامدانی گزی (قۆپیە) لە کۆتایی وەرزەکاندا قوتابی ئەو ساڵە بە دەرنەچوو دابنرێت، توانای ئەوەی نەبێت لە خولی دووەم ئەزموونەکان دووبارە بکاتەوە ، بۆ ئەوەی ڕێ لە دیاردەی قۆپیە بگیرێت .
9. بۆ ئەزموونە گشتییەکان پلانێکی گونجاو دابنرێت بۆ کۆنترۆڵکردنی هۆڵەکان و نەهێشتنی دیاردەی قۆپیەکردن کە ئیستا وەك پەتایەك لەناو قوتابیان بڵاوبووەتەوە.
10. لەکاتی ئەنجامدانی ئەزموونە گشتییەکاندا هۆڵی تایبەت بە قوتابیانی قوتابخانەکانی ئێواران ئامادە بکرێت، چونکە زۆربەی ئەو کێشانەی کە باری هۆڵی ئەزموونییەکان تێکدەدەن هۆکارەکەی قوتابیانی ئێوارانن .
11. چاپکردنی بۆردی نمرەکان و کەلوپەلی تاقیکردنەوە لەکاتی خۆیدا.

دەروازەی سێیەم : پرۆگرامی خوێندن

لەم ساڵانەی دواییدا هەوڵێکی زۆر بۆ بەرەوپێشەوەبردنی پرۆگرامەکانی خوێندن دراوە، بۆ ئەوەی لەگەڵ ئاستی پێشکەوتنی لایەنەکانی دیکەی ژیاندا بگونجێت ،

ئێمە ئەم هەوڵانە بەرز دەنرخێنین، بەڵام جێگەی ئاماژەیە ئەم هەوڵانە بێ کەموکوڕی نین و پێویستە دەسنیشان بکرێن، بۆ ئەوەی لە داهاتوودا پێداچوونەوەیان بۆ بکرێت.

1.زۆربەی پرۆگرامەکانی خوێندن بە تایبەتی بابەتە زانستییەکان لە زمانێکی دیکەوە وەرگێڕراون و کەم و زۆر پێوەندییان بە ژینگەی قوتابییەوە نییە لە هەرێمی کوردستان .

2.ئەم پرۆگرامە نوێیانە پێویستییان بە تاقیگەی تایبەت هەیە لە بوارەکانی (کیمیا – فیزیا – زیندەوەرزانی- جیۆلۆجی . . . .) کە لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکاندا نییە.

3.کادیری ڕاهێنراو لەسەر گوتنەوەی ئەم پرۆگرامانە نییە.

4.ڕێژەی قوتابیان لە هۆبەیەکدا لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکانی هەرێم لەگەڵ فێرکردنی ئەم پرۆگرامەدا ناگونجێت، لەبەر ئەوەی ناتوانرێت شێوازی (گرووپ) پەیڕەو بکرێت.

5.زۆربەی ئەم کتێبانە وەرگێرانێکی وشکیان بۆ کراوە، کە لە ڕووی زمانەوانییەوە لاوازن .

6.ئەم پرۆگرامانە بۆ سیستمێك دەشێن، کە تێیدا ڕۆژانە قوتابی بەلایەنی کەمەوە (6) کاتژمێر لە قوتابخانە بەسەر ببات، نەوەك ئەو قوتابخانانەی ئێمە کە (سێ) دەوامی پێ دەڵێن و قوتابی لە (3) کاتژمێر زیاتر ناخوێنێت، بۆیە دەبینین زۆر لەو پرۆگرامانە بە نیوەچڵی لە کۆتایی ساڵدا وازیان لێ دەهێنرێت.

7.ئامادەنەکردنی قوتابی لە باخچەی ساوایان بۆ ئەوەی لە پۆلی یەکەمی بنەڕەتی بتوانێت لەگەڵ ئەم پرۆگرامەدا ڕابهێنرێت.

8.پەرتووکی قوتابیانی پۆلی (1 تا 6) ی بنەڕەتی لەبارەی قەبارەوە بۆ ئەو تەمەنەی قوتابی شیاو نییە.

9.وانەی هونەر و وەرزش لە زۆربەی زۆری قوتابخانەکان وەك پێویست بایەخیان پێ نەدراوە، هەوڵ بدرێت پرۆگرامێك بۆ وانەکانی وەرزش و هونەر دابنرێت، بۆ ئەوەی لەکاتی کەمتەرخیدا لێپرسینەوە لەگەڵ مامۆستایانی ئەم بوارەدا بکرێت.

10.هەندێك لە پرۆگرامەکان هیچ گۆڕانکارییەکی ئەوتۆیان بەسەردا نەهاتووە، بەتایبەتی زمانی کوردی و زمانی عەرەبی.

دەروازەی چوارەم : بەڕێوەبردن و کارگێڕی

1.لە کاتی دانانی بەڕێوەبەری قوتابخانە لایەنی لێهاتوویی و ئەزموونی بەڕێوەبەر ڕەچاو بکرێت .
2.هەوڵ بدرێت توانای کارگێڕی بەڕێوەبەرەکان زیاد بکرێت بە کردنەوەی خولی تایبەت بۆیان .
3.پەیوەندی نێوان کارگێڕی قوتابخانەکان و وەزارەتی پەروەردە بەهێز بکرێت .
4.هەول بدرێت ئەنجوومەنێکی ڕاوێژکاری لە وەزارەتی پەروەردە هەبێت، چەند بەڕێوەبەرێکی لێهاتوو لە خۆ بگرێت و بۆ بەرەوپێشەوەبردنی لایەنی کارگێڕی مانگانە کۆبوونەوەیان هەبێت.
5.هەوڵ بدرێت بەدواداچوون بۆ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی قەزاکان بکرێت و ئیش و کارەکانیان هەڵبسەنگێنرێت.

پێنیازێك بۆ كۆنفرانسی پەروەردەیی

1. یەکەی سەرپەرشتیکردن لە پەروەردەکان ئەکتیڤ بکرێت و دەسەڵاتی زیاتریان هەبێت .
2. لە دانانی سەرپەرشتیارەکاندا ڕەچاوی توانای پەروەردەیی و خزمەتیان بکرێت و دۆسیەکان بەهەند وەربگیرێت.
3. بەڕێوەبەرایەتی گشتی پرۆگرام و چاپەمەنی کەموکوڕی زۆرە و هەموو کات کتێب و چاپەمەنییەکان لە کاتێکی زۆر درەنگدا دەگەنە قوتابخانەکان .
4. لە سیستمی دابەشکردنی مامۆستایانی تازە دامەزراودا کەموکوڕی هەیە، بۆ نموونە لە پەروەردەی دەشتی هەولێر وەکو پێویست حیسابی بۆ نەکراوە، لەبەرئەوەی تەنیا ئەو مامۆستا ئافرەتانەی بۆ دادەنێن کە مێردیان کردووە، ئەمەش گرفتێکی گەورە بۆ ئەم پەروەردەیە دروست دەکات، لەبەر ئەوەی دوای ماوەیەکی کەم زۆربەی ئەم مامۆستایانە مۆڵەتی دایکایەتی وەردەگرن.

5.کار بۆ دانانی یەکەی ڕاهێنان و مەشق لە سەرجەم بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان دەست پێ بکرێتەوە، بۆ ئەوەی دەستەی کارگێڕی قوتابخانەکان مەشق و ڕاهێنانیان پێ بکرێت.

دەروازەی پێنجەم : لایەنی پەروەردەیی منداڵ

وەك ئاشکرایە ئەم سیستمە نوێیە پێگە بنچینەییەکانی لە سیستمی خوێندنی وڵاتی سوید وەرگیراوە * (بڕوانە پاشکۆی ژمارە 1 سیستمی خوێندن لە وڵاتی سوید) ئەگەر بەراوردێك لەگەڵ ئەم سیستمەدا بکەین، دەبینین لەوێ بایەخێکی زۆر بە لایەنی پەروەردەیی منداڵ دراوە، بە تایبەتی قۆناغەکانی پێش خوێندن ، هەروەها بایەخ بە چالاکییەکان دراوە و ڕێوشوێنی گونجاوی بۆ دانراوە . بۆیە پێویستە لە قۆناغی بنەڕەتیدا بایەخێکی زیاتر بە بواری پەروەردەکردنی منداڵ لە لایەنی دەروونی و جەستەییەوە بدرێت و هەوڵ بدرێت شارەزایی کادیرەکانی فێرکردن زیاد بکرێت ئەویش بە کردنەوەی خولی تایبەتی بۆیان ، هەروەها نەخشەسازی دروستکردنی بینای قوتابخانەکان بگۆڕرێت بۆ ئەوەی قوتابی لە قوتابخانە هەست بە ئارامی پتر بکات.

جیاوازییەکی دیکەی نێوان ئەم دوو سیستمە لە پێگەیاندنی کارمەندی پیشەییدا دەبینرێت، لەوێ قوتابی دوای دەرچوونی لە خوێندنی پیشەیی بە پێی ئامارێك لە هەر 10 قوتابیان 9 قوتابی لە بواری کارامەیی خۆی کاردەکات، بەڵام لێرە لەبەر پشتگوێ خستنی ئەم ئامادەییە پیشەییانە، دەبینین ڕێژەیەکی زۆر کەمیان سوود لە پسپۆرییەکانی خۆیان وەردەگرن، بۆیە زۆر پێویستە ئاوڕێکی جیدی لەم ئامادەییانە بدرێتەوە، بۆ ئەوەی کادیری بەتوانا پێ بگەن، ئەگەر وەزیفەی میریشیان نەبێت، با پسپۆرییەکیان لە کەرتی تایبەتدا هەبێت، بۆ سوودی نیشتمانەکەیان بەکاری بهێنن.

لەم ڕوانگەیەوە پێویستە ژمارەی ئامادەییە پیشەییەکان زیاد بکرێت، بایەخ بە پسپۆری بدرێت ، هەلی کارکردنیان بۆ دابین بکرێت، بەتایبەتی دوای ئەم بڕیارەی وەزارەتی پەروەردە، کە هەر قوتابییەك ڕێژەی نمرەکانی 60٪ کەمتر بێت ناتوانێت خوێندنی ئەکادیمی تەواو بکات.

دەروازەی شەشەم : بارودۆخی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی و پسپۆری لە هەرێمی کوردستان

پێشەکی

پێناسەی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی:
لە چەمکی کلاسیکی پەروەردەیی مانای پشکنین دەبەخشێت، ئەمەش درزی خستووەتە نێوان مامۆستا و سەرپەرشتیارەوە ، چونکە سەرپەرشتیار وەکو دەسەڵات بۆ لێپرسینەوە و چنینی هەڵەکان هاتووە ، نەوەك ڕاستکردن و یارمەتیدان ، لە چەمکی نوێدا سەرپەرشتیاری پتر مانای هاوکاری مامۆستا و ئیدارە لە چۆنیەتی بەڕێوەچوونی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن دەبەخشێت و بۆ خودی مامۆستا و ڕێنماییە نوێکان دەبێتە پاڵپشت و گۆڕانکارییەکانی سەردەمی پێدەگەیەنێت.
یەکەی سەرپەرشتیاری بۆچی پێویسە ؟
هەرچەندە لێرەو لەوێ قسەی هەمەجۆر لە بارەی پێویست نەبوون بە یەکەی سەرپەرشتیاری دەوترێت، بەڵام ئەم دەزگایە ئەگەر کارا بکرێت ڕۆڵی گرنگی لە

پرۆسەی پەروەردە و فێرکردندا دەبێت، وەك لەم خاڵانەی خوارەوەدا ئاماژەی پێ دەکەین:
1. چاودێری بەردەوامی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن و دۆزینەوەی هۆکارەکانی گەشەپێدانی .
2. بەئەنجام گەیاندنی پرۆسەی بەدواداچوونەوە و هەڵسەنگاندن بۆ پێکانی ئامانجە پەروەردەییە دەسنیشانکراوەکان و ڕاستکردنەوەی پرۆسەکە لەکاتی پێویستدا.
3. ئەڵقەیەکی گرێدانە لەنێوان سەرچاوەکانی بڕیاری پەروەردەیی و ئیدارە و مامۆستایانی قوتابخانەکان .
4. بۆ پێگەیاندنی نوێترین گۆڕانکاریی جیهانی پەروەردە بە مامۆستایان و ئیدارەی قوتابخانەکان.
5. بۆ دەستنیشانکردنی خاڵەکانی لاوازی سیستمی پەروەردە و فێرکردن و هەڵسەنگاندنی لە بواری پراکتیزەییدا و دۆزینەوەی چارەسەرییەکان.
6. هاوکاریکردنی ئیدارەی قوتابخانەکان لە دۆزینەوەی چارەسەر بۆ گرفتە هەنووکەییەکان.
7. ئامادەکردنی باس و لێکۆڵینەوە لەمەڕ ڕەوشی پرۆسەی پەروەردە لەبەر ڕۆشنایی داتا ڕەخساوەکانداو پێشکەش کردنیان بە لایەنەکانی بڕیاری پەروەردەیی.

بۆچی سیستمی یەکەی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی لە هەرێم دواکەوتووە؟

1. لاوازی ڕێوشوێنی دامەزراندنی خودی سەرپەرشتیارەکان، واتە گوێ نەدان بە مەرجە دروستەکانی کەسایەتی سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، کە بۆ پاراستنی هەیبەتی سەرپەرشتیار زۆر پێویستە.
2. دەستێوەردانی لایەنە ناپرۆفیشنەڵەکان لە پرۆسەی دانانی سەرپەرشتیاران و دابەشکردنیان .
3. کەمکردنەوەی دەسەڵاتی یەکەی سەرپەرشتیاری لە ڕووی ئیداری و گوێنەدان بە ڕاسپاردەکانی لەلایەن بەڕێوەبەرایەتییەکانی پەروەردەوە.

4. زۆری ئەرك و ڕاسپێرراوەكانی سەرپەرشتیاران، كە بەدواداچوونیان بۆ بكات لە كاتی رەخساو و توانای یەك سەرپەرشتیار زۆرترن.

5. نەبوونی هەڵسەنگاندنی بابەتیانەی ئەركی سەرپەرشتیاران، واتە جیانەكردنەوەی چالاك و ناچالاكەكان كۆشش و توانای سەرپەرشتیارە چالاكەكانی بزركردووە.

6. نەبوونی بەرنامەی تایبەت بە پەرەپێدانی ئاستی سەرپەرشتیاران و چۆنیەتی شوێنكەوتنی پێشكەوتن و تەكنەلۆژیاو زانستی هاوچەرخ بووەتە مایەی چەقبەستنی زۆرینەی سەرپەرشتیاران لە خاڵێكی دیاریكراودا.

7. لەلایەن هەندێك لە لێپرسراوانی پەروەردەوە یەكەی سەرپەرشتیاری وەك ئەڵقەیەكی ناپێویست دادەنرێت و بووەتە هۆی ئەوەی كەسایەتی ئەم یەكەیە پتر لاواز بێت.

8. ئەم هۆكارانە بوونەتە مایەی پشتگوێ خستنی ئەركە ئاساییەكان لەلایەن خودی یەكەی سەرپەرشتیارییەوە.

9. پشتگوێ خستنی بەدواداچوونەوەی زانستی لەلایەن خودی هەندێك سەرپەرشتیارانەوە بووەتە مایەی دابچراندنیان لە زانیاری نوێ و پێداویستییە هاوچەرخەكانی پرۆسەی سەرپەرشتیاری.

چارەسەرییەكان

1. پێداچوونەوەی سەرجەم مەرجەكانی دانانی سەرپەرشتیاران بۆ بە خۆ گرتنی كۆمەڵێك خاڵی زانستی لەگەڵ گیانی سەردەمدا بگونجێت.

2. نەهێشتنی دەست تێوەردانی لایەنە نا پیشەییەكان لە پرۆسەی دانانی سەرپەرشتیاراندا.

3. گەشەپێدانی گیانی هەماهەنگی لە نێوان بەڕێوەبەرەكانی پەروەردەو یەكەی سەرپەرشتیاراندا.

4. گەیاندنی سەرجەم (گشتاندنەکان) کە لە دیوانی وەزارەت و بوڕێوەبەرایەتی گشتی ئەزموونەکانەوە دەردەچن بە یەکەی سەرپەرشتیاری و پێویستە سەرپەرشتیار پێش خەڵکانی دیکە لەو ڕێنماییانە ئاگاداربێت.
5. زۆر کردنی دەستەڵاتی یەکەی سەرپەرشتیاری و کاراکردنی چالاکییەکانیان.
6. کەمکردنەوەی ئەرکی سەرپەرشتیاری لە ڕووی ژمارەی مامۆستاو قوتابخانەوە، بۆ ئەوەی بتوانرێت بەڕێکی کارەکان ئەنجام بدرێن.
7. کردنەوەی کتێبخانەی سەردەمیانە بۆ یەکەی سەرپەرشتیاری و هاندانی سەرپەرشتیاران بۆ خوێندن و بەدواداچوونەوەی زانیاری هاوچەرخ لە بواری پەروەردەو فێرکردندا.
8. کردنەوەی خولی وەرزی ڕاهێنان لەسەر ئاستێکی پێشکەوتوو بۆ سەرپەرشتیارن تا سەرپەرشتیاران لە گۆڕانکارییەکان دانەپچڕێن.
9. پێشنیاز دەکەین هەر سەرپەرشتیارێك ساڵانە لە پسپۆری خۆی توێژینەوەیەکی زانستی لە سیمینارێکدا پێشکەش بکات، بەمەبەستی ئاشناکردنی ئامادەبووان لە مەڕ مامەڵەکردن لەگەڵ قوتابی و قوتابخانەو پرۆگرام و زانیارییە سەردەمییەکانی تەکنەلۆژیای فێرکردن.
10. پێویستە ئامانجەکانی سیستمی پەروەردەیی هاوچەرخ و فەلسەفەی پەروەردەیی بۆ سەرپەرشتیاران ڕوون و شەفاف بێت کە (قوتابی) دەکرێتە نموونەی ناوەند، واتای ئەم پرسە لە ڕووی چۆنیەتی بەخۆگرتنی هزری ڕەخنەگرتن و لێپرسراویەتی پاراستنی تایبەتمەندی بەرانبەر بەها ئایینی و کۆمەلایەتییە بەنرخەکان و چۆنیەتی گەشەپێدانی بنەما سەرەکییەکانی سەردەم لە ڕەوشی قوتابخانەکاندا.

پاشکۆی ژمارە (1) سیستمی خوێندنی سویدی

http://www.nyiostergotland.se/sorani/3detsvenskautbildningssystemet.4.bb8249a124f3452fe8800082.html

سیستمی خوێندنی سویدی (Det svenska utbildningssystemet)

پلەی پێش خوێندنگە (Förskola)

پلەی پێش خوێندنگە بۆ ئەو منداڵانەیە کە هێشتا نەچوونەتە خوێندنگەی سەرەتایی. منداڵ دەتوانن یان بچنە پێش خوێندگە و یان پێش خوێندگەی کراوە.

پێش خوێندگە دەبێ پشتگیری بداتە منداڵ و وا بکات کە باوك و دایکەکان کاری خۆیان یان خوێندنەکەیان بکەن، شارەوانی دەبێ ئاگای لەوەبێت کە هەموو منداڵانی تەمەن یەك ساڵ شوێنیان لە پێش خوێندنگە بۆ دابین

بکرێت ئەگەر دایك و باوکی منداڵەکان کار یان خوێندنیان
هەبوو.
ئەگەر دایك و باوکەکان بێکاریش بن هەر پێویستە
منداڵەکانیان بەلای کەم رۆژی 3 سەعات له پێش
خوێندگە شوێنیان بدرێتێ بەڵام هەرە زۆرەکەی
15 سەعات لە هەفتەیەکدا.
پێش خوێندنگەی کراوە بۆ ئەو منداڵانەیە کە ناچنە
پێش خوێندگەی ئاسایی.
بۆ پێش خوێندگەی کراوە منداڵەکە لەگەڵ دایکی و
یان باوکی دەچێت.
دایك و باوکەکان خۆیان بڕیار دەدەن کەی دەچن
یان ناچن.
منداڵ دەتوان بچنە شوێنی منداڵداری لە بنەماڵەیەکدا،
(Familjedaghem). لەم ماڵەدا دایکێك یان باوکێك
منداڵی تر دێتە لایان و لە ماڵەکەیاندا ئاگایان لەو منداڵانە
دەبێت.

پۆلی پێش خوێندنگە (Förskoleklass)

ئەم پۆلانە بۆ ئەو منداڵانەن کە تەمەنیان 6 ساڵی
پڕ کردۆتەوە و یان زۆریان نەماوە ببنە 6 ساڵ.
منداڵ یەك ساڵ دەچنە ئەم پۆلی پێش خوێندنگەیە
پێش ئەوەی بچنە خوێندنگەی سەرەتایی.

خزمەتگوزاری منداڵی خوێندنگە (Skolbarnomsorg)

خزمەتگوزاری خوێندنگە ئەو منداڵانەیە کە دەچنە خوێندنگە
تا تەمەنیان 12 ساڵ پڕ دەکاتەوە.
خزمەتگوزاری منداڵی خوێندنگە ئەم شێوانەن:
ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ
منداڵداری لە بنەماڵەیەکدا
چالاکی کاتی بەتاڵی کراوەا

ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ (Fritidshem)

ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ پێشوازی لەمنداڵان دەکات پێش کاتی خوێندنگە و پاش کاتی خوێندنگە و هەروەها کاتی پشووی خوێندنگە.

ماڵی چالاکی کاتی بەتاڵ ئاگای لەوە دەبێ کە منداڵەکان لەکاتی بەتاڵیدا شتێکی باش و بەسوود بکەن.

خوێندنگەی سەرەتایی (Grundskola)

خوێندنگەی سەرەتای 9 ساڵە.

لە سوید خوێندن بە ئیجبارییە

ئەمەش مانای ئەوەیە کە هەموو منداڵان

دەبێ بچنە خوێندنگەی سەرەتایی

منداڵ دەست بەخوێندن دەکات کە تەمەنی دەبێت بە 7 ساڵ و کە بو بە 16 ساڵ خوێندن تەواو دەکات.

منداڵ لە خوێندنگەی سەرەتایی نمرەنامە وەردەگرێت.

پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:

دەرچوو

باشە

زۆر باشە

مامۆستاکە هەر وەرزەی بەلای کەمەوە گفتوگۆیەکی گەشەکردنی هەیە.

لەم گفتوگۆیەدا مامۆستاکە و خوێندکارەکە و دایك و باوکی خوێندکارەکە بەشدار دەبن. لێرە مامۆستاکە باسی باری خوێندنی منداڵەکە دەکات و دەڵێت چی بکرێت بۆ ئەوەی خوێندنی منداڵەکە باشتر ببێت.

خوێندنگەی پاش ناوەندی (Gymnasieskolan)

هەموو ئەو گەنجانەی کە خوێندنگەی سەرەتای تەواو دەکەن مافیان هەیە پلەی پاش ناوەندی بخوێنن کەماوەکەی 3 ساڵە.

ئەگەر خوێندکارەکە لە خوێندنگەی سەرەتایی نمرەی
دەرچووی نەهێنا ئەوا دەتوانێت بچێتە پرۆگرامێکی
خوێندنی پاش ناوەندی کە لەوێ خوێندنگەکە ئاگای
لەوەدەبێت کە خوێندکارەکە هەم لە خوێندنی خۆی
بەردەوام بێت و هەم نمرەی دەرچوو لە خوێندنی
سەرەتایشدا وەربگرێت.
منداڵ لە خوێندنگەی پاش ناوەندی نمرەنامە
وەردەگرێت.
پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:
دەرنەچوو
دەرچوو
باشە
زۆر باشە
حکومەت بڕیاری لەسەر نەخشە و پلانێکی
خوێندنی داوە بۆ هەموو خوێندنگاکانی سوید.
لەم پلانی خوێندنەدا نووسراوە ئایا خوێندکار
دەبێ چەند بزانێت تا پلەی نمرەیەك وەربگرێت.

خوێندنی پیشەیی لێوەشاوە (Kvalificerad yrkesutbildning)

تۆ دەتوانیت پاش خوێندنی پلەی پاش ناوەندی بچیتە خوێندنێك
بۆ پیسشەیەکی لێوەشاوە ، کە کورتدەکرێتەوە بۆ ك. ئی (KY)
درێژی ماوەی ئەم جۆرە خوێندنانە لە 1 ساڵەوە بۆ 3 ساڵە.
تۆ لەو ماوەیەدا پیشەیەك فێر دەبیت
9 کەس لە کۆی 10 کەس لەوانەی ئەم جۆرە خوێندنە دەخوێنن
پاش تەواوکردن یان کاریان دەست دەکەوێت ویان کۆمپانیای خۆیان
دادەمەزرێنن.

خوێندگە بۆ گەورەساڵان (Skolor för vuxna)

ئەو گەورانەی کە تەمەنیان 20 ساڵی پڕ کردۆتەوە
و زانیاریان لە ئاستی پلەی سەرەتایی و پلەی پاش

ناوەندی کەمترە ئەوا دەتوانن لە خوێندگەیەك بۆ
گەورەساڵان بخوێنن.
گەورەکانیش لەوانەیە پێویستیان بێت ئەو وانانە
بخوێنن کە فریا نەکەوتوون بیخوێنن بۆ ئەوەی
بتوانن بچنە خوێندنی زانکۆ و یان خوێندگە
بەرزەکان یان بۆ ئەوەی بتوانن هەندێك لە
خوێندنی پیشەییەکان بخوێنن.

زمانی سویدی بۆ بێگانان س. ف. ئی
(Svenska för invandrare, SFI)

س. ف. ئی خوێندنی زمانی سویدیە بۆ ئەو گەورانەی
کە زمانی دایکیان سویدی نیە.
بۆ ئەوەی بتوانیت زمانی سویدی بخوێنیت دەبێ 16 ساڵت
پڕ کردبێتەوە و ناوت لە تۆمارگەی نیشتەجێکاندا هەبێت
لەو شارەوانیەی لێی دەژیت.
س. ف. ئی چوار خولی هەیە:
A و B و C و D.
خوێنکارەکە پاش تەواوکردنی خولێك نمرەنامەی پیبدەدرێت.
پلەی نمرەکانیش ئەمانەن:
دەرچوو G
زۆر باشە VG
س. ف. ئی سێ ڕێگای خوێندنی هەیە.
ڕێگای خوێندنی 1 بۆ ئەو کەسانەیە کە نازانن
بنووسن و بخوێندنەوە ویان بۆ ئەوانەیە کە
زۆریان نەخوێندوە.
ئەو کەسانە دەچنە خولی خوێندنی A و B.
ڕێگای خوێندنی 2 بۆ ئەو کەسانەیە کە خولی خوێندنی B و C یان هەیە.
ڕێگای خوێندنی 3 بۆ ئەو کەسانەیە کە خولی خوێندنی C و D یان هەیە.
خولی ڕێگای خوێندنی 2 و 3 خێراترە لە خولی 1.

تۆ دەتوانیت هەر لەو کاتەشدا کە پراکتیك دەکەیت زمانی سویدیش بخوێنیت.

بڕوانامە و نمرەنامەی دەرەوەی وڵات

(Utländska betyg)

ئەگەر تۆ شەهادە و بڕوانامەی وڵاتێکی ترت هەیە
ئەوا دەزگای دەوڵەتی خوێندگە باڵاکان دەتوانێت
بەراوردی بکات بە بڕوانامەی سویدی.
ئەوان تەماشای ئەوە دەکەن چەند ساڵت خوێندوە
و کام وانانەت خوێندوە و پڕۆژەی کاری بڕوانامەکەت
چی بوە.
نزیکی چوار مانگ دەخایێنێت تا دەزگای دەوڵەتی
کاروباری خوێندگە باڵاکان لە بەراوردکردنی بڕوانامەکەت
دەبێتەوە بۆ ئەوەی پێت بڵێت بڕوانامەکەت بایی چەندە
لە سوید.
کە زانیان پلەی بڕوانامەکەت بایی چەندە ئەوسا ئەوان
بەڵگەنامەیەکت بۆ دەنووسن.
ئەو بەڵگەنامەیە مانای ئەوە نیە کە تۆ بڕوانامەیەکی
سویدیت وەرگرتوە. بەڵام تۆ دەتوانیت لە کاتی داواکردنی
کاردا ئەو بەڵگەنامەیە بەکار بهێنیت بۆ ئەوەی خاوەنکارەکە
بزانێت تۆ چی دەتوانیت.

خوێندگای باڵا و زانکۆ

(Högskola och universitet)

لە سوید حکومەت ئاگای لەوەیە کە
خوێندنگای باڵا و زانکۆکان هەبن.
تۆ دەتوانی لە ئاستەکانی بناغەیی،
پێشکەوتووتر و یان لە ئاستی
توێژینەوەد دا بخوێنیت،
دەزگای دەوڵەتی کاروباری خوێندنی باڵا ئەو دەزگایەیە کە
چاودێری و کونترۆڵ دەکات کە هەموو خوێندنە باڵاکان باش بن.

زانکۆی لینشۆپینگ (Linköpings universitet)

زانکۆی لینشۆپینگ 25 هەزار خوێندکار
و 3 500 کارمەند و زیاتر لە 100
پرۆگرامی خوێندنی هەیە.
تۆ دەتوانیت لە بواری تەکنیك، زانستە سروشتیەکان،
پزیشکی، چاودێری نەخۆشی، زانستی کۆمەڵگەیی،
زانستیی رەفتار، وانە مرۆڤایەتییەکان، زمان ، فەلسەفە
و مێژوو بخوێنیت.
زانکۆی لینشۆپینگ لە دوو شاردا هەیە:
لە لینشۆپینگو لە نۆرشۆپینگ

پاشکۆی ژمارە (2) ئاماری قوتابیانی کەوتوو لە خولی یەکەم

قوتابخانەی پاوەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابیانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	34	23	٪68
هەشتەم	19	10	٪52

نۆیەم	17	13	%76

ئەو قوتابیانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	14	2	%4
هەشتەم	9	2	%22
نۆیەم	3	1	%23

ئەو قوتابیانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	13	0	%0
هەشتەم	21	0	%0
نۆیەم	1	0	%0

ئەو قوتابیانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	14	0	%0
هەشتەم	33	0	%0
نۆیەم	2	0	%0

قوتابخانەی رۆژەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابیانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	4	0	%0
هەشتەم	19	12	%62
نۆیەم	5	3	%60

ئەو قوتابیانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	3	0	%0
هەشتەم	4	3	%75
نۆیەم	6	3	%50

ئەو قوتابیانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	رێژەی دەرچوون
حەوتەم	2	1	%50
هەشتەم	6	0	%0
نۆیەم	4	2	%50

ئەو قوتابیانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	9	0	%0
هەشتەم	13	2	%15
نۆیەم	4	0	%0

قوتابخانەی بنەسلاوەی بنەڕەتی کوران : ساڵی خوێندنی 2008 - 2009

ئەو قوتابیانەی کە لە (4) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	6	1	%17
هەشتەم	2	1	%50
نۆیەم	4	1	%25

ئەو قوتابیانەی کە لە (5) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	10	2	%20
هەشتەم	8	1	%12
نۆیەم	1	0	%0

ئەو قوتابیانەی کە لە (6) وانە کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	8	0	%0
هەشتەم	4	0	%0
نۆیەم	4	1	%25

ئەو قوتابیانەی کە لە (7) وانەو زیاتر کەوتوون

پۆل	ژ-ق-کەوتوو	ژ-ق-دەرچوو	ڕێژەی دەرچوون
حەوتەم	13	0	%0
هەشتەم	18	0	%0
نۆیەم	3	0	%0

(*)سەرپەرشتیاری کارگێڕی لە بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی دەشتی هەولێر

[1] سیستمی قوتابخانە بنەرەتیەکان و سیستمی خوێندنگە ئامادەییەکان "
لیژنەیەك لە وەزارەتی پەروەردە : چاپی یەکەم : کوردستان – هەولێر : ل 14

ڕابەرێ هاریکار بۆ مامۆستاییێن زمانێ ئینگلیزی

ئا : ڕەشید تەیب

پشکا پێنج:
ئەڤ بابەتە بەشەکە ژکتێبەکا ڕابەری هاریکار بۆ مامۆستایێن زمانێ ئینگلیزی، کو ژئالیێ مامۆستای پسپۆرێ زمانێ ئینگلیزی (ڕەشید تەیب)یڤە هاتبوو ئامادەکرن و، تەڤاقیا وێ وەکو ئەڵقە دێ ل سەر ڕووپەلێن ئەڤێ گۆڤارێدا هێتە بەلاڤکرن... هەرچەندە ئەگەر وەکو دەق ژی کەموکوری هەبن لێ وەکو ڕێکێن وانەگۆتنێ کارەکێ سەرنجراکێش و مفادارە.

یەکا 9

وانا 1

ئارمانج :- پێشکێشکرنا وشا fig و ژمارە four و five د چێکرنا ئاسان دا . ناسین و گوتنا ژماران
one , two , three , four , five هژمارتنا بکار ئینانا ژمارە ل one بۆ five
زمانێ نوی : fig, four, five
تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت ژمارە (1,2,3,4,5) پەرتووکا قوتابی students Book لاپەر3
CD لێدان ژمارە / 23 ← 25 Activity Book لاپەر 28

Starter

*بێژە قوتابیان hello , ئەو جاڤەدەن hello teacher .
* بێژە قوتابیا دێ ئەو وێ سترانێ بێژن ئەوا کو فێربوین ل وانا چوویی دا .
* بێژە Listen . CD لێدە ژمارە 32 بێژە Sing
* بێژە قوتابیان سترانێ بێژن بێ ی CD
Look and Listen
*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 30

*بێژە وان کو fig ب کوردی هژیرە .
* بێژە زارۆکا دێ ئەو گوهـ دەنە چیرۆکەکێ د وێنا دا .
* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 33
* دەمێ هوین گوهـ ددەنێ ئیشارەت بکە وێنا .
تێکستا CD : - - - - - - - - - - -
* CD لێدەڤە , قوتابی گوهـ بدەنێ و ئیشارەت بکەنە وێنێت دروست ناف کتێبێت خۆدا . توشێی تأکیدکەی کا دروست ئیشارەت دکەن .

Listen and clap

* CD لێدە ژمارە / 34 قوتابی چەپلەی لێدەن دگەل چەپلا CD .
تێکستا CD - - - - - - - - - - - -
*بو دەنگێ f f f بێژە. بێژە قوتابیان بێژن fig تو بێژە fig .
* بێژە قوتابیان بێژن یان دەنگێ f یان وشا fig
* دەنگێ d d d بێژە قوتابیان بێژن duck بێژە duck
* بێژە قوتابیان دەنگێ d d d بێژن .
* بێژە قوتابیەکی کو دەنگێ d یان وشا duck بێژن .

Activity Book

Listen and say

*بێژە قوتابیان کتێبێت Activity Book ڤەکەن لاپەر 28
* کتێبا خۆ بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە هال و ژمارا .
* دەستێ خو دانێ پشت گوهێ خو و بێژە Listen
* CD لێدە ژمارە / 35
تێکستا CD - - - - - - - - - -
*بێژە قوتابیان و بهەژمێرن دگەل CD ڤێ چەندێ چەند جارەکا بکە.
* بێژە قوتابیان کو بهەژمێرن بێ ی گوهێ خو بدەنە CD .
* فلاش کاردێت 1,2,3,4,5 بلندکە .
* بێژە قوتابیا کو بهەژمێرن دگەل فلاش کاردا .

Count and say بهەژمێرە و بێژە .

*ئیشارەت بکە وێنێت بنی لاپەری کتێبا خۆ بلندکە .

* تشتتێت وێنیێ دا بهەژمێرە . بێژە قوتابیان کو دگەل تە بهەژمێرن .

* بێژە قوتابیان ئیشارەت بکەنە وێنا و ئەو بخو بهەژمێرن .

* بێژە قوتابیەکی کو تشتێت وێنا بهەژمێریت و پاشی هندەك قوتابییێت دی هەر وەك تە بکەن .

یەکا 9

وانا 2

ئارمانج :- راهێنان ل سەر دیفچوونا شکلێ پیتا f . راهێنان ل سەر نڤیسینا پیتا f . بخو باش د ناف وشا fig ناسینا پیتێت ئێکێ وشا .

زمانێ بکار ئینانێ :- apple ,bag , duck , egg ,fig و پیتا f

تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردا سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ .

Students Book لاپەر 31 Activity Book لاپەر 29

Starter

*بێژە قوتابیان hello قوتابی جاڤەدەن hello teacher .

* فلاش کاردا سێڤێ بلندکە و بێژە ? whats this .

* قوتابیا هاندبدە کو بێژن Its an apple

* ڤێ چەندێ بکە دگەل فلاش کاردێت دی .

Look and point

قوتابی students Book ڤەکەن لاپەرە 31 .

* پەرتوکا خو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە پیتا f یا مەزن .

* کتێبا خو بلندکە و ل دویف پیتا f هەرە ب تپلێ ل خالێ دەسپێبکە و ل دویف سەهما هەرە وەکی هاتیە دیارکرن ل لاپەر 8

* بێژە قوتابیا کو ل دویف پیتێ بچن ب تپلێ .

* بێژە قوتابیا کو ل دویف بچن ل نیڤەکا هەردوو ریزێن دەرڤە .

* ناف پولێ بزڤرە و تأکیدکە کا دروست چێدکەن .

* بێژە stand up
* بێژە قوتابیا کو پیتا f ل هەوای چێکەن ب تپلێ بدەستێ راستێ .
* بێژە sit down
* قوتابی ئیشارەت بکەنە پیتێ و دەنگێ f f f بێژن .
* ئیشارەت بکە وێنێ هژیرێ و بێژە fig
* قوتابی ل دویف تە ڤەگێرن fig
* بێژە قوتابیان کو ل دویف پیتا f بچن ل ناف وشا fig
* تأکیدکە کو زاروك ل دویف پیتێ دچن ل جهێ دروست و لایێ دروست .

Play and say

*ئیشارەت بکە وێنێ بنێ لاپەری .
* بێژە قوتابیا کو ئەو زاروکێ ناف وێنێ دا سەحارە .
* یا باش ئەوە کو تو بو وان بێژی کا ب کوردی سەحار چیە .
پەرتووکا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە تشتێت بن قوماشی دا .
* بێژە ? whats this .
* یارونەتی قوتابیا بکە کو بەرسڤێ بدەنەڤە و بێژن It's a cat , Its and egg
* ڤێ چەندێ بکە دگەل هەمی تشتێت ناف وێنێ دا .
* فلاش کاردا apple , bag , cat , duck , egg , fig دانێ سەر مێزێ .
* بێژە دوو قوتابیا بهێنە پێش پولێ دا .
* بێژە ئێك ژوان کو فلاش کاردەکێ بلندکەت و بێژیت :-
? whats this . بێژە قوتابی یێ دی چاڤەدەت ..... It's a
* ڤێ چەندێ بکە دگەل چەند جوتێت قوتابیا .

Activity Book

Trace

*بێژە قوتابیا Activity Book ڤەکەن لاپەر 29
*کتێبا خو بلندکە و بێژە Look و ئیشارەت بکە پیتا f یا مەزن .
* بێژە قوتابیا ب تپلێ ل دویف پیتێ بچن .

* قوتابی دەسپاڤنە قەلەمێن خو و تأکیدکە کا گرتنا وان یا قەلەمی و دانیشتنا وان بو نڤیسینێ یا دروستە .
* بێژە وان کو ب قەلەمی ل دویف پیتێت دی پیتا f بچن .
*تأکیدکە کا ئەو پیتا ب دروستی د نڤیسن .

Trace

* ئیشارەت بدە وێنێ هژیری
* ئیشارەت بدە وشا fig و بو وان دیارەکە کو ب ئینگلیزی دبێژنێ fig
* بێژە وان کو بێژن fig
* بێژە وان ل دویف پیتا f بچن ناف وشێ دا . بتنێ پیتا f نەك پیتێت دی ناف وشادا .
* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە کا دروست چێدکەن .

Cercle

*ئیشارەت بکە وێ!نێت بنێ لاپەری .
* بێژە قوتابیان کو وشا هەر وێنەکی بێژن egg , duck
* بێژە وان کو دەنگێ پیتا هەر وشەیەکێ د وێنادا: eee,ddd
*بێژە وان کو بەرێ خو بدەنە وێنێ سێڤێ و پیتێت بن وێنێ .
* ئیشارەت بدە پیتا a و بازنەکی ل دور چێکە .
* بێژێ بەرێ خو بدەنە وێنەی و پیتێت دی .
* بێژێ کو بازنەکێ چێکەن ل دور پیتا هەر وشەیەکا کو پێ دەسپێدکەن .
* ناف پولێ بزڤرە و تأکیدکە کو بازنەی ل دور پیتێت دروست چێدکەن .
(بەرسف بو هەر سێ پیتێت دوماهی(b,d,e)

یەکا 9

وانا 3

ئارمانج : گووتنا سترانێ وەك راهێنان ل سەر هژمارتنا : , one , two three , four , eive

یاریەك بو راهێنان ل سەر ژمارا . وەك ئێکرنا(پێداچون) هەمان ژمارە بێت تشتێت چوراو جور . زمانێ بکار ئینای :

/ one , two , three , four , eive
apple , bag , cat , duck , egg , fig

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت ژمارا هەل 1 تا 5 فلاش کاردێت سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ ٫ هێلکێ , هژیرێ , پارچەکا گێچێ (تەباشیری)

students Book لاپەر 32 CD لێدان ژمارە 36 Activity Book لاپەر 30

Starter

*بێژە هندەك قوتابیا hello ناڤێت وان بێژە .

* ئەو چاڤەدەن hello teacher .

* فلاش کاردێت ژمارا بلندکە ل دویف ئێك ئێك نەبن 4,1,5,3,2

* بێژە قوتابیان وشێت وان ژمارا بێژن four , one , five , three , two

* بێژە دوو زاڕۆکا come here ناڤێت وان بێژە

* بێژە ئێك ژوان فلاش کاردەکێ بلندکەت بێژە قوتابی یێ دی کو ژمارا دێ فلاش کاردێ بو نموونە four

* ڤێ چەندێ بکە دگەل چەند جورێت قوتابیان .

Listen and sing

*بێژە قوتابیان **students Book** ڤەکەن لاپەر 32

* پەرتوکا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنە و ژمارێن ناڤ بازنادا ئیشارەت بدە بازنەکێ .

* بێژە قوتابیەکێ کو ژمارا د ناڤ بازنەیدا بێژیت : بو نموونە feve

* ڤێ چەندێ بکە بو هەمی بازنەی و ژمارا .

* ڤێ چەندێ بکە بو هەمی بازنە و ژمارا .

* بێژە قوتابیان دێ ئەو سترانەکێ بێژن ل سەر ژمارا .

* بێژە CD Listen لێدە ژمارە / 36 تێکستا CD - - - - - - - -

* CD لێدەڤە و بێژە قوتابیان کو سترانێ دگەل CD بێژن .

* ستراني بێژە چەند جارەکا دگەل CD
* بێژە قوتابيان کو هەول بدەن ستراني بێ ی CD بێژن
* ئەر جێبيت پێنچ بازنا چێکە 0 وەکی بازنێت وێنێ دا) ب تەباشيری سەر عەردی ئەگەر جێنەبيت قوتابيان دەربێخە دەرڤە پولێ و بازنا چێکە ل گورەپانێ يان ب دارەکی بازنا سەر رەملێ چێکە .
* بێژە قوتابيەکی خو پاڤێژيت ناف بازنادا ل ئێك تا کو پێنچ (چولانێ)
* بێژە وان کو بێژن one , two , three , four , five دگەل خو هاڤێتنێ بو ناف هەر بازنەکی دا .

Activity Book
Match

*بێژە قوتابيان Activity Book ڤەکەن لاپەر 30
* کتێبا خو بلندکە ئيشارەت بدە نقتا (خالا) و قانا و ستێرا .
* بێژە قوتابيان دگەل بهەژمێرن one , two , three , four , five .
* پولێ دابەشکە جوت جوتە وهەر جوتەك ب دور (گەڕ) ستێرا و خالا و قانا بهەژمێرن .
* تأکيدکە ئايە دروست د هەژمێرن .
* ئيشارەت بکە ژمارە two باشی ستێرێت بازنەيدا بازنەيدا و خالێت بازنەيدا .
* بێژە , one , two بو هەر ئێکێ
* بێژێ خيتەك (ريزەك) هەيە نابەينا هەرسێ بازنادا .
* بێژە وان دەسپێبکەن ل ژمارە 1
* بێژە وان ستێرەکێ , خرخوکەکێ و نقتەکێ و بکەنە ناف بازنادا .
* خيتەکێ نابەينا هەر سێ بازنا دا بکێشن .
* هەمان تشت بکەن بو ژمارە 3 و 4 و 5
* ناف پولێ لزڤرە و تأکيدکە بازنە چێکرن و پەيوەندی کرنا وان ب خيتا .

Point and sad

*فلاش کاردا سێڤێ جەنتێ کتکێ سونێ هێلکێ يان هژيرێ بلندکە .

* بو هەر فلاش کاردەکیٚ قوتابی وشا وێ بێژن cat , egg
* بو هەر فلاش کاردەکیٚ قوتابی دەنگیٚ پیتیٚ بێژن ccc,eee
* ئیشارەت بدە پیت و وێنێت بنیٚ لاپەری .
* ئیشارەت بدە خیتا ناڤبەرا پیتا a وشا apple .
* قوتابی خیتا چێکەن ب قەلەمێت خو نافبەرا پیتا و وان وشا ئەوێت ب وان پیتا دەسپێدکەن .
* ناف پولیٚ بزڤرە و تأکیدکە ئەو خیتێت بدروست دکێشن ناڤبەرا پیت و وێنێت دروست .

یەکا9
Revision 3

ئارمانج :- یاریەك بو بیرهاتنەڤا ناڤێت هەر چوار کەسا هەر شەش تشتێت فێربوین و هەر پێنج ژمارێت فێربوین هەتا نوکە . دیتنەڤا و هژمارتنا تشتا، گوتنا ئەوان سترانێن فێربوین .

زمانیٚ بکارئینایی :- apple , bag , cat , duck , egg , fig , Rose, Azad , Naza, Max, one , two , three , four , eive, whats this?

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت Rose, Azad , Naza, Max
فلاش کاردێت سێڤیٚ , جەنتیٚ , کتکیٚ , سونیٚ , هێلکیٚ , هژیریٚ .
فلاش کاردێت ژمارە 1,2,3,4,5 جەزار , حصوییێت هویر باقولك بو هژمارتنا دیاریێ دا .

students Book لاپەر 33 Activity Book لاپەر 31

Starter

*بێژە زاروکا hello زاروك چاقەن hello teacher هەمی فلاش کاردێت هەر چار کەسا وهەر شەش تشتا و فلاش کاردێت ژمارە دانە سەر مێزیٚ .
* بێژە قوتابیەکی came here ناڤیٚ وی بێژە .

* بێژە وی قوتابی فلاش کاردەکێ بلندکەت .
* زاروك دێ ناڤێ کەسەکی یان تشتەکی یان ژمارەکی ئەوا سەر فلاش کاردێ بو نموون one , azad, fig
* ڤێ چەندێ دگەل چەند قوتابیان بکە هەتا هەمی فلاش کارد بهێنە دیار کرن .
Foxys game – play and say
*قوتابی students Book لاپەر 33
* کتێبا خو بلندکە و ئیشارەتێ بدە سبورێ بو یاریا فوکس دگەل وێنێت جوراو جور ل سەر سبورێ .
* ئیشارەت بدە هەر وێنەکی ل سەر سبورێ .
* بێژە قوتابیا وشا هەر وێمەکێ بێژیت نموونە :-
apple , three , Naza
* بێژە وان ئەو دێ یاریەکێ کەن .
* بێژە گروپەکا قوتابیان چار یان پێنچ come here ناڤێت وان بێژە .
* بێژە زاروکی یەکێ زارێ پاڤێژیت و ژمارا ل سەر زاری بێژیت بو نموونە five دەبی تشتەك هەبیت وەك ئیشارەت بۆ هەژمارتنێ هەبیت و سەبورێ ڤە نسینیت لڤینیت پێنچ خانا .
* بێژە قوتابییێت گروپی کە بێژن ?whats this
* قوتابی وەلام بدەت کا ئەوتشت چیە ئەوێ ناف چارگوشێ یان جهێ لێ راوەستا نموونە five
* بێژە قوتابیەکی دی زارێ پاڤێژیت و هەمان تشت بکەت .
* بێژە هەمی قوتابییێت گروپی. یاریێ بکە ب هەمان شێوە .
* بەردەوام بە ب یاریێ دگەل زاروکێ ئێکێ جاەکادی .
* ئەگەر زاروکەکی راوەستا ل جهەکی ب سەهمێ دەبی نیشانێ خو ببەنە سەر وی جهی دوماهیا سەهمێ یان بو پێش یان بو پاش .
* ئەو قوتابی دێ دەرچێت ئەوێ پێش هەمیادا بگەهتە جهێ end
* زارۆك دەست ب یاریێ بکەنەڤە .
* قوتابی one بکار بهێنن ب ژمارە / 6 ل سەر زارێ .
* پولێ دابەشکە گروپێت چار یان پێنچ قوتابیان.

* زار ونیشانێت چونى (حصوییێت هویر یان باقولك) بدەف هەر گروپەکى .
* بێژە قوتابیا ئەو بوردا (وێنە) ناف کتێبا students Book بکار بهێنن بۆ یاریێ .
* ناف پولێ دا بزڤرە بو یارمەتیا قوتابیا بو کرنا یاریێ بدروستى .

Activity Book
Find and tiek

*قوتابى Activity Book ڤەکەن لاپەر 31
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنێ .
*ئیشارەت بدە تشتەکى د وێنێ دا .
* بێژە زاروکا whats this?
*زارۆك وەلام بدە بۆ نموونە It’s a fig
* ڤێ چەندێ بکە (پرسیارێ بکە) بو هەمى تشتێت زاروك فێربوین .
* بێژە قوتابیان هێلکا بێنەڤە و بهەژمێرن :
one , two , three , four , eive
*ئەڤێ بکە بو هەمى تشتا .
* بێژە قوتابیان بەرێ خو بدەنە پیتا a , b , c , d , e , f و چار گوشێت نك وان .
*کتێبا خۆ بلندکە و ئیشارەت بدە پیتا a وهەر پێنچ چار گوشا ب رەخ ڤە دەنگێ aaa ببێژن .
* بێژە چ وشە دەسپێدکەت ب a قوتابى وەلام ددەنەڤە apple
* بێژە چار گوشان هەژمێرن .
* قوتابى دهەژمێرن one , two , three , four , eive
* بێژێ کو پێچ سێڤا ببینەڤە دا
* ئیشارەت بدەنە هەر سێڤەکێ و بێژن a
* ئیشارەتا ( ) بنڤیسن ناف چارگوشەکێ دا بو هەرسێڤەکا ئەو ببینەڤە هەتا ئەو هەر پێنچ سێڤان د بینەڤە .
* ڤێ چەندێ بکە دگەل پیت و تشتێت دى .
* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە یێ ئیشارەت دکەنە تشتا و پیتا دبێژن و

پاش ئیشارەتا (   ) چێدکەن د چارگوشێ دا بو هەر تشتەکی .

Sing

*ئێك ل سترانێت یەكا 7 9 لێبگرە

* CD لێدە ژمارێت وان ببینەڤە .

* بێژە قوتابیا سترانێ بێژن دەمێ گوهێ خو ددەنە CD

* پاشی هەول بدەن سترانێ بێژن بێ CD

یەکا 10

وانا 1

ئارماج :- پێشکێشکرنا وشێت girl و hen د چیروکەکا ئاسان دا . ناسین و گوتنا girl و hen ناسین و گوتنا پیتا g و h ب ئێك داچون کرنا ژمارا 1 5 دگەل وێنێت نقتە گوتنا ژمارا .

زمانێ بکار ئینانێ :- girl , hen , g , h , good

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردا سێڤێ , جەنتێ , کتکێ , سونێ , هێلکێ , هژیرێ , فلاش کارد بو ژمارە 1 / 5

students Book لاپەر 34 , CD لێدان ژمارە 38 Activity Bookلاپەر 32

Starter

*بێژە قوتابیان hello ئەو چاڤەدەن hello teacher .

*فلاش کاردەکێ بلندکە و بێژە Look پرسیارکە whats this ?

* هاریکاریا وان بکە کو وەلام بدەن It's a ....

* ڤێ چەندێ بکە بو فلاش کاردێت هەمی تشتێت قوتابی فێربوین .

Look and listen

*قوتابی students Book لاپەر 34

* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنا .

* ئیشارەت بدە کچێ و مریشکێ .

* پرسیارا وان بکەن کا ب کوردی چ دبێژنێ .

* بێژی دیَ ئەو گوهـ دەنە چیروکەکیَ
* بێژە Listen
*CD لێدە ژمارە / 37
تێکستا CD- - - - - - - -
*کتێبا خو بلدکە ئیشارەت بکە وێنا دەمیَ گوهـ ددەنە CD
* CD لێدەڤە بێژە قوتابیان ئیشارەت کەنە وێنیَ دروست دەمیَ گوهـ ددەنە
CD تأکیدکە کا ئەو دروست ئیشارەت دکەنە وێنا .
Listen and clap
*CD لێدە ژمارە 38
* بێژە قوتابیان چەپلەی لێدەن دگەل چەپلە لێدانا CD
تێکستا CD ggg,girl , h h h, hen
*دەنگی g g g بێژە قوتابی بێژن girl تو بێژە girl بەری وان .
* بێژە قوتابیان کو بێژن g g g
* دەنگیَ h h h بێژە
* بێژە قوتابیان بێژن hen
* بێژە hen
* بێژە قوتابیان بێژن h h h

Activits Book

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 32
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنیَ مریشکیَ .
* پرسیار کە whats this ?
* قوتابی چاڤەدەن It’s a hen
* ڤیَ چەندیَ بکە دگەل هەمی وێنا .
* پولیَ دابەشکە جوت جوتە بێژە قوتابیا کو ب گەهـ و گوری پرسیار گەن
whats this ? و جاڤەدەن It’s a .....
Match and say
*ئیشارەت بکە ژمارێت بنیَ لاپەری

* بێژە قوتابیان ئیشارەت كەنە ژمارا وب هەژمێرن : - one , two , three , four , eive

*ئیشارەت بدە وێنێ نقگا (خالا) .

*بێژە قوتابیا ئیشارەت كەنە نقگا وب هەژمێرن :- one , two , three , four , eive

*ئیشارەت بكە خیتا ناقبەرا ژمارە one و وێنێ نقتەكێ .

* بێژە قوتابیان ژمارێت دی ب گەهینە وێنێت دروست .

* ناف پولێ دا هەرە وەرە و تأكیدكە كا ئەو خیتا ب دروستی چێدكەن نابەینا ژمارا و وێنێت دروس

یەكا 10

وانا 2

ئارمانج :- راهێنان سەر دیفجونا شكلێ پیتا g و h راهێنان سەر نڤیسینا پیتێ بخو و پاشی دناف وشا girl وhen دا راهێنان سەر گوتنا پیتێت ئەو فێربوین هەتا نوكە . ب ئێك داچون كرنا پیتێت ئێكێ دگەل وێنێت تشتا .

زمانێ نوی : girl , hen , a , b , c , d , e , f , g , h,

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش كاردێتن سێڤێ , جەنتێ , كتكێ , سونێ , هێلكێ , هژیرێ , كچێ , مریشكێ . فلاش كاردێت پیتێت : a , b , c , d , e , f , g , h

students Book لاپەر 35 , Activity Book لاپەر 33

Starter

* بێژە قوتابیەكی كو بێژتە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژیت ئەویش چاڤەدەن hello و ناڤێ وی بێژن .
* فلاشی كاردێت تشتا بلندكە و پرسیاركە whats this ?
* قوتابی جاڤەدەن It's a ……
* فلاش كاردێت پیتا بلندكە .
* قوتابی دەنگێت پیتا بێژن بو نموونە b b b

Look and point

*قوتابی students Book ڤەكەن لاپەر 35
* كتێبا خو بلندكە بێژە Look و ئیشارەت بكە پیتا g یامەزن .
* ل دویف پیتێ هەرە ب تپلێ ل نقتێ دەسپێبكە ول دویف سەهما هەرە وەكی دیار ل لاپەر8
* قوتابی ل دویف پیتێ بچن ب تپلێ ناف هەردو ریزێت دەرێ .
* هەمان تشت بكە دگەل پیتا h
* ئیشارەت بكە وێنێ كچێ و بێژە girl قوتابی ل دویف تە ڤەگێرن وشا girl
* قوتاب ل دویف پیتا g ب تپلێ بچن ناف وشا girl دا .
* تأكیدكە كا ئەو ب دروستی ل دویف دچن وبو لایێ دروست .
* هەمان تشت بكە دگەل پیتا h

Play and say

*ئیشارەت بكە وێنێ زاروكا و فلاش كاردێت سەر مێزێ .
* فلاش كاردێت پیتا دانێ سەر مێزێ .
* فلاش كاردەكی بلندكە بو نموونە g
* بێژە قوتابیان كو بێژن وشا وێ پیتێ girl
* هەمان تشت بكە دگەل فلاش كاردێت پیتێت دی .
* بێژە دوو قوتابیان come here و ناڤێت وان بێژە .
* بێژە ئێك ژوان دەسپاڤنە فلاش كاردا پیتەكێ .
*قوتابی یێ دی وشا دەسپێدكەت ب وێ پیتێ :- g g e بو نموون .

* بێژە قوتابیان کو بدور (گەھ و گوری) دەسپاڤنە فلاش کاردا و وشەیێت وان پیتا بێژن .

*ئەڤیّ چەندیّ دگەل چەند جوتیّت دی ییّت قوتابیان بکە .

Activity Book

Trace

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 33

* ئیشارت بکە پیتا g یا مەزن و زاروك ل دیف پیتیّ بچن ب تپلیّ .

* ئیشارەت بکە پیتا g یا ئێکیّ دریّژیّ دا .

* کتێبا خو بلندکە ول دویف پیتا g هەرە .

* بێژە قوتابیان کو (کلکا) پیتا g چتە بنیّ ریّزیّ .

* بێژە وان ل دویف پیتیّت g بچن ب قەلەمیّت خوّ .

* تأکیدکە کا ل دویف کلکا پیتیّت g دچن بنیّ ریّزیّ .

* ئیشارەت بدە ویّنیّ کچیّ .

* ئیشارەت بکە وشا girl بێژە وان ئەڤە وشا ئینگلێزی بو girl کچن .

* بێژیّ ل دویف پیتا g بچن ناف وشا دا ب قەلەمی .

* ببینەکا دروست چێدکەن .

* هەمان تشت بکە بو پیتا h

Match and circle

*ئیشارەت بکە ویّنیّت لای چەپیّ لاپەری ویّنیّت لاییّ راستیّ .

* بێژی دەنگیّ هەر وشەکیّ یا ویّنیّ بێژن بو نموونە girl , hen , fig

* ئیشارەت بکە ویّنیّ کچیّ

* بێژیّ دەنگیّ ggg بێژن

* بێژیّ کو پیتا g پەیدا بکەن ل لاییّ راستیّ و بازنەکیّ ل دور چیّکەن .

* هەمان تشت بکەن بو هەمی پیتیّت g ئەویّت بینن .

* هەمان تشت بکەن دگەل هەمی ویّنان و پیتان .

* ببینە کا ئەو بازنا ل دور پیتا دروست چیّدکەن .

سندوق 13 :- نڤیسنا پیتا ل جهیّت دروست ل زمانیّ ئینگلێزی دا زوریا گرنگە نڤیسینا پیتا ل جهیّت دروست ل ریّزیّ . ئەم هندەك پیتا سەر ریّزیّ د نڤیسین وەك

a,c,e و هندەك پیتا هنداف و سەر رێزێ وەك **b,d,f,h,** وهندەك پیتا سەر وبنی رێزێ وەك **g**

یەكا 10
وانا 3

ئارمانج :- گوتنا سترانەکێ بو فێرکرنا come here ب ئێك دا چوون کرنا ژمارە دگەل وێنێت تشتا بو راهێنان سەر هژمارتنێ .

زمانێ بكار هاتی :- come here و ژمارە / 1 5

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت چوار زاروکا :- naza , azad , rose , max

students Book لاپەر 36 ,CD لێدان ژمارە/39 Activity Book لاپەر 34

Starter

*بێژە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژە
* ئەو جاڤەدەن : hello teacher
* فلاش کاردا دانێ سەر مێزێ
* فلاش کاردەکا یەك ل وان کەسا بلندکە وێنێ وی نیشا قوتابیان بدە .
* قوتابی ناڤێ وی کەسی دبێژن بو نموونە Naza
* هەمان تشت بکە بۆ هەمی کەسا .
* بێژە وی قوتابیەکی come here و ناڤێ وی بێژە .
* قوتابی هەمی ناڤێ وی کەسێ فلاش کاردێ بێژن .

Listen and sing

*قوتابی student´s Book ڤەکەن لاپەر 36
* کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە ئێك ل وان کەسا .
* قوتابی ناڤێ وی کەسی بێژن .
* هەمان تشت بکە بو هەمی کەسا

* پولێ دابەشکە جوت جوتە .
* بێژە قوتابیان کو ئێك ئیشارەت بکەنە کەسەکی دوێنێ دا و ئێکێ دی ناڤێ وی کەسی بێژیت .
* ناف پولێ بزفرە و تأکیدکە کو ئەو ناڤێت کەسا دروستی دبێژن.
* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە 39
ێکستا CD --------------

سندوق 13 :- نڤیسنا پیتا ل جهێت دروست ل زمانێ ئینگلێزی دا زوریا گرنگە نڤیسینا پیتا ل جهێت دروست ل رێزێ . ئەم هندەك پیتا سەر رێزێ د نڤیسین وەك a,c,e و هندەك پیتا هنداف و سەر رێزێ وەك b,d,f,h, وهندەك پیتا سەر وبنی رێزێ وەك g

*CD لێدەڤە و بێژە قوتابیان کو سترانێ دگەل CD بێژن
* پاش هەول بدەن سترانێ بێژن بێ ی CD
* بێژە دوو قوتابیا come here ناڤێت وان بێژە
* بێژە وان ناڤێت خوّ بێژن .
*سترانێ تو بێژە جارەکادی بەلێ ناڤێت هەر دوو قوتابیا بێژە دوو ناف دوو (ناف) and (ناف) (ناف) and (ناف) come here and sing a song .
* بێژە قوتابییێت نك سەبورێ سترانێ بێژن ڤێ جارێ دوو ناڤێت دی لێبکرت ئەو هەردوو قوتابی بێنە نك سەبورێ .
* هەر چوار قوتابی سترانێ بێژنە ڤە .
*دێ ئەف چەندە بەردەوام بیت تاکو ژمارا قوتابیان ببیتە نزیکی دەھ قوتابیان نك سەبورێ
* ئیشارەت بکە گروپا زاروّکا نك سەبورێ و بێژە پولێ کو بهەژمێریت:-

One , two , three ,----

Activity Book
Circle and Match

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 34
*کتێبا خو بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنیێ هەر سێ کچان .
*قوتابی ب هەژمێرن وان کچان One , two , three
* هەمان تشت بکەبو وێنیێت دی .
* ئیشارەت بکە ژمارێت بنیێ لاپەری .
* بێژە قوتابیا ئیشارەت بدەنە هەر ژمارەکێ وناڤێ وێ بێژن .
* ئیشارەت بکە خیتا نابەینا ژمارە 3 وێنیێ هەر سێ کچان .
* ئیشارەت بکە ژمارە 3 و بێژە قوتابیان کو بهەژمێرن :-
One , two , three
* ئیشارەت بکە وێنیێ وبێژە قوتابیان کچان ب هەژمێرن
One , two , three
* بو وان دیارکە دەبی ئەو ب ئێك دا چونەکێ بکەن یا ژمارا ل بنێ لاپەڕی دگەل هەمان ژمارە تشتا دوێنادا
* ئیشارەت بکە ژمارا / 1 بێژە قوتابیان کو وێنەکی ببنەڤە کو ئێك تشت تێدا هەبیت .
* قوتابی ئیشارەت بکەنە وێنیێ ئێك جەنتە .
* بێژە قوتابیان خیتەکێ بکێشن ناڤبەرا ژمارە 1 و وێنیێ جەنتێ .
* بێژە قوتابیان کو هەمان تشت بکەن بۆ ژمارێت دی وێنیێت دی .
* بێژە وان کو هندەك جارا بتر تشتەکی هەی ب ئێك ژمارا تشتا .
* ناڤ پولێ بزڤرە وتأکیدکە خیت کێشانا وان نابەینا ژمارا دوێنیێت درەست .

یەکا 11
وانا 1
ئارمانج :- ناسین و گوتنا پیتا i او j پێشکێشکرنا وشێت ice cream و juice د جیروکەکا راهێنان ل سەر وەرگرتن و دان و گوتنا thank you گوهدان و ب ئێك داچوون کرنا وشا ب ئێك داچوون کرنا وشا و پیتێت ئێکێ (دەسپێکێت وشا) .
زمانێ نوی :- juice و ice crcam

تە پێویستی هەیە ب :- فلاش کاردێت قوتابی فێربوین هەتا نوکە سێف , جەنتە , کتك , سونە , هێلك , هژیری , کچ , مریشك

students Book ڤەکەن لاپەڕ 37 CD لێدان ژمارە 40 42

Activity Book لاپەڕ 35

Starter

*بێژە قوتابیەکی بێژتە هندەك قوتابیان hello و ناڤێت وان بێژیت .

* ئەو قوتابی جاڤەدەن hello و ناڤێ وی بێژن .

* ئێك ل فلاش کاردا بلندکە بێژە قوتابیان وشا تشتێ فلاش کاردی بێژن

بو نموونە: egg

* هەمان تشت دگەل فلاش کاردێت دی بکە.

Look and listen

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەڕ 37

*کتێبا خو بلندکە و ئیشارەت بدە وێنێت ایس کریمێ و شەربەتێ وبێژە Look

* بێژە (پرسیارا) قوتابیان بکە ئەڤ تشتە ب کوردی چنە .

* بێژە قوتابیان دێ گوهێ خو دەنە چیرۆکا ناڤ وێنادا .

* دەستێ خو دانە پشت گوهێ خو . بێژە Listen و CD لێدە / 40 .

* دگەل گوهدانێ کتێبا خو بلندکە و ئیشارەت بدە وێنا .

تێکستا CD - - - - - - - -

*گوه بدە CD جارەکا دی .

* بێژە قوتابیان ئیشارە بدەنە وێنێت دروست دەمێ گوهێ خۆ ددەنە CD .

* ناڤ پولێ بزڤرە و ببینە ئایە دروست ئبشارەت دکەنە وێنا .

Listen and clap

CD لێدە ژمارە / 41

*بێژە قوتابیان چەپلەی لێدەن دگەل چەپلە لێدانا CD

تێکستا CD - - - -

*دەنگێ iii بێژە (هەمان دەنگ وەکی دناڤ CD دا , تیبینیا

ل خوارێ ببینە .

* قوتابی بێژن ice cream تو بێژە iec cream

* تو بێژە juice قوتابی بێژن j j j

تێبینی : دوو دەنگ هەنە بۆ پیتا i د زمانێ ئینگلیزی دا .

/i/ وەکی وشا ice cream وەکی وشا insect و / ai /

وەکی وشا ice cream دەنگێ پیتا i د وشا ice cream دا

پیتك هاتیە ل دوو دەنگا / a/ و / i / دبیتە /ai / ئەم وشا ice cream

دڤێ کتێبێ دا بکار تینین چونکی زاروکا کەیف پێ تێت هندەك وشێت

دی ئەوێت دەسپێدکەن ب دەنگێ /i/ وەك : insect , ink زارۆکا کەیف

پێ ناهێت فێربن دڤێ قویناغا فێربونا ئینگلیزی .

Activity Book

Listen and tict

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 35

* کتێباخو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە وێنا .

* قوتابی گوە بدەنە CD و ئیشارەتا ( ) ل وێنێ دروست بکەن .

* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 42

تێکستا CD - - - - Hello , No, Thank you,Good bye

* قوتابی گوە بدەنە CD و ( ) کێ ل وێنێ دروست بکەن .

* ناف پولێ بزڤرە و تأکید کە کا ئیشارەتا ( ) ل وێنێت دروست دکەن .

Match

*ئیشارەت بکە پیتا د وێنێت ل بن وان .

* ئیشارەت بکە خیتا نابەینا پیتا C و وێنێ کتکێ .

* بێژە قوتابیان کو خیتا بکێشن نابەینا وونێت تشتێت ب وان پیتا دەسپێدکەن وەك d و duck

* ناف پولێ دا بزڤرە و تأکید کە کا خیتا دروست دکێشن .

یەکا 11

وانا 2

ئارمانج : راهێنان ل سەر دیفچوونا شکلێ پیتێت i و j راهێنان ل سەر نڤیسینا پیتێ بخو باس د ناف وشێت jhice,ice cream ب ئێك داچوون کرنا پیتێت ئێکێ دگەل وشا .

زمانێ بکار هاتی :- jhice , ice cream, و پیتێت a,b,c,d,e,f,g,h,I,j

تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت تشتێت هەتا فێربووین سێف , جەنتە , کتك , سونە , هێلك , هژیر , کچ , مریشك , ایس کریم , شەربەت .

Students Book لاپەر 38
Activity Book لاپەر 36

Starter

*بێژە قوتابیان hello قوتابی جاڤەدەن hello و ناڤێ تە بێژن .
* بێژە stand up .
* راوەستە و پشتا خو بکە پولێ (قوتابیان) .
* پیتا a چێکە ل هەوای و بێژە قوتابیان وەکی تە بکەن .
* هەمان تشت بکە بو هەمی پیتێت دی ئەوێت قوتابی هەتا نوکە فێربوین (a h)

Look and point

*قوتابی Students Book ڤەکەن لاپەر 38
* کتێبا خو بلندکە . بێژە Look و ئیشارەت بدە پیتا i
* راوەستە و پشتا تە بو قوتابیا .
* ل دویف پیتا i هەرە ل هەوای ب دروستی خو یێ راستێ .
* بێژە قوتابیان stand up بێژێ وەکی تە بکەن .
* بێژە وان sit down
* کتێبا خو بلندکە ل دویف پیتێ هەرە ب تپلێ ل نقتێ دەسپێکە و ل دویف سەهما هەرە وەکی لاپەر 8
* بێژە قوتابیان ل دویف پیتێ بچن ب تپلێ .
* بێژە وان دەبی ل دویف نیڤەکا هەردوو رێزێن دەرڤە بچن .

* ببینە کا دروست چێدکەن .

* ئیشارەت بکە وێنیێ ئایس کریمێ و بێژە ice cream

* بێژە قوتابیان ل دویف تە بێژن ice cream

* هەمان تشت بکە بو پیتا j وشا juice

Play and say

*بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنیێ .

* بێژە وان کو هەر دوو زاروکێت وێنیێ دا یێ یاریەکێ دکەن .

* بێژە قوتابیان دێ ئەوژی یاریەکێ کەن .

* ئێك ل فلاش کاردا بلندکە یا تشتەکی هەتا نوکە فێربوین .

* بێژە قوتابیان وشا بونموونە egg بێژن

* هەمان تشت بکە بو هەمی تشتێت دی ئەوێت فێربوین .

* چوار فلاش کاردا لێبگرە و نیشا زاروکا بدە بو نموونە bag , duck , fig , juice .

* بێژە قوتابیەکی come here و ناڤێ وی بێژە .

* فلاش کاردەکێ بگرە و ل پشت خو ڤەشێرە بێ ی قوتابی ببینیت .

* بێژە قوتابی whats this ?

* بێژە قوتابی کو بزانیت ئەو فلاش کارد چیە و بێژیت It’s a ……

* هەمان تشت بکە دگەل هندەك زارۆکێن دی و بکار ئینانا هەر چار فلاش کاردا .

* بێژە دوو قوتابیان come here ناڤێت وان بێژە .

* بێژە وان هەمان یاریێ بکەن ب هەمان شێوە . وەکی تە .

Activity Book

*بێژە قوتابیان Activity Book ڤەکەن لاپەر 36

* کتێبا خو بلنکە ئیشارەت بکە پیتا i و بێژە قوتابیان کو ل دویف پیتێ بچن ب قەلەمێت خو .

* ئیشارەت بکە پیتا i یا یەکێ ل رێزا یەکێ و بێژە قوتابیان ل دویف بچن ب تبلێ .

* بێژە وان کو ل دویف هەمی پیتێت i بچن ب قەلەمی .

* ببینە ئایا ئەو و پیتا ب دروستی چێدكەن .
* ئیشارەت بكە وێنێ ایس كریمێ و بۆ وان دیاركە ئەڤەیە وشا ئینگلیزی بو ice cream
* قوتابی ل دویف پیتا i بچن ناف وشان دا ب قەلەمی .
* نابیت ل دویف پیتێت دی بچن . بتنێ i
* ببینە كا ب دروستی پیتا چێدكەن .
* هەمان تشت بكە بو پیتا j وشا jnice

Match

*ئیشارت بكە پیت د وێنێت بنێ لاپەری .
* ئیشارێت بكە خیتا ناڤبەرا پیتا a د وێنێ سێڤێ .
* دەنگێ aaa بێژە . بێژە قوتابیان بێژە apple
*بێژە وان كو وشا apple دەسپێدكەن ب دەنگێ a
* قوتابی خیتا بكێشن نابەینا هەمی پیت و وێنێت دی ب هەمان شێوە .
و ببینی كا دروست چێدكەن .
* ل دوماهیا وانێ بێژە قوتابیان good bye
*قوتابی جاڤەدەن good bye teacher

سندوق 14 گرنگیا یاری كرنێ .
دڤێ پەرتووكێ دا زاروك گەلەك یاریا دكەن . زاروكا كەیف ب یاریا تێت .
ئەگەر تە كەیف ب تشتەكی بیت دێ بیراتە لێ هێتەڤە یاری كرن هاریكاریە بۆ راهێنان ل سەر وشێت نوی ئەوێت فێردبن .

یەكا 11
وانا 3
ئارمانج :- ناسینا تشتا و گوتنا وشێت ئەو فێربوین . یاریەك بو راهێنان ل سەر گوتنا ڤان وشا . گوهدان و ب ئێك داچوون كرنا ژمارە وشا . ب ئێك داچوون كرنا ژماری و نقتا .

زمانێ بکار هاتی :- , apple,bag,cat,duck ,egg,fig,girl
hen , ice cream, juice
و ژمارە ژ 1 تا کو 5
تە پێویستی هەیە ب : فلاش کاردێت هەمی وشێت ئەو هەتا نوکە فێربوین

students Book لاپەر 39 CD لێدان ژمارە 43
Activity Book لاپەر 37

Starter

*بێژە قوتابیان hello ئەو جاڤەدەن: hello teacher
* فلاش کاردا دانە سەر مێزێ .
*بێژە قوتابیەکی come here ناڤێ وی بێژە .
* بێژە قوتابی دەسپاڤنە فلاش کاردەکێ و بلندکەت .
* زاروك وشا تشتێ ل سەر فلاش کاردێ بێژن . بو نموونە duck .
* هەمان تشت بکە بو هەمی فلاش کاردا .

Play

*قوتابی students Book ڤەکەن لاپەر 39
* کتێبا خۆ بلندکە بێژە Look و ئیشارەت بکە وێنێ زارۆکێت فلاش کاردا دگرن .
* بێژە قوتابیان کو ئەو دێ یاریەکێ کەن .
* دوو فلاش کاردا بگرە و بلندکە کو پولی شێن وێینا ببینن
* دەسپێکە ب گوتنا fig, apple , fig, apple
fig, apple
* بێژە قوتابیان دگەل بێژن .
* دەمێ تو گەهشتیە دوماهیا سترانێ ئێك ل فلاش کاردا بلندکە بو نموونە
bag
* قوتابی بەردەوام دبن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا وشا bag
fig, apple , fig, apple, fig, apple ……..bag

*بێژە قوتابیان کو سترانێ دووبارە کەنەڤە .
* ڤێ جارێ فلاش کاردەکا دی بلندکە بو نموونە girl
* قوتابی بەردەوام دبن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا وشا girl
fig, apple , fig, apple , fig, apple…….girl
*بێژە پێنج زاروکا came here ناڤێت وان بێژە .
* هەر زاروکەکی دوو فلاش کاردا بدەڤێ هەر چ بن . بونموونە سونە و کچ هێلك و هژیر .
* بێژە وان رێز راوەستەن بەرامبەر پولێ .
* هەمی فلاش کاردا بلندن کر پول ببینیت .
* سترانێ دەسپێبکەڤە .
* ل دوماهیا سترانێ زاروکێ ئێکێ فلاش کاردا خو بلنکدکەت بو نموونە duck
* زاروك بەردەوام بن ل گوتنا سترانێ دگەل گوتنا duck
fig, apple , fig, apple, fig, apple…… duck
*بەردەوام بە ل سەر سترانێ دگەل هەر چار قوتابییێت راوەستایی بەرامبەر پولێ .
* هەر دەمێ زاروك (پولێ) گەهشتنە دوماهیا سترانێ قوتابی یێ ل دوی ئەوێن رێزێ دا بەرامبەر پولێ فلاش کاردا یادی بلندکەت .
* بەردەوام بە تاکو هەمی فلاش کارد بهێنە ب کار ئینان .
* بەردەوام سەر ڤێ یاریێ دەه قوتابییێت دی لێبگرە بهێنە پێشیا پولێ .
* سترانێ دەسپێبکەڤە .

Activity Book

*قوتابی Activity Book ڤەکەن لاپەر 37
* کتێبا خو بلندکە . بێژە Look ئیشارەت بکە هەرسێ رێزێت وێنا .
* بێژە وان دێ گوهێ خو دەنە CD و بازنەکی چێکەن ل دور وێنێ وەك وی یان دگەل گونجیت .
* بۆ نموونە ئەگەر وان گوه لێبیت two ice cream ئەو بازنەکی چێکەن ل دور وێنێ ایس کریما .
* بێژە Listen و CD لێدە ژمارە / 43
تێکستا CD - - - - - - - -

*ببینە کا ئەو ب دروستی بازنا ل دور وێنێت دروست چێکەن .

Match

*ئیشارەت بکە ژماری و وێنێت نقگا (خالا)

* قوتابی ب ئێك دا چوونەکیۆ بکەن نابەینا ژمارا و ژمارێت نقگا د وێنادا .

* بێژە وان خیتا بکێش ل ژمارا ژمارێت نقتێت دروست ب هەمان شێوە .

* ناڤ پولیۆ دا بزڤرە و ببینە ئایە ئەو بدروستی خیتا دکێشن .

ـ ماویەتی ـ

ئەرك و مافەكانی مامۆستا (نموونەی بریتانیا)

ن : کنیت ئایرلاند

و : موکەرەم رەشید تاڵەبانی

پێنجەمین پار

پابەندبوون

ئەمە پێنجەمین بەشی کتێبی (ئەرك و مافەکانی مامۆستا)یە، لەنووسینی (کنیت ئایرلاند) کە (د. محەمەد شەحات ئەلخەتیب) کردوویەتی بە عەرەبی و ئێمەیش بە پێویستمان زانی بیخەینە بەردەستی خوێنەرو پەروەردەکاران بۆ ئەوەی سوودی لێ وەربگیرێت و یەکەمین بەشی ئەم کتێبە لە ژمارە (1)ی ئەم گۆڤارەدا بڵاوبووەتەوە.

یەکەم: پابەندبوونی دەستەی فێرکردن

زۆربەی مامۆستایان، تەنانەت گوێڕایەڵەکانیشیان، ناوە ناوە پێویستیان بە پابەندبوون هەیە، چونکە پابەندبوون گوێڕایەڵبوون بە فەرمان و ڕێنوێنییەکان لەخۆ دەگرێت و ، خاڵێکیش هەیە کە زۆر جار پشت گوێ دەخرێت، ئەویش پابەندبوونی خودی دەستەی مامۆستایانە.

شتێکی ئاساییە کە پابەندبوونی دەستەی فێرکاری کارێکی ئاسانە، بە دەگمەنیش پێویست بەوە دەکات لە جیاتی داواکردن بە قسەی نەرم و خۆش فەرمانی ڕاستەوخۆ بدرێت. جیاوازی ئاسایی نێوان هەردووکیان ئەوەیە کە داواکردن بە ڕێنمایی دەژمێررێت بەوپەڕی ئەدەبەوە دادەڕێژرێت. لەگەڵ ئەوەشدا کە داوایش دەکرێت، ئەگەری ئەوە هەیە ڕەت بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی مامۆستاکە پابەندبوونی پێشتری هەبووە کە بەڕێوەبەری فێرگە ئاگەی لێ نەبووە، بەڵام ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە نابێت داوای ڕاستەوخۆ ڕەت بکرێتەوە، لەبەر ئەوەی چەند هەنگاوێکی سزا بەسەردا سەپاندن هەن، دەشێت لە حاڵەتی داوای ڕاستەوخۆدا بسەپێنرێن.

دەشێت جلوبەرگ یان پۆشاکی مامۆستایان بچێتە خانەی ڕێککارییەوە، ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە ڕۆیشت و مامۆستایەکی بینی جلوبەرگێکی ناشایستەی پۆشیوە یان بایەخ بە ڕواڵەتی خۆی نادات، ئەو کاتە ئایە بەڕێوەبەری فێرگە لەبەر ئەو مامۆستایە دەپاڕێتەوە، یان سەبارەت بەو پرسە هەندێك ڕێنمایی پێشکەش دەکات؟

ئەگەر بێت و مامۆستا چ پۆشاك یان جەستەی پاکژو خاوێن نەبوو، ئەوە بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت ڕێنمایی

بکات، وەك چۆن بەرانبەر بە فێرخوازی پیس ڕەفتار دەکات و ڕەوانەی ماڵەوەی دەکات تا جلـەکانی بگۆڕێـت و خـۆی بشوات، یان چۆن سەرپەرشتیاری پـاس ڕەفتار دەکات، کە دەتوانێـت فـەرمان بـە هـەر فێرخوازێـك بـدات ئەگـەر جلەکانی شـیاوانە نـەبن، بـۆ ماڵـەوە بگەڕێتەوەو بیانگۆڕێت.

پێویـسـتە مامۆسـتا جلوبـەرگ و پۆشاکی شیاوو پاکژ بپۆشـێت. ڕەنگـە هەندێك بەڕێوەبەری فێرگەکان بیروڕایان سـەبارەت بـەو ئافرەتانـە هـەبێت کـە پـانتۆڵ لەبـەر دەکـەن، ڕەنگـە ئـەو بیروڕایانــە بــە ئاشــکرا بڵـێن، بــەڵام فەرمان بە مامۆستایانی ئافرەت ناکەن شــێوازی پۆشــاك و جلوبەرگــەکانیان بگــۆڕن. بەڕێوەبـــەرێك ویـــستی فەرمانێکی لەم شێوەیە دەربکات بەڵام مامۆستا ئافرەتەکە ئاگەداری کـردەوە کە ئەو تەنوورە دەپۆشێت، ئەگەر بێـت و خـودی بەڕێوەبـەریش دانەیـەك لـەو تەنوورەیــە بپۆشــێت. بەڕێوەبــەرێکی ئافرەت مامۆستایەکی ئافرەتی ڕەوانەی ماڵـەوە کـرد تـا جلـەکانی بگۆڕێـت، چونکە جلی یاخەداری نەپۆشیبوو، ئەو کــارەیش بــە کــارێکی بــێ شــەرمانە دەچـوو، بــەڵام مامۆسـتا ئافرەتەکـە بەوپەڕی گێلایەتییـەوە بـەگوێی کـرد، ئەگەرچـی پێویـسـتی بـەوە نـەدەکرد بەگوێی بکات چونکە داخوازییەکە ڕێی تێناچێت.

بەگشتی کارەکە بەوەوە وەستاوە کە لەکاتی دەستەبژێری دامەزراندنـدا ڕوو دەدات. ئەگــەر بێــت و لــە کــاتی چــاوپێکەوتندا ڕوون بکرێتــەوە کــە هەموو دەستەی مامۆسـتایان عـەبای ئەکادیمی دەپۆشن و نابێت قژ زۆر درێژ بێــت، یــان ڕێــك نــەبێت و، جینــز (کــاوبۆی) لەبــەرکردن قەدەغەیــەو، بۆندی کارکردنەکەیش پەسەند کرابێت، ئەو کات پێشێلکردنی ئەو مەرجانە بە پێشێلکردنی ڕێککەوتنەکە دادەنرێـت، چونکە مامۆستا چ پیاو یـان ئـافرەت بێت، مەرجەکانی کارکردنیان پەسـەند کردووە. ئەگەر ئەم جۆرە مەرجانە نەبن ئەو کـات بەڕێوەبـەر دووچـاری کێـشە دەبێـت، ئەگـەر بێـت و هـەوڵ بـدات بنــەمای دیــاریکراو بــۆ جلوبــەرگی دەســتەی فێرکــردن یــان ڕواڵــەتیان دەستنیـشان بکـات. لـەو ڕووەشـەوە دادگـــە بڕیـــار دەدات ئایـــە ئـــەو بنەمایانەی بەڕێوەبەری فێرگە داینـاون بـە پێـی بـارودۆخ و زەوقـی گـشتی گونجاون یان نا.

نابێــت فێرگــە ببێتــە گۆڕەپــانی پێکدادان، بەڵکو ئەو ڕایە دەخوات کە

کۆدەنگی لەسەرە، چونکە بەڕێوەبەری لاواز کارێکی وا ناکات مامۆستایان بە بیروڕای ئەو سەبارەت بە بابەتێکی پێوەندیدار بە فێرگەوە ڕەفتار بکەن، بەڵام ناچارکردن پرسێکی تەواو جیاوازە.

دووەم : پابەندبوونی فێرخوازان

کاتێك کارەکە پێوەندی بە فێرخوازانەوە هەبێت، ئەوە پرسەکە هەندێك دژواری لەخۆ دەگرێت بەڵام زۆر ڕوونترە. ئەو بنەمایانەی کە ڕێیان تێدەچێت و بەڕێوەبەر دەریان دەکات، پێویستە فێرخوازان و دایك و باوکیان پابەندیان بن، تەنانەت ئەو بنەمایانەیش کە ڕەنگە دوای ئەوە دەربچن کە فێرخواز دەچێتە ئەو فێرگەیە. لەو پرسە بەناوبانگانەی پێوەندییان بە پۆشینی جلوبەرگ و پۆشاکی گونجاوی فێرگەوە هەیە، ئەو پرسەیەی کە سپێرز ساڵی 1954 دژ بە کۆمپانیای (وارینگتۆن) تۆماری کرد کاتێك بەڕێوەبەری فێرگەکە(کە ئافرەت بوو) نەیهێشت لەناو قوتابخانەدا کاوبۆی لەبەر بکرێت، بەڵام فێرخوازێکی کچ کاوبۆی لەبەرکرد، بەڵام بەڕێوەبەرە ئافرەتەکە جارێکی دیکە ڕەوانەی ماڵەوەی کردەوە. ئەو کارە ڕۆژانە دووبارە بووەوە، هەرکە ئەو کیژە کاوبۆی لەبەر بکردایە بەڕێوەبەرە ئافرەتەکە ڕێی نەدەدایە بێتە ناو فێرگەکەوە.

پاش ئەوە باوکی کیژەکە درایە دادگە چونکە کیژەکەی بە شێوەی شیاو ڕەوانەی فێرگە نەدەکردو، لە قۆناغی پێداچوونەوەدا سزا دراو، هۆیەکانی ئەو سزادانەیش ئەوە بوون کە بەڕێوەبەری فێرگەکە ماف و دەستەڵاتی ئەوەی هەیە چاودێری ڕێکوپێکی و سیستمی فێرگەکە بکات، ئەگەر منداڵێك بە جلوبەرگێکەوە ڕەوانەی فێرگە بکرێت ئەو سیستمە پێشێل بکات، ئەو کات بەڕێوەبەر مافی ئەوەی هەیە بەو شێوەیە لەگەڵی بجووڵێتەوە کە بە گونجاوی دەزانێت. جا لەبەر ئەوەی دایك و باوك لە بنەماکانی جلوبەرگ ئاگەداربوون، بەڵام لەسەر ئەوە مکوڕ بوون کوڕەکەیان ڕەوانەی فێرگە بکەن کە سوور دەیانزانی ڕێی نادرێت بچێتە ژوورەوە.

ئەو کارەیان ئەوە دووپات دەکاتەوە کە کارێکی پێچەوانەی بنەماو ڕێساکانی فێرگەیان ئەنجام داوە. (بۆیە باوکی منداڵەکە درایە دادگە نەك

دایکی منداڵەکە، چونکە لە ڕووی یاساییەوە باوك بەرپرسیارە).

ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە بنەمای سەبارت بەپۆشاك و جلوبەرگی فێرگە هەبێت، ئەوە دەشێت ئەو بنەمایانە دەستەڵاتی یاسایان هەبێت بە مەرجێك دایك و باوك ئاگەداری ئەو بنەمایانە بن. ساڵی 1979 لە کۆفنتری لەناکاو فێرخوازێکی کچ بڕیاری دا بچێتە سەر ئایینی سیخەکان، لە جیاتی پۆشاکی فێرگە پانتۆڵێکی دەڵپی لەبەرکردو مێزەرێکی ئافرەتانەی لەسەر نا، چونکە بڕوادارانی ئایینی سیخ لە ڕووی ئایینییەوە مێزەر لەسەر دەنێن جا لەم بارودۆخانەدا ناشێت لەسەرنانی ئەم مێزەرە قەدەغە بکرێت. بەڵام فێرگە دەتوانێت ڕەنگی مێزەرەکە لەناو فێرگەدا یەك بخات چونکە ڕەنگی مێزەرەکە بە پێچەوانەی ڕێنماییە ئایینییەکانەوە نییە، لەگەڵ ئەوەشدا لە بڕوادارانی ئایینی سیخەکاندا پیاو مێزەر لەسەر دەنێت نەك ئافرەت.

سەبارەت بە کەیسی کیژەکەی کۆفنتری بە هۆی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردنەوە چارەسەرێکی کۆتایی بۆ دانرا. ئاکامەکە گرنگ نەبوو بەڵام ئاماژەی بەوە دا کە دەشێت ئەو بنەمایانە هەموار بکرێن کە بەڕێوەبەری فێرگە سەبارەت بە جلوبەرگ و پۆشاکی فێرگە دایاندەڕێژێت. وێڕای هەڵوێستی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن بەڵام پێویستە بەگوێی ئەو بنەما شیاوانە بکرێت کە بەڕێوەبەری فێرگە دایاندەڕێژێت. ئەمەیش ئەوە دەگەیەنێت ئەگەر بنەما سەبارەت بە پۆشینی کاوبۆی لەناو فێرگەدا هەبوو، ئەوە جێبەجێکردنی ئەم بنەمایە پێویستە مامۆستایانیش بگرێتەوە.

ئەگەر بەڕێوەبەر بڕیاری دا فێرخوازانی کچ لەفێرگەدا بە خشل و زێڕ خۆ نەڕازێننەوە، ئەوە پێویستە بەگوێی بکەن. بەڵام ئەگەر فێرخوازێك سەرپێچی ئەو فەرمانە بکات ئەوە ڕەوانەی ماڵەوە دەکرێت تا خشڵەکە لە ماڵەوە بەجێ بهێڵێت. زۆر لە بەڕێوەبەرانی فێرگە هەن ناهێڵن فێرخوازان خۆیان بە خشڵ و زێڕ بڕازێننەوە، بەڵام ڕێ دەدەن فێرخوازانی کچ گوارە لەگوێ بکەن ئەگەر گوێیان کون کرابوو. لەبەر هۆکاری ئەمنی ڕێ نادرێت خشڵ و زێڕ لە فێرگە بەخۆدا بکرێت، بەڵام دەشێت لەبەر هەر هۆیەکی دیکە قەدەغە بکرێت، لەوانەیش بەفیڕۆنەدانی کاتی دەستەی

فێرکاران لەگەڕان بە دوای خشڵە دزراو یان بزربووەکاندا، کە فێرخوازان لەگەڵ خۆیاندا بۆ فێرگەیان هێناوە، جگە لەوەی شتێکی ڕەوا نییە فێرخوازێکی سەر بە خێزانێکی زەنگین لە نێوان منداڵانی لە خۆی ئاست نزمتردا بە خشڵ و زێڕ خۆی برازێنێتەوە، دەشکرێت ڕێ نەدرێت فێرخوازان خۆیان بە خشڵ و زێڕ برازێننەوە بێ ئەوەی هۆی ئەو قەدەغەکردنەشیان بۆ ڕوون بکرێتەوە.

ئەگەر فێرخوازێکی کچ هەبوو تازە گوێی کون کرابوو، ئەوە ئەم کارە بنەماکانی فێرگەکە ناگۆڕێت و فێرگە دەتوانێت لەسەر ئەوە سوور بێت لەکاتی ماوەی خوێندن لە فێرگەدا داوا لەو فێرخوازە بکات گوارەکانی دابکەنێت، ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە ئارەزووی ئەوە بکات کارئاسانی بنوێنێت، ئەوە پێویستە ڕەچاوی ئەوە بکات کە ئەو کونەی تازە لە گوێی ئەو فێرخوازە کراوە کوێر نابێتەوە ئەگەر بێت و بۆ ماوەی شەش هەفتە بە هۆی گوارەوە کرابێتەوە، ئەگەر بەڕێوەبەر ئارەزووی ئەوە نەکات ئاسانکاری بنوێنێت، ئەو کات دەتوانێت فەرمان بدات گوارەکان لەگوێی فێرخوازەکە بکرێنەوە، یان ڕەوانەیماڵەوە بکرێت.

ڕەنگە باوکان و دایکان لەوە ناڕازی بن، بەڵام ئەگەر بێت و بزانن چەند بنەمایەك سەبارەت بەقەدەغەکردنی زێڕو خشڵ بەخۆداکردن لەناو فێرگە هەن، ئەوە مافی ئەوەیان نییە سەرپێچی ئەو بنەمایانە بکەن.

ئەگەر بەڕێوەبەری فێرگە بڕیاری دا کە قژی هەر فێرخوازێك درێژەو پێویست بەوە دەکات ڕەوانەی ماڵەوەی بکات بۆ ئەوەی بۆ نموونە تا ئاستی شانی کورتی بکاتەوە، ئەوە پێویستە دایك و باوك بە دواداچوون بۆ کورت کردنەوەی قژی کوڕەکەیان بکەن بەپێی ئەو درێژییەی دیاری کراوە، هەمان بڕیار ئەندامانی دەستەی فێرکاری دەگرێتەوە ئەوانەی پیاون، چونکە هەبوونی مامۆستایەکی قژدرێژ دەبێتە لاوازبوونی پاساوی بنەماکانی فێرگەو یارمەتی ئەوە دەدات سەرپێچی لێ بکرێت.

لەگەڵ ئەوەیشدا ئەوە پۆشاك و جلوبەرگی فێرگە شتێکی جیاوازە. ئەگەر بێت و دایك و باوك مافی هەڵبژاردنی ئەو فێرگەیەیان هەبێت کە بە پێی یاسای خوێندنی گشتی ساڵی 1980 دەبێت کوڕەکەیان لەو فێرگەیە بخوێنێت، ئەو کاتە کێشەکە کەمتر دەبێت، چونکە ئەو دایك و باوکەی

بیرۆکەی جلوبەرگی فێرگە سەرنجیان ڕاناکێشێت و بەدڵیان نییە دەتوانن منداڵەکەی خۆیان ببەنە فێرگەیەك یاسای یەك پۆشی تێدا نەبێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر باوك و دایك لیستێك لەمەڕ بنەماکانی فێرگەیان دەست بکەوێت وردەکاری سەبارەت جلوبەرگ و پۆشاکی فێرگەی تێدا بێت بەر لەوەی کوڕەکەیان ڕەوانەی ئەو فێرگەیە بکەن، ئەو کات ئەو دایك و باوکە هەرکە قایل بوون کوڕەکەیان ڕەوانەی ئەو فێرگەیە بکەن، ئەوە یەکسەر ئەو بنەمایانە پەسەند دەکەن و ناتوانن بنەماکانی پێوەندیدار بە پۆشاکی فێرگە ڕەت بکەنەوە.

ئەو بنەمایانەی کە بەڕێوەبەری فێرگە سەبارەت بە پۆشاکی فێرگە دایاندەڕێژێت چ پێش ئەوەی منداڵەکە بچێتە ئەو فێرگەیە، یان دوای ئەوەی منداڵەکە بچێتە ئەو فێرگەیە، دەبێت باوك و دایك پابەندیان بن، مەگەر بڕیارێکی پێچەوانەی ئەوە هەبێت لەلایەن دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردنەوە دەرچووبێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر باوك و دایك سەلماندیان تێچووی ئەو جلوبەرگە نوێیە بۆ منداڵەکەیان ڕێی تێناچێت، ئەو کات ئەو بڕیارە تایبەتەی بە جلوبەرگ، کە بەڕێوەبەر دەریکردووە ڕێی تێناچێت و ئاکامیش دروست نییە.

ڕەنگە ئەزموونی تاکە کەسی ئەو چارەسەرانە ڕوون بکاتەوە کە لەم بوارەدا ڕێیان تێدەچێت. نووسەری ئەم کتێبە جێگری بەڕێوەبەری فێرگەیەك بوو کە بنەمای پۆشاکی فێرگەیی تێدا بوو، فێرخواز دەیتوانی پابەندیان نەبێت. بۆیە فێرخوازان جلوبەرگ و پۆشاکی نەگونجاویان دەپۆشی و فێرخوازەکان ئاگەدار کرابوونەوە کە نابێت کاوبۆی بپۆشن و ڕێ بە فێرخوازان نادرێت قژیان بە شێوەیەکی درێژتر لە سنووری دیاریکراو درێژ بکەن و ئەم کارەیش هیچ دژوارییەکی پێکنەدەهێنا. ئەوەبوو ڕێنوێنییەکی دیکە سەبارەت بە پۆشینی جلوبەرگی تەواو ئاراستە کرا کە لەگەڵ بنەماکانی فێرگەدا بگونجێت، ئەم جارەیان هەندێك باوك سکاڵاو گازەندەیان لەوە کرد کە کوڕەکانیان لە کۆتایی وەرزی خوێندندا ئەو فێرگەیە بەجێ دەهێڵن و ڕێی تێناچێت بۆ ئەو ماوە کورتە جلوبەرگێکی نوێ بکڕن، بۆیە سەبارەت بە پرسی فێرخوازانی ساڵی کۆتایی لەسەر ئەوە ڕێککەوتن کە جلوبەرگی ئاسایی بپۆشن بە مەرجێك لەگەڵ بنەماکانی فێرگەدا بگونجێت. پاش ئەو

ساڵە هەمان سیستم بەردەوام بوو وێڕای ئەوەی دەبوو فێرگە لەسەر یەکپۆشی جلوبەرگی فێرخوازان بەبێ جیاوازی پێداگیری بکردایە.

1/2 دەست بەسەرداگرتن

ڕەنگە فێرخوازێکی کچ بچێتە فێرگەو خۆی بە خشڵ و زێڕ ڕازاندبێتەوە، کە ئەوەیش بە سەرپێچی کردنی بنەماکانی قوتابخانە دەژمێررێت، بۆیە مامۆستای ئافرەت داوای لێدەکات ئەو خشڵ و زێڕانە لەخۆی بکاتەوەو دەستی بەسەردا دەگرێت، ڕەنگە مامۆستای پیاویش دەست بەسەر شتێکدا بگرێت لەو شتانەی قەدەغەن و فێرخواز دەیانهێنێتە فێرگە. ئەو هەڵویستەیش دوو ئاکامی لێ دەکەوێتەوە: یەکەمیان ئەوەیە ئەو مامۆستایەی دەست بەسەر شتەکاندا دەگرێت، بە گشتی بە دز دادەنرێت (یاسای دزی 1969)، دووەمیان ئەگەر بێت و ئەو شتەی دەستی بەسەردا گیراوە بەبەها بێت و مامۆستاکە بزری بکات یان فڕێی دابێت یان لێی دزرابێت، ئەوە مامۆستا بە تەواوەتی بەرانبەر بەوە بەرپرسیارەو دەشێت داوای لێ بکرێت قەرەبووی بکاتەوە.

مامۆستا دەتوانێت بە شێوەیەکی کاتی ئەو شتەی بە لای فێرخوازەوەیە وەربگرێت و نەهێڵێت بەکاری بهێنێت، لەگەڵ ئەوەیشدا پێویستە مامۆستا لەوە دڵنیا بێت کە لەشوێنێکی ئەمینی دابنێت، ئەگینە تووشی دەردەسەری دەبێت و بە گشتیش هەڵویستی مامۆستا باش دەبێت ئەگەر بێت و تا کۆتایی ڕۆژی خوێندن ئەو شتە بەهادارە لای خۆی گل بداتەوە، بەڵام دەتوانێت شتێکی دیکە کە بەهایەکی ئەوتۆی نییە وەك تۆپ یان گۆڤارێکی گاڵتەجاڕی بۆ نموونە بۆ ماوەی یەك هەفتە لای خۆی گل بداتەوە. ئەگەر ئەو شتەی دەستی بەسەردا گیراوە بە شتێکی پەسەند نەزانرێت وەك گۆڤارێکی سێکسی یان جگەرە (تەمەنی فێرخوازەکەیش لە شازدە ساڵان کەمتر بوو) یان چەقۆ یان خشڵ کە بەپێچەوانەی بنەماکانی فێرگەوە فێرخواز خۆی پێ ڕازاندبێتەوە، ئەوە بەڕێوەبەر دەتوانێت دایك و باوکان ئاگەدار بکاتەوەو چاوەڕوان بێت ئەو شتانە لە کوڕو کچەکانیان وەربگرنەوە. لەگەڵ تێبینی ئەوەی کە نابێت هیچ شتێك لەوانەی

دەستیان بەسەردا دەگیرێت لەناوببرێن یان فڕێ بدرێن چەندەیش بێ بەهابن.

لەگەڵ ئەوەیشدا فێرگە پابەند نییە هیچ شتێك بداتە دەستی برا، یان خوشکە گەورەکان، یان پوور، یان مام، یان هاوڕێیان، بەڵکو شتەکە بەو فێرخوازە دەدرێتەوە کە هێناویەتە فێرگە، یان بە دەستی باوك، یان دایك، یان سەرپەرشیاری فێرخوازەکە دەدرێت، مەگەر ئەو شتەی کە دەستی بەسەردا گیراوە تا ڕادەیەکی زۆر نایاسایی بێت، ئەو کات پێویست دەکات سەرەتا پۆلیس ئاگەدار بکرێتەوەو دواتر باوك و دایکان، ناشکرێت بەکارهێنانی چەقۆ، یان نینۆکبڕ بە شتێکی نایاسایی دابنرێت، بەلاّم ڕەنگە نایاسایی بێت ئەگەر لەگیرفان، یان لە جانتا بهێنرێتە دەرەوە، چونکە ئەو کات بەچەکی هێرش بردن دێتە ئەژماردن. هەروەها دەشێت شانەی ئاسنین بە چەکی دوژمنکارانە بێتە ئەژماردن ئەویش بە پێی بەکارهێنانی لەلایەن ئەو فێرخوازەوە کە پێیەتی، بۆیە ئەگەر مامۆستا تۆزقاڵێك گومانی لا پەیدا بوو، ئەو کات دەتوانێت ئەو پرسە بۆ بەڕێوەبەری فێرگە بەجێ بهێڵێت بۆ ئەوەی یەکلای بکاتەوە، لە حاڵەتی تلیاك، یان هەوڵی بەکارهێنانی چەکێکی دوژمنکارانەدا پێویستە یەکسەر بەڕێوەبەری فێرگە ئاگەدار بکرێتەوە، چونکە بە ڕووداوێکی لەناکاو دادەنرێت و دەشێت ئەویش پۆلیس بانگ بکات.

2/2 سزادان

وێڕای ئەوەی پاداشتکردن لەسەر باش بەڕێوەبردنی کار لە سزادان لەسەر خراپ بەڕێوەبردنی کار بەباشتر دەزانرێت. بەلاّم هەرچۆنێك بووە جاروبار سزادان بە شتێکی پێویست دادەنرێت. لێرەدا پێویستە ئەو ڕێنوێنیانە پێڕەو بکرێن کە دەستەلاّتی ناوچەیی فێرکردن بۆ سزای دەستنیشان کردوون. سەرنەکەوتن لە پابەندبوون پێیانەوە بە پێشێلکردنی مەرجەکانی دامەزراندن دادەنرێت لەلایەن مامۆستاوە.

ئەو ڕێنوێنیانە زۆر جار دەستنیشانکراون تا ڕادەیەك باسی چەندین بابەتیان تێدا کراوە، وەك دەستبەسەرکردن پاش فێرگەو پێویستە هەموو مامۆستایەکی پیاوو ئافرەت لە بنەما ناوچەییەکان ئاگەداربن.

لەو سزایانەی کە بەناوبانگن ئەوەیە منداڵ لە سووچێك، یان لە دەرەوەی ژوور بە پێوە ڕابوەستێت. مامۆستا دەتوانێت لەسەر ئەو دوو شتە بۆ ماوەیەکی کورت فێرخواز سزا بدات، مادامەکێ باری تەندروستی ئەو فێرخوازە بەرگەی ئەوە دەگرێت بەپێوە ڕابوەستێت، ئەگەر مامۆستا داوای لە فێرخواز کرد لەسەر کورسی ڕابوەستێت، ئەوە ئەم کارە ڕێی پێ دەدرێت مادامەکێ کورسییەکە هیچ ئەزیەتێك بە فێرخوازەکە ناگەیەنێت، یان لەوە دڵنیا بێت کە منداڵێکی دیکە ئەو منداڵە لەسەر کورسییەکە بەرناداتەوە، کە ڕەنگە ئەزیەتی پێ بگەیەنێت. بەڵام ئەگەر هات و ژوورەکە بە زستان ئایدرکۆندشنی تێدا نەبوو و فێرخوازەکە ڕەوانە کرا تا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ بە پێوە تێیدا ڕابوەستێت، ئەو کات ئەو مامۆستایە سەرپێچی لە یاسای تەندروستی و سەلامەتی ساڵی 1974 دەکات کە ئاماژە بەوە دەکات ئەگەر پێویست بوو یەکێك لەشوێنێکی سارددا بمێنێتەوە، ئەوە پێویستە هۆکاری گونجاوی خۆگەرم کردنەی بۆ دەستەبەر بکرێت. لەم حاڵەتەشدا دایك و باوك دەتوانن سکاڵا لای پشکنەرانی جێبەجێکاری سەر بەتەندروستی و سەلامەتی تۆمار بکەن.

ئەو مامۆستایەی کە لە شوێنێکی نائەمیندا کار دەکات، وەك وەرشە، یان کارگەو لەو مەترسییانە نیگەرانە، کە ڕەنگە لەلایەن فێرخوازێکی بزێووە ڕوو بدەن، دەتوانێت سەرۆکی بەش، یان بەڕێوەبەری فێرگەی لێ ئاگەدار بکاتەوەو داوای کارێکی بەپەلە بکات. ئەگەر ئەو هەنگاوە جێبەجێ نەکرا، ئەوە دەبێت داواکارییەکی نووسراو پێشکەش بە بەڕێوەبەری فێرگە، یان نوێنەری سەلامەتی لە فێرگە بکرێت (ئەوەی کە بەپێی یاسای تەندروستی و سەلامەتی لەکاتی کاردا ساڵی 1974 دادەمەزرێت). ئەگەر پێویستیشی کرد دەشێت سەندیکای پیشەیی لێ ئاگەدار بکرێتەوە، بۆ ئەوەی ڕێنوێنی لەو بارەوە لێ وەربگیرێت.

ئەگەر هات و شتێکی لەناکاو ڕووی دا، پێوەندی بە سەلامەتییەوە هەبێت ڕێ نەدرێت فێرخوازەکە ئامادەی وانەکە ببێت و بنێررێتە دەرەوە تا لەو بارەوە لێی دەکۆڵرێتەوە.

بەڵام ـ بەگشتی ـ پێویستە مامۆستا فێرخوازەکە بە شێوەیەکی بەردەوام لە پۆلەکە نەکاتە دەرەوە، مەگەر هۆکارێکی تێکدانی باری

سەلامەتی، یان تەندروستی هەبێت (وەك ئەوەی منداڵەکە چەقاوەسوو یان پیس و پۆخڵ بێت). لەگەڵ ئەوەیشدا ڕەنگە سەندیکای پیشەیی هەندێك جار داوا لە هەموو ئەندامەکانی خۆی بکات ڕێ بە فێرخوازێکی دیاریکراو نەدەن بچێتە ناو پۆلەوە.

سزایەکی دیکەیش هەیە ئەویش خۆی لەوەدا دەبینێتەوە کە مامۆستا داوا لە فێرخواز بکات چەند جارێك ڕستەیەکی دیاریکراو بنووسێتەوە. دەشێت ئەم سزایە جێبەجێ بکرێت مادامەکێ کاغەز بە فێرخوازەکە دراوە بێ ئەوەی پێداویستی نووسینی پێ بدرێت. مامۆستا دەتوانێت لەسەر ئەوە سووربێت کە فێرخواز ئەو ڕستانە لە دەرەوەی کاتی وانە خوێندن بنووسێت، بەڵام ئەو فێرخوازەی نیوەڕۆ دەچێتەوە، پێویستە لەچەند خولەکێك بەو لاوە لە فێرگە دوانەخرێت، ئەگینە باوکان و دایکان دەتوانن لەو بارەوە سکاڵا لای بەرپرسان تۆماربکەن.

3/2 دەست بەسەرکردن

دەشێت فێرخواز پاش تەواوبوونی وانەی فێرگە دەست بەسەر بکرێت، بەمەرجێك لەم ڕووەوە ڕێنماییە ناوچەییەکان پێڕەو بکرێن و، دایك و باوك لە ئەگەری بەکاربردنی سزای دەست بەسەرییەکە ئاگەداربکرێنەوە. دەستەڵاتی دەست بەسەرکردن تەنیا بە دەست بەسەرکردنی خودی کەسەکەوە ڕاناوەستێت، بەڵکو دەست بەسەرکردن و سنووردارکردنی ئازادیش دەگرێتەوە، وەك چۆن دادوەرێك ساڵی 1988 سەبارەت بە کێشەیەك ڕایگەیاند، باشتریش وایە دەست بەسەرییەکە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو بێت، یان ڕۆژی دواتری پاش ئەنجامدانی هەڵەکە بێت، کە پێویست بەوە دەکات دەست بەسەر بکرێت تا باوك و دایکەکە بزانن کوڕەکەیان لە فێرگە دوادەکەوێت تا سزاکەی بەسەردا بسەپێنرێت. ڕێنوێنییەکانی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن ئاماژە بەوە دەکەن کە نابێت ماوەی دەست بەسەر کردن لە 35 خولەك تێبپەڕێت.

ڕەنگە دایك و باوك تەگەرە دروست بکەن کاتێك داوا دەکەن دەست بەجێ منداڵەکەیان ئازاد بکرێت. مامۆستا ڕۆڵی باوك دەگێڕێت، بەڵام ئەگەر باوکە ڕاستەقینەکە ئامادە ببێت ئەو

کات شتێکی دژوارە دەرك بەو شتە بکرێت. ڕەنگە ئارەزووی دایك و باوکەکە ڕەچاو بکرێت و منداڵەکە ئازاد بکرێت. بەڵام ئەگەر بێت و ئەوە ڕوویدات ئەو کات پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە هەڵسوکەوتی منداڵەکە پێویستی بەوە کردووە ئەو سزایە بدرێت. ئەگەر دەست بەسەریش نەکرابێت ئەوە پێویستە شێوەیەکی دیکەی سزای بەسەردا جێبەجێ بکرێت، ئەگەر باوك و دایکەکە پێیان خۆش بێت یان نا. نایشکرێت ڕەتکردنەوەی تەواوەتی دایك و باوك سەبارەت بە دەست بەسەر کردنی منداڵەکەیان لە هەر کاتێکدا بووە، قبووڵ بکرێت، چونکە دەشێت ئەوە سیستمی فێرگەکە بە شێوەیەکی گشتی لاواز بکات.

4/2 سزای جەستەیی

پێویستە هەر سزایەك لەناو فێرگەدا جێبەجێ دەکرێت میانڕۆیانە بێت و، نابێت لە نیازی خراپەوە سەرچاوەی گرتبێت، جۆری سزای میانڕۆیانە لەناو فێرگەدا ئەو سزایەیە کە باوك و دایك چاوەڕوان و پێشبینی دەکەن بەسەر منداڵەکەیاندا جێبەجێ بکرێت، ئەگەر بێت و هەڵەیەك بکات. ئەو سزایەی کە ڕێی تێناچێت، یان باو نییە، یان مامۆستا بۆ ئەوە دەیسەپێنێت تا دەروونی خۆی پێ ئاسوودە بکات، ئەو سزایە بە پێچەوانەی یاساوەیە، جا بۆیە هێنانە خوارەوەی پانتۆڵ و دەرپێی فێرخوازو لێدانی بە فرچەی قژ بەکارێکی ناباوو ناماقووڵ دادەنرێت و ڕەنگە لەنیازی خراپیشەوە سەرچاوەی گرتبێت.

مامۆستا دەتوانێت سزای جەستەیی بەسەر فێرخوازدا بسەپێنێت بە مەرجێك بنەماکانی پێشوو و ڕێنوێنییەکانی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن بەوردی ڕەچاوبکات. پێویستە ئاگەیشی لە ڕێنوێنە ناوچەییەکان هەبێت، چونکە هەندێك لە دەستەڵات بەدەستان سزادانی جەستەییان بە تەواوەتی قەدغەکردووە. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر بێت و ڕێنوێنی لەو بارەوە نەبوو، ئەو کات بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت ئەو بنەمایانە دابڕێژێت کە بە شیاویان دەزانێت. ئەو مامۆستایەی تێست دەکات ناتوانێت سزای جەسەیی بسەپێنێت، بەڵام دەتوانێت هۆیەکانی دیکەی سزادان بەکاربهێنێت. ئەم بنەمایانە تەنیا ئەو

مامۆستایانە دەگرێتەوە کە بە شێوەیەکی تەواوەتی شیاون.

لەگەڵ ئەوەیشدا ساڵی 1982 لە ئەسکۆتلەندا سکاڵایەك لە دادگەی مافەکانی مرۆڤی ئەوروپا تۆمار کرا کە ئارەزووی ئاڵۆزکردنی پرسی سزای جەستەیی دەکات. لە بڕیاری خۆیدا ئاماژەی بەوە کرد کە ئەگەر بێت و باوکەکە ڕەتی کردەوە منداڵەکەی لەهەر کاتێکدا بووبێت سزای جەستەیی بدرێت، ئەوە نابێت سزا جەستەییەکە جێبەجێ بکرێت. بەڵام دەکرێت سزایەکی دیکە جێبەجێ بکرێت وەك ڕاگرتن.

1/4/2 تۆماری سزا

پاراستنی تۆماری سزا یەکێکە لە بەرپرسیاریەتییەکانی بەڕێوەبەری فێرگە. ئەگەر بنەمای دیکە نەبوون ئەوە دەستەڵاتی سزا نەك هەر بەڕێوەبەری فێرگە بەڵکو مامۆستایانی بەرپرسی پۆلەکانیش دەگرێتەوە. پێویستە تۆمارەکە بەزانیاری پێویست پڕ بکرێتەوە هەرجارەی فێرخوازێك بە سزای جەستەیی سزا بدرێت. ئەو وردەکارییانەیش بنووسرێن وەك ناوی فێرخوازو ئەو ڕۆژەی ئەو تاوانەی ئەنجام داوەو جۆری تاوانەکە چی بووەو چەند داری لێ دراوە.

هەروەها شوێنێك هەیە ئەو مامۆستایە ئیمزای تێدا دەکات کە سزاکەی بەسەردا جێبەجێ دەکات. ئەو تۆمارە بە دیکۆمینتێکی یاسایی دادەنرێت و دەشێت ئەمیش بەپێی هەمان ئەو بنەمایانەی تەماشای تۆماری ئامادەبوون دەکرێت، بخرێتە بەردەم دادگە. بۆیە پێویستە لەناو ئەو تۆمارەدا بە مەرەکەب، یان بە پێنووسی وشك بنووسرێت، هەروەها دەبێت وشەگۆڕکێ نووسینە ئەسڵییەکە نەسڕێتەوە. وەك چۆن لە تۆماری ئامادەبووندا باوە کە نابێت مامۆستا بە پێنووسی گرافیك بنووسێت بەبیانوی ئەوەی گوایە دواتر بە مەرەکەب دەینووسێتەوە. هەروەها دەبێت وردەکارییەکان لەکاتی خۆیدا بنووسرێنەوە.

2/4/2 مشت و مڕی لەمەڕ سزای جەستەیی

زۆر مشت و مڕ سەبارەت بە سزای جەستەیی ورووژێنرا. بێ گومان هەندێك فێرگە بۆ بەرسڤدانەوەی هەر تاوانێك فێرخواز ئەنجامی بدات بەکاری

دەهێنن. ئەگەر لە هەندێك تۆماری سزا بنۆڕین بە شێوەیەکی ڕێکوپێك هەمان ناو بە هەمان تاوان دووبارە بوونەتەوە. ئەگەر بێت و کارەکە بەو شێوەیە بوو، ئەوە ئەو سزایە دەبێتە کات بەفیڕۆدان، چونکە ڕێ لەوە ناگرێت ئەو فێرخوازەی ئەنجامی داوە دووبارەی نەکاتەوە، هەروەها ڕەوشتیشی چاك ناکات. لە هەندێك دەزگەی فێرکردندا دەبینین سزا ئیرادەی لاوازی ئەو کەسە دەگەیەنێت کە جێبەجێی دەکات و، سزا پێوەندی بە ڕەفتاری خراپەوە نییە، کە بە هۆیەوە سزاکە دەسەپێنرێت. کاتێك دەبینیت یەکێك شەش داری لە فێرخوازێکی تەمەن پازدە ساڵان داوە، لەبەر ئەوەی هێرشی کردووەتە سەر هاوەڵێکی خۆی و، هەمان سزایش بەسەر مێردمنداڵێکی تەمەن دوازدە ساڵاندا سەپێنراوە، لەبەر ئەوەی بینراوە جگەرەی کێشاوە، لێرەدا گومان لەبارەی ئەو فاکتەرانە دەکەین کە لای ئەو کەسە دروست دەبن کە سزاکەی جێبەجێ کردووەو هەستی پێ دەکات.

لە لایەکی دیکەوە ئەوەی بەرهەڵستی سزای جەستەیی دەکات بە هەموو شێوەکانیەوە بنەمای بەهێزی بۆ ئەم بەرهەڵستی کردنە بە دەستەو نییە. ڕەخنەگرێك بڕوای وایە و دەڵێت ئەم جۆرە سزایە ناوی ئەو فێرخوازە دەزڕێنێت و سووکی دەکات کە سزا دەدرێت، هەروەها ئەو کەسەیش کە ئەو سزایەی بەسەردا جێبەجێ دەکات. بەڵام ئەگەر بە وردی لەم وتەیە بکۆڵینەوە دەبینین کە نیوەی هەر قسەی پووچە. یەکێك لەو مامۆستایانەی کە دەیناسم دەڵێت نابێت بەدار لە فێرخواز بدرێت، چونکە بە بڕوای ئەو هەرگیز هیچ هۆکارێك نییە لێی بدرێت.

لە بەدبەختییە تا ئێستە هیچ کەسێك شێوازێکی باشی بەرپەرچدانەوەی لە بریتانیا دانەهێنا کە بشێت لەگەڵ منداڵێکی گەورەدا بەکار بهێنرێت تاوانێکی تا ڕادەیەك مەترسیداری ئەنجام داوە شایەنی سزادانە. سەبارەت بە تاوانی مەترسیداری ڕاستەقینە وەك تاوانی جینائی ئەوە سزادانی جەستەیی لە فێرگە بە چارەسەر ناچێت.

ئەوانەی بە توندی بەرهەڵستی هەموو جۆرە سزایەکی جەستەیی دەکەن بەراوردکاری نادروست دەکەن. لەکاتێکدا دەبینین کە بریتانیا ڕەنگە تەنیا وڵات بێت لەئەوروپادا کە ئەم جۆرە سزایە لە فێرگەکاندا بەکار

دەهێنێت، بەڵام بریتانیا هاوکات تەنیا وڵاتە لە ئەوروپادا کە وا دەکات مامۆستا بە شێوەیەکی یاسایی لە بری باوك و دایك بێت. لەکاتێکدا ددان بەم هەڵویستەدا دەنرێت، ئەوە پێویستە مامۆستا بە شێوەیەکی ماقووڵ بەتەواوەتی وەك باوك ڕەفتار بکات و بجووڵێتەوە. پارتی کرێکاران ڕایگەیاند ئەگەر دەستەڵات لە وڵاتدا بگرێتە دەست ئەوە هەموو جۆرە سزایەکی جەستەیی قەدەغە دەکات. ڕەنگە بەلای حکومەتی سویدییەوە بەو شێوەیە نەبێت کە ڕێ نادات باوکان سزای منداڵەکانیان بدەن. ئاشکرایە کە سزای جەستەیی پێویستە لە شتە نایاساییەکان بێت لەوڵاتدا بە شێوەیەك کە ئەمە کۆتایی شتەکە بێت. ئێستە دەبینین تەنیا کەمینە لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی سزای جەستەییدایە.

3/4/2 جۆری دیکەی سزا

چەند وێنەیەکی دیکەی سزا هەیە، کە خراپترینیان بەلای فێرخوازانەوە بانگ کردنی دایك و باوکە، پاشان ئەو شتە خراپەی کە بەلای فێرخوازانەوە بەپلەی دووەم دێت نووسینی ڕاپۆرتە سەبارەت بە ئاستی فێربوونی لەفێرگەدا. زۆربەی فێرخوازان سزایەکی جەستەیی ئاسانیان بە پێی ڕێنماییە ناوچەییەکان لە یەکێك لەو دوو سزایەی پێشوو پێ باشترە.

5/2 ڕاگرتن و دەرکردن

سزاکانی دواتر ڕاگرتنی کاتی، یان دەرکردنی بەردەوام لە فێرگەیە. بە گشتی بەڕێوەبەری فێرگە دەتوانێت فێرخواز لە فێرگە ڕابگرێت، بە مەرجێك بە زووترین کات گەورە بەرپرسانی پەروەردەو سەرۆکی ئەنجوومەنی پارێزگاران ئاگەداربکاتەوە. لەو کاتەی کە فێرخواز لە فێرگە ڕادەگیرێت ناوی لەلیستی ئامادەبووندا دەمێنێتەوە. باشتریش وایە باوك و دایکی منداڵەکە لە ئەگەری ڕاگرتنی منداڵەکەیان ئاگەدار بکرێنەوە، بەر لەوەی بڕیارەکە بدرێت هەروەها باشتریش وایە لە ماوەی هەفتیەکدا بانگهێشتی فێرگە بکرێن، بۆ ئەوەی بابەتەکەیان لەگەڵدا تاوتوێ بکرێت. هەرکە دەست بە جێبەجێکردنی بڕیارەکە کراو بۆ ماوەیەك بەردەوام بوو، پێویستە لە ماوەی بیست و یەك ڕۆژدا داوای کۆبوونەوەی پارێزگاران بکرێت (باوك و

دایـــــك و فێرخـــــواز، ئەگــــەر بیانـــــەوێت،دەتوانن ئامـــــادەی کۆبوونەوەکە بـن). پێویـستە بـەر لـە کۆبوونەوەکــە کۆنگرەیــەکی بەپەلــە سەبارەت بە حاڵەتەکە ساز بکرێـت{ هــەر یەکــە لەوانــەی پێوەنـدییان بــە منداڵەکەوە هەیـە ئامـادەی بـن، وەك مامۆستای پۆلەکەو پسپۆری دەروونـی فێرکردن و پسپۆری کۆمەلاّیەتی و هەر ڕاوێـــژکارێکی پیـــشەیی دیکـــەی پێوەندیدار بە بابەتەکەوە.

پێویستە ئەم پرۆسەیە زۆر خێرایانەو دەست پاکانە بەڕێوەبچێت و پێویـستە هەل بۆ بـاوك و دایـك و فێرخوازەکـەو هــەر هاوڕێیــەکی بڕەخـسێت کــە لــە گەڵیەتی و بۆ ئەوە هاتووە بەرگری لەو شـتانە بکـات ئاراسـتەی فێرخوازەکـە دەکـرێن. هــەروەها پێویـستە بـاوك و دایك ئاگـەدار بکرێنـەوە، کـە مـافی چاوپێداخشاندنەوەی بڕیاری پەرەپێدانی ماوەی ڕاگرتنەکە، یان دەرکردنەکـەیان هەیە، ئەویش لەبەردەم وەزیردا بە پێی مادەی ژمارە 68ی یاسای فێرکردنـی سـالّی 1944. هاوکـات پێویـستە دەســتەلاّتی ناوچــەیی فێرکــردن لــەوە دڵنیــا بێــت کــە ئــەو فێرخــوازەی ڕادەگیرێــت، یــان دەردەکرێــت بــە شێوەیەکی باش ئاراستەو فێر کراوە.

ئەگــەر فێرخــواز بــە شــێوەیەکی هەمیــشەیی لــە فێرگــە دەربکرێــت پێویستە ناوی لـە لیـستی پۆلەکـە لا ببرێـت، بـەلاّم نابێـت ئـەو هـەنگاوە بهاوێژرێت تا بەڕێوەبـەری فێرگـە لـەو ڕووەوە ڕێنمایی دەردەکات.

سێیەم: دەستەلاّتی فێرگە

دەســـتەلاّتی مامۆســـتا فـــرەوان دەبێتەوەو هەر پرسێك دەگرێتەوە، کـە ڕەنگـە کـار بکاتـە سـەر سیـستم لـە فێرگـەدا، هــەر کاتێــك ئــەو پرسـە سەرهەڵبدات. ڕووداوێکـی بـەناوبانگ هەیــە لەســالّی 1929دا ڕووی داوە کاتێك بەڕێوەبەری فێرگەیەك بەدار لە فێرخوازێك دەدات، ئەو کاتەی لە نـاو شەقام دەیبینێـت جگـەرە دەکێـشێت، ئەو کاتەیش فێرخوازەکە نە بـۆ فێرگـە دەچوو نەیش لە فێرگە دەهاتەوە، جگە لەوەی کە باوکی فێرخوازەکە ڕێـی پـێ دابــوو جگــەرە بکێــشێت. باوکەکــە سکالاّیەکی دژ بە بەڕێوەبەری فێرگەکە بۆ دادگە بەرزکردەوە، بەلاّم بەڕێوەبەری فێرگەکــە بەخــشرا. لــە نــاوەڕۆکی بڕیارەکەدا ئاماژە بەوە کراوە کـە ئـەو کارە لە ڕووی بنەماکانی فێرگەوە ڕێـی تێ دەچێت و فێرخوازەکەیش ئاگەداری

ئەو بنەمایانە بووە، بەڵام سەرپێچی لێ کردوون و، ئاکام سزاکەیش گونجاو بووەو ڕێی تێچووە.

لە کێشەیەکی نوێدا، فێرخوازێك بە شێوەیەکی گێلانە بە بەردەم ئۆتۆمبیلی مامۆستایەکدا ڕایکرد کاتێك لە شەقامێك پەڕییەوە، بۆیە لەسەر ئەو ڕەفتارەی سزا درا. بەڵام کاتێك ئەو پرسە لە بەردەم دادگەدا وروژێنرا دادگەکە سکاڵای دژ بە مامۆستاکەی ڕەت کردەوە.

بەم شێوەیە ئەگەر فێرخواز کارێکی کرد بەسەر فێرگەو سیستمی فێرگەدا بشکێتەوە ـ چ لە دەرەوەی فێرگە یان لەدەرەوەی کاتی خوێندندا بێت ـ ئەوە فێرگە دەتوانێت هەنگاوی گونجاوی بەرانبەر بهاوێژێت. دەستەڵاتی مامۆستا بەسەر فێرخوازدا کارایە هەر لە ماڵەوە بگرە تا دەگاتە فێرگە (ئەگەرچی دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن لەهەر ڕووداوێك بەرپرسیار نییە کە ڕەنگە لە کاتی ڕۆیشتنی فێرخواز بۆ فێرگەو گەڕانەوەی لە فێرگە ڕوو بدات) هەروەها دەستەڵاتی فێرگە هەموو ڕووداوێك دەگرێتەوە کە بە خراپی بەسەر فێرگەدا بشکێتەوە.

ئەگەر مامۆستا فێرخوازی لەشەقام بینی جگەرە دەکێشێت، پاشان فێرخواز هەوڵی دا ئەو کارە لە ماۆستا بشارێتەوەو مامۆستایش لای خۆیەوە خۆی وا پیشان دا کە ئەو فێرخوازەی نەبینیوە جگەرە بکێشێت، چونکە مامۆستا ناچار نییە لە دەرەوەی فێرگە بە دوای سەرئێشەدا بگەڕێت. لەگەڵ ئەوەیشدا ئەگەر فێرخوازێك بە ئەنقەست دووکەڵی جگەرەی بە ڕووی مامۆستادا پەرت کردەوە، یان هەر کارێکی دیکەی کرد بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت کە ئەو لە دەرەوەی کاتی فێرگەیە، ئەوە پێویستە مامۆستا ئەنجامدانی هەر ڕەفتارێك تا سەرەتای دەست پێکردنی خولی دواتری خوێندن دوابخات، دەشبێت فێرخواز ئەوە بزانێت کە کاتی خوێندن پێوەندی بە بابەتەکەوە نییە.

ئەگەر مامۆستا فێرخوازی بینی تاوانێك دەکات، یان کارێك دەکات بە بڕوای مامۆستا مەترسیدارە، یان بەپێچەوانەی زەوقی گشتی دەجوولێتەوە، ئەوە مامۆستا دەتوانیبێت داوا لە فێرخوازەکە بکات ئەو کارە نەکات و لەسەر ئەوەیش مکوڕ بێت کە فێرخوازەکە بە گوێی بکات. دەستەڵاتی فێرگە تەنیا لەناو فێرگەو کاتی وانەخوێندن ناگرێتەوە. بەڵکو دەبێت بنەماکانی زەوقی گشتی

و ئەقڵانییەت لەگەڵ بارودۆخەکەدا لەبەرچاو بگیرێت کە مامۆستایان پۆلیس یان پاسەوانی ئەمنی لە فێرگەو دەرەوەی فێرگەنین.

چوارەم: فێرخوازانی سەرووی هەژدە ساڵی

هەندێك لە فێرخوازان تەمەنی هەژدە ساڵییان تێپەڕاندووە لەگەڵ ئەوەیشدا هێشتە جێی بێزارین، لە بریتانیایش مامۆستا شوێنی باوك و دایك دەگرێتەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی تەمەنی پێگەیشتن لە بیست و یەك ساڵییەوە بۆ هەژدە ساڵی کەم کراوەتەوەو، باوکان و دایکان وایان لێهاتووە هیچ دەستەڵاتێکی ئەوتۆیان نەماوە تەنیا چاودێرییەکی بە ناو بەسەر منداڵەکانیاندا نەبێت، هەروەها مامۆستایش. بۆیە ئاکام ناکرێت فێرخواز دەست بەسەر بکرێت. لەگەڵ ئەوەیشدا هیچ بنەمایەك نییە ڕێ لەدەرکردنی فێرخواز لە پۆل بگرێت، یان بەڕێوەبەری فێرگە ڕایبگرێت، یان دەری بکات بە پێی ئەو ڕێنوێنیانەی کە دەستەڵاتی ناوچەیی فێرکردن دایڕشتوون. بەچاوپۆشین لە تەمەنی فێرخواز دەبێت ئەرکی چاودێری جێبەجێ بکرێت کە لە یاسای گشتیدا ئاماژەی پێ کراوە، ئاکامیش ئەو فێرخوازەی کە تەمەنی هەژدە ساڵانە پێویستە بە گوێی ئەو سیستمە بکات کە لە بەرژەوەندی ئەو سیستمە فێرگەکە بەڕێوەدەبات. سەرپەرشتی و چاودێریکردنی ئەم جۆرە فێرخوازانە لە سەرپەشتی و چاودێریکردنی فێرخوازانی تەمەن پازدە ساڵان کەمترە.

پێنجەم: ئەو فێرخوازانەی ژنیان هێناوە

هەرکە تەمەنی فێرخوازەکان بوو بەشازدە ساڵان ڕەنگە ژن بهێنن ئەگەر بێت و دایك و باوکیان قایل بوون، یان دادوەر ڕێی پێ دان ئەگەر دایك و باوکیان قایل نەبوون. فێرگە هیچ پێوەندی بە ئەو ژنهێنانەوە نییەو، پێویستە فێرخواز گوێڕایەڵی بنەما ماقووڵەکانی فێرگە ببێت و دەشێت بەو شێوەیە هەڵسوکەوتی لەگەڵ بکرێت وەك بڵێیت ژنی نەهێنابێت.

- ماویەتی -

التربية والتعليم

مجلة تربوية فصلية تصدرها وزارة التربية في حكومة إقليم كُردستان ـ العراق

العدد (4) - 2009

في هذا العدد

1 ـ **من إبداعات التربويين الكورد**................................ **التربية والتعليم**
272

3 ـ **المعلم بين الواقع والطموح** .... **مدحت عبد الرزاق عبد النبي**
275

تجربة التعليم السرياني

2003-1993

أكد مراد

المقدمة

اهم انجاز تحقق للشعب الكلداني السرياني الاشوري بعد انتفاضة اذار 1991 في اقليم كوردستان، كان قرار التعليم باللغة السريانية.. حيث بعد انبثاق اول برلمان منتخب وتشكيل حكومة بجميع مكونات اقليم كوردستان..جاء قانون وزارة التربية رقم (4) لسنة 1992-المادة الرابعة..(جعل لغات الاقليات لغة التعليم في المرحلة الابتدائية لابنائها في المناطق التي تقطنها...)

بعد صدور القرار وبهدف تطبيقه على ارض الواقع تم تاسيس مديرية خاصة للتعليم السرياني في وزارة التربية وتشكيل لجان خاصة للمناهج واعداد الكادر في محافظات اربيل ودهوك..

واول مباشرة بالقرار في محافظة دهوك كان في 6/اذار/1993 بعد فتح عدد من المدارس السريانية في مركز المحافظة والمناطق التابعة لها..

((لاحظ جدول رقم واحد)).

اما محافظة اربيل كان التعليم باللغة الام مطبقا في عدد من مدارس عنكاوا وبمعدل حصتان اسبوعيا حسب قرار سابق صدر عام 1972-بغداد

((لاحظ جدول رقم 2-3))

البداية والصعوبات

كل بداية لابد انها تواجه صعوبات..وصعوبات تطبيق التعليم السرياني بالامكان تلخيصها في النقاط التالية:

1- الوطن عموما كان يمر بظروف صعبة نتيجة الحصار الاقتصادي..كما كان نظام بغداد يمارس حصار اخر على محافظات اربيل ودهوك وسليمانية بعد انتفاظة اذار 1991.

2- وجود النظام السابق في بغداد وتهديده المستمر لابناء المنطقة المحررة من خلال سلطته كان عامل قلق وارباك للكثير من البرامج في المنطقة.

3- عدم وجود الكادر الكافي لتطبيق البرنامج..الموجود كان بعدد اصابع اليد من المتعلمين باللغة السريانية، الكادر التعليمي وقلة الاختصاصين اللغوين في المنطقة وصعوبة الاتصال بذوي الخبرات في بغداد والمناطق الاخرى.
4- التجربة بكل تفاصيلها كانت جديدة لشعبنا الكلداني السرياني الاشوري حيث منذ تاسيس الدولة العراقية والى التاريخ الجديد لم تتاح لهذا الشعب ممارسة حقه بحرية في مجال التعليم السرياني...والتجارب السابقة سواء في المدارس الاهلية (بغداد-كركوك-موصل-دهوك وغيرها) وسواء بعد قرار منح الحقوق الثقافية بعد نيسان 1972 كان محدودا وفي فترات متباعدة غير متواصل لذا تجربة الماضي بالقياس للخطوة الجديدة كانت بسيطة.
5- الشعب وما عاناه في ظل الانظمة السابقة خاصة شعبنا السرياني وما يخص مطاليبه وحقوقه المشروعة ومواجهة الانظمة بالحديد والنار جعله يتخوف حتى من الفرص الجديدة كي لا يوضع في خانة الخروج من ثقافة وبرامج السلطة والتي كانت دوما تعمل لالغاء وصهر القوميات الصغيرة.

المناهج الدراسية

تطوع عدد من ذوي الخبرات في مجال اللغة السريانية في اعداد وترجمة المناهج الخاصة بالدراسة السريانية حيث ترجمة المناهج المقررة في المدارس الرسمية والاستفادة من منهج اللغة السريانية المعد بعد 1972 من قبل لجنة المناهج السريانية في وزارة التربية-بغداد-للقراءة الصف الاول.

وفي السنة الثانية من تطبيق القرار تم ترجمة مناهج الصف الثاني وتم طبعها في مطابع وزارة التربية وعلى نفقة اللجنة الخيرية الاشورية
((لاحظ جدول صفحات 7-10))

وهكذا تواصل التعليم سنة بعد سنة مع ترجمة جميع الكتب المدرسية الى السريانية وتطبيق منهج اللغة السريانية المقرر سابقا من الصف الاول والى السادس الابتدائي مع بعض التعديلات في ضوء الواقع الجديد في الاقليم.

المدارس السريانية الرسمية في اربيل ودهوك

ا- الابتدائية

كل المناطق التي يتواجد فيها ابناء شعبنا وبنسبة (50%) في المدرسة تم تطبيق برنامج التعليم السرياني..كما قدمت طلبات من جميع مناطق تواجد شعبنا في القرى والارياف لفتح مدارس سريانية خاصة في قاطع دهوك

((لاحظ جدول رقم 4))

- التعليم في المدارس السريانية تقسم الى نوعان

النوع الاول/مدارس سريانية جميع دروسها باللغة السريانية

النوع الثاني/مدارس بلغة المنطقة يضاف عليها اللغة السريانية من الصف الاول وبمعدل (6) حصص اسبوعيا الى السادس الابتدائي.

((لاحظ جدول 5))

ب-المدارس الثانوية

بعد عام 1997-1998 ونجاح تجربة التعليم السرياني في مدارس اقليم كردستان وبعد تخرج المئات من التلاميذ الى المرحلة المتوسطة... ولان قرار برلمان كردستان للتعليم باللغة السريانية الصادر لسنة 1992 كان للمرحلة الابتدائية..ورغم محاولات المسؤولين للشعب الكلداني السرياني الاشوري بظرورة اصدار قرار اخر للتعليم السرياني للمرحلة الثانوية...لم تلقى الاذان الصاغية وكام يؤجل نقاشها في المراجع المسؤولة باستمرار...الا ان ضغط وجود مئات الطلاب في الشارع بدون التوجه للمدارس الاخرى رغم مرور شهرين على العام الدراسي 1998-1999 ومطالبات اولياء امور الطلاب... اما الاستمرار بالتعليم السرياني او البقاء بدون مدارس.. اصدر مجلس وزراء اقليم كردستان قرار استمرار التعليم في المدارس الثانوية في تشرين الثاني 1999 وبعدها تم فتح الثانويات السريانية.

((لاحظ جدول رقم 6))

بعدها استمر التعليم في المدارس الثانوية-اربيل ودهوك وبنجاح من خلال الجهود الاستثنائية التي بذلها العاملين في هذا الحقل/المدرسين المترجمين-المشرفين وملاكات في المديريات العامة للتربية.

*عام 2000-2001/لاول مرة في تاريخ شعبنا اجريت الامتحانات الوزارية للصف الثالث المتوسط-المدارس السريانية/ ادخلت مادة اللغة السريانية الامتحانات الوزارية وبنجاح.

*عام 2003-2004/جرت الامتحانات الوزارية لطلاب المدارس الاعدادية بقسميه العلمي والادبي باللغة السريانية-اضافة لادخال مادة اللغة والادب السرياني الامتحانات الوزارية.

الحلقات الدراسية الخاصة بالتعليم السرياني

*اول حلقة دراسية خاصة بالمناهج السريانية- المرحلة الابتدائية عقدت في دهوك للفترة 21-22/كانون الاول 1995 من قبل التعليم السرياني بالتنسيق من نادي نوهدرا الاجتماعي-دهوك والمركز الثقافي الاشوري..شارك فيها عدد من الاختصاصين والعاملين في حقل التعليم من مدراء معلمي من الاشراف والمناهج والمسؤولين تم في الحلقة مناقشة واقع مناهجنا السريانية والملاحظات والمقترحات لمعالجة بعض الثغرات.

*الحلقة الدراسية الثانية عقدت في اربيل تحت عنوان (دور المعلم في تعليم لغة الام). للفترة 14-15/اذار/1996 قاعة مدرسة يزداندوخت..شارك وحاضر فيها عدد من الاختصاصين والعاملين في حقل التعليم..خرج البرنامج بعدد من المقترحات والتوصيات بهدف العمل بها خلال السنوات القادمة.

*الحلقة الدراسية الثالثة عقدت في دهوك للفترة 12-14/اب/1997 من قبل مديرية التعليم السرياني في وزارة التربية تحت عنوان (من اجل تواصل التعليم السرياني في المراحل المتقدمة))..بحضور عدد من الاختصاصين والكادر العامل في التعليم والمسؤولين في الحكومة..وكان الهدف منها العمل للتحضيرات المطلوبة للتعليم في السنوات المقبلة للمرحلة الثانوية..وقد صدر منها عدد من التوصيات.

بقية الحلقات الدراسية الخاصة بالتعليم السرياني

*الحلقة الدراسية الرابعة عقدت في اربيل للفترة من 25-2001/7/26 في قاعة مدرسة يزداندوخت-عنكاوا بحضور محمد اسماعيل وكيل وزارة التربية وياسين عثمان المدير العام لتربية اربيل وعدد كبير من المسؤولين في الوزارة والمديرية العامة للتربية والاشراف العام والاختصاصي.

شعار الحلقة ((المناهج السريانية والدين المسيحي للمرحلة الابتدائية..ملاحظات ومعالجات)).

محاور الحلقة تلخصت في اربعة بحوث

- الاول/المناهج السريانية للصفوف الاول والثاني والثالث.
- الثاني/المناهج الخاصة بالدين المسيحي للصفوف الاولية.
- الثالث/المناهج السريانية للصفوف الرابع والخامس والسادس.
- الرابع/المناهج الخاصة بالدين المسيحي للصفوف الرابع والخامس والسادس.

ساهم في الحلقة والبحوث مدراء ومعلمي ومدرسي المدارس السريانية من اربيل ودهوك وبعد نقاش وملاحظات..صدر عدد من التوصيات بهدف الاستفادة منها في الطبعات الجديدة للكتب السريانية والدين المسيحي.

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الابتدائية

الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	المجموع
الاول	1000		500	1500							10000	13,000
الاول	1000							3000			10000	14،000
الاول	1000							3000			10000	14،000
الثاني		1000			1500						10000	12،500
الثاني		1000			1500			3000			10000	15،500
الثاني		1000			1500			3000			10000	15،500
الثالث			1500		1500			3000				6،000
الثالث			1500		1500						10000	13،000
الثالث			1500		1500			3000				6،000
الرابع				1500	1500				3000			6،000
الرابع				1500	1500							3،000
الرابع				1500	1500					3000		6،000
الرابع				1500	1500			3000				6،000
الرابع				1500								1،500
الخامس					2000					3000		5،000
الخامس					2000						10000	12،000

الخامس					2000					3000	10000	15،000
الخامس					2000					3000		5،000
الخامس					2000					3000		5،000
الخامس					2000					3000		5،000
الخامس					2000		3000					5،000
الخامس					2000							2،000

بقية- المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الابتدائية

كتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات										
		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ية	السادس					1500		3000				0000
	السادس					1500						0000
يات	السادس					1500					3000	
	السادس					1500					3000	

ية	السادس					1500					3000	
ة	السادس					1500					3000	
	السادس					1500	1000	3000				
	السادس					1500						
ي	الاول								3000			0000
ي	الثاني								3000			0000
ي	الثالث									3000	3000	0000
ي	رابع خامس										3000	0000
ي	السادس										3000	0000
موع		3000	3000	5000	9000	43000	1000	9000	27000	6000	39000	0000

ملاحظة:* جميع الكتب المطبوعة الى عام 1996 كانت بدعم اللجنة الخيرية الاشورية من حيث الترجمة والتنفيذ وتوفير مستلزمات الطبع والاشراف. فقط الطبع في مطابع وزارة التربية.

*جميع الكتب التي تم طبعها عام 1997 كانت بالدعم المشترك من قبل منظمة(SCF) البريطانية واللجنة الخيرية الاشورية والطبع في مطابع وزارة التربية.

*جميع الكتب المطبوعة بعد عام 1998 كانت على نفقة وزارة التربية وبالتعاون في التنضيد والترجمة اللجنة الخيرية الاشورية.

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/ المرحلة الثانوية

الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات						
		1998	1999	2000	2001	2002	2003	المجموع
راءة السريانية	الاول المتوسط	1500						1500
لوم	الاول المتوسط	1500						1500
اضيات	الاول المتوسط	1500						1500
ريخ	الاول المتوسط	1500						1500
رافية	الاول المتوسط	1500						1500
طنية	الاول المتوسط	1500						1500
بية المسيحية	ا الاول المتوسط	1500		3000				4500
راءة السريانية	الثاني المتوسط		3000					3000
يمياء	الثاني المتوسط		3000					3000
يزياء	الثاني المتوسط		3000					3000
ياء	الثاني المتوسط		3000					3000
اضيات	الثاني المتوسط		3000					3000
طنية	الثاني المتوسط		3000					3000
اريخ	الثاني المتوسط		3000					3000
رافية	الثاني المتوسط		3000					3000
راءة والادب السرياني	الثالث المتوسط			3000				3000
يمياء	الثالث المتوسط			3000				3000
يزياء	الثالث المتوسط			3000				3000
ياء	الثالث المتوسط			3000				3000
اريخ	الثالث المتوسط			3000				3000
رافية	الثالث المتوسط			3000				3000
طنية	الثالث المتوسط			3000				3000
اضيات	الثالث المتوسط			3000				3000

المجموع	10،500	24،000	27،000				61،500

المناهج الدراسية باللغة السريانية وكميات الطبع/المرحلة الثانوية

اسم الكتاب	الصف	السنوات الدراسية التى تم فيها طبع الكتب السريانية والكميات				
		2000	2001	2002	2003	المجموع
الدين المسيحي	الثاني المتوسط	3000				3000
الدين المسيحي	الثالث المتوسط	3000				3000
اللغة والادب السرياني	الرابع العام		3000			3000
التاريخ	الرابع العام		3000			3000
الجغرافية	الرابع العام		3000			3000
الديمقراطية	الرابع العام		3000			3000
الفيزياء	الرابع العام		3000			3000
الكيمياء	الرابع العام		3000			3000
الاحياء	الرابع العام		3000			3000
الرياضيات	الرابع العام		3000			3000
الاحياء	الخامس العلمي			1000		1000
الفيزياء	الخامس العلمي			1000		1000
الكيمياء	الخامس العلمي			1000		1000
الرياضيات	الخامس العلمي			1000		1000
الدين المسيحي	الخامس الاعدادي	3000				3000

الدين المسيحي	الرابع العام	3000				3000
الكيمياء	السادس العلمي				1000	1000
الفيزياء	السادس العلمي				1000	1000
الاحياء	السادس العلمي				1000	1000
الرياضيات	السادس العلمي				1000	1000
الدين المسيحي	السادس الاعدادي	3000				3000
التاريخ	السادس الادبي				1000	1000
المجموع		15،000	24،000	4،000	5،000	48،000

ملاحظة:جميع الكتب تم طبعها في مطابع وزارة التربية- فقط الترجمة والتنضيد على نفقة اللجنة الخيرية.

الدورات السريانية للكادر

بهدف تهيئة الكوادر التعليمية في المدن المشمولة بالدراسة السريانية..تم اعداد مجموعة مواضيع مركزة/ تخص قواعد اللغة السريانية-ادب اللغة السريانية-خطة عمل اليومية للمعلم السرياني من الصف الاول-الثاني الى السادس الابتدائي-ومواضيع اخرى خاصة بالمناهج المقررة...

كما تم تكليف عدد من الاختصاصين وذوي الالمام باللغة السريانية للتدريس كمحاضرين للمعلمين في مدارس قاطع اربيل ودهوك..وكان لمديرية الاعداد

والتدريب في المديريات العامة لتربية –اربيل وكذلك دهوك الدور البارز في تحضير مكان الدورة ومصاريف المحاضرين والمشاركين..

نتائج الدورات اخرجت اعداد مناسبة من الكوادر المؤهلة لتدريس التلاميذ مادة اللغة السريانية والدروس العلمية الاخرى باللغة السريانية..ومع تواصل التعليم استمرت الدورات وفي السنوات الاخيرة تم تنظيم دورات للكوادر المتقدمة في مجال التعليم بهدف زيادة المعلومات اضافة للدورات الاساسية.

من بين الدورات التي اقيمت في اربيل ودهوك يمكن تلخيص اهمها

	السنة	الدورات السريانية			الدورات السريانية			
		نوع الدورة	محافظة	عدد المشاركين	نوع الدورة	محافظة	عدد المشاركين	
-	1992	اساسية	اربيل	58	اساسية	دهوك	42	0
-	1994	اساسية	اربيل	48				
-	1995				اساسية	دهوك	36	
-	1998	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	43	اساسية/ ومتقدمين	دهوك	27	
-	2000	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	37	متفرقة	دهوك	21	
-	2003	اساسية/ ومتقدمين	اربيل	33	متفرقة	دهوك	23	
	المجموع	3/5	5	219	3/3	5	149	8

تدرج التعليم السرياني في مدارس اربيل بعد 1992-2003

العام الدراسي	1 ابتدائي	2 ابتدائي	3 ابتدائي	4 ابتدائي	5 ابتدائي	6 ابتدائي	7 متوسطة	8 متوسطة	9 متوسطة	10 متوسطة
1993-1992	314									
1994-1993		249								
1995-1994			236							
1996-1995				243						
1997-1996					230					
1998-1997						215				
1999-1998							211			
2000-1999								212		
2001-2000									205	
2002-2001										226
2003-2002										
2004-2003										
المجموع المدارس السريانية	1412	1467	1420	1617	1708	1707	1491	1487	1398	1298

ئتدرج التعليم السرياني في مدارس دهوك بعد 1992-2003

العام الدراسي	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1992-2004	258	264	349	344	344	275	243	315	169	133	1
المجموع	185	623	1271	1638	1815	1885	1833	1783	1772	1760	17

التعليم السرياني في وزارة التربية

كما هو معلوم ان مديرية التعليم السرياني في وزارة التربية تأسست بعد 1993 وباشرت عملها في الاشراف ومتابعة اعمال لجان المناهج والترجمة والدورات ومتابعة فتح المدارس السريانية في قواطع اربيل ودهوك..وما كان ينقصها عدم وجود هيكل تابع للمديرية في المديريات العامة لتربية اربيل ودهوك كان العمل من خلال المشرف الاختصاصي لمادة اللغة والتعليم السرياني في المديريتان الا ان مؤتمر وزارة التربية الثاني المنعقد في 10-12/ايلول 2001 والذي ساهمت فيه مديرية التعليم السرياني ونظمت تقريرا بجميع مطاليب المديرية والمحافظات بهدف تطوير البرامج السريانية..وبعد اقرار اغلب مطاليب التقرير الخاص باللجنة السريانية.. وبعد اشهر تم رفع درجة المديرية الى المديرية العامة للتعليم السرياني وتأسست تشكيلات لمديرية التعليم السرياني في المديريات العامة لتربية اربيل ودهوك بعد 2002/6/19 وبهذا توسع هيكل التعليم السرياني وبما يناسب وتوسع المدارس السريانية في المرحلة الاعدادية دهوك واربيل كما تم تثبيت مشرف اختصاصي للمرحلة الثانوية في دهوك واخر في اربيل وبهذا اصبح للتعليم السرياني الهيكل المناسب للمزيد من التحرك والنشاط لتطوير برامج التعليم وكذا المزيد من الاهتمام بالمناهج وتوفير الكادر وتحقيق مطاليب المدارس خاصة المرحلة الثانوية. واستمرت النشاطات السريانية والاشراف الميداني للمديرية العامة للتعليم السرياني من خلال القاءات بالكادر وعقد ندوات واجتماعات ومحاولة تسديد جميع النواقص التي تعانيها مدارسنا خاصة في دهوك.

متابعات ونشاطات الاشراف في دهوك واربيل

كان للاشراف التربوي الدور المهم في توفير الكوادر المطلوبة للمدارس السريانية في اربيل ودهوك من بداية التعليم السرياني..كما ساهم المشرف الاختصاصي من خلال الندوات واللقاءات والتوجيهات المستمرة من خلال الزيارات الميدانية للمدارس والمعلمين لتحسين برامج التعليم وتطوير نشاطها ورفع مستوى التلاميذ علميا..

- ومن النشاطات المتواصلة التي كان لها التاثير الايجابي لتطوير القابليات والاستفادة من الخبرات المتبادلة/اقامة دروس تدريبية-ندوات مفتوحة لمناقشة نشاطات التعليم وبرامجه-متابعة التقارير السنوية للسادة المعلمين والاستفادة من ملاحظاتهم في المناهج الدراسية والبرامج التعليمية-عقد اللقاءات الفصلية للاختصاصات والاشراف.

- اقامة نشاطات ومسابقات علمية بين المدارس السريانية في كل منطقة وقاطع/ اقامة مهرجانات وفعاليات سريانية بهدف كشف القابليات والمواهب والاهتمام بالجيد منها.

- اقامة الكرنفال الاول للمدارس السريانية اربيل في قاعة الثقافة-اربيل يوم 2000/4/8 بمشاركة جميع المدارس السريانية عنكاوا-شقلاوة-ديانا (من اناشيد سريانية وتمثيليات والقاء القصائد والموسيقى بهدف تشجيع القابيلت وصقلها.

- بعد تخرج اول دفعة من تلاميذ السادس الابتدائي لعام 1997-1998 تم تكريم الاوائل وباقي الدفعة كونها اول تجربة سريانية في الامتحانات الوزارية..وبعدها اصبحت تقليدا سنويا تكريم الاوائل من المدارس السريانية في اربيل ودهوك.

وهنا نود الاشارة الى المدارس السريانية في اربيل ودهوك..كانت النتائج السنوية باستمرار بدرجة جيد جداً..ومع انتقالها للمرحلة الثانوية ايضا حافضت على مستوى التفوق والوصول الى المرتبات المتقدمة بين مدارس المحافظات.

بهذا اصبح مشروع التعليم السرياني وبجهود كل الخيرين والغيارا من ابناء بابل واشور ناجحا تاسس من خلاله اهم ركن لوجوده في بلاد النهرين من خلال احياء

اللغة العريقة(اللغة السريانية) التي تمثل عمقا وارثا مهما لثقافة الوطن..وهوية تجاهلتها السلطات السابقة لتعود من جديد في المشهد الثقافي العراقي.

*ومع تقريرنا بحث خاص بالمناهج السريانية (منهج الصف الاول) كنموذج وعملية التغيير والتطوير التي رافقت كل طبعة في ضوء ملاحظات المعلمين والاشراف السرياني ولجان المناهج السريانية-البحث باللغة السريانية رصد هذا الجانب خلال السنوات العشر الاولى من عملية التعليم السرياني.

صفحات/

((جدول رقم واحد))

المدارس السريانية في دهوك 1992-1993

ت	اسم المدرسة	الموقع	الصف الاول	المنطقة	المجموع
1-	11 ايلول	مركز دهوك	33	طري باص	33
2-	شورش	دهوك	25	نوهدرا	25
3-	زوزك	دهوك	15	بروشكى	15
4-	ثيشرةو	دهوك	18	الاسرى	18
5-	سى طركا	دهوك	15	الاسرى	15
6-	خديجة الكبرى	سميل	22		22
7-	الزاب	مجمع	9	ديرلوك	9
8-	المنصورية	مجمع	20	المنصورية	20
9-	كوند كوسه	قرية	5	قرية طوند لوسة	5
10-	سرسنك	ناحية	26	سرسنك	26
11-	دهوك الجديدة	دهوك	13	الجمعية	13

12-	سةروةري	مجمع	27	عقرة	27
13-	بيرسظي	قرية	21	قرية بيرسظي	21
14-	كواني	قرية	14	قرية كواني	14
المجموع			285		285

((جدول رقم 2)) المدارس السريانية في اربيل 1992-1993

ت	اسم المدرسة	الموقع	الصف الاول		المجموع
1-	حمورابي	عنكاوا	61		61
2-	حدياب	عنكاوا	27		27
3-	عشتار	عنكاوا	6		6
4-	حصاروست	عنكاوا	46		46
5-	يزداندوخت	عنكاوا	30		30
6-	عنكاوا	عنكاوا	23		23
7-	باعوث	عنكاوا	26		26
8-	زيور	شقلاوة	31		31
9-	بيترمى	شقلاوة	30		30
10-	ارموطا	كوى	7		7
المجموع			287		287

جدول رقم ((3))

قبل تطبيق قرار التعليم السرياني في مدارس عنكاوا

الجدول الاسبوعي للصف الاول الابتدائي									المجموع
العربية	الرياضيات	السريانية	العلوم	الدين	الفنية	الرياضة	الفنية		
9	6	2	4	2	2	2	1		28

جدول رقم ((4)) بغداد - العراق

1-قرار الحقوق الثقافية في 16نيسان 1972..

اولا:

ا- تكون اللغة السريانية لغة التعليم في كافة المدارس التي غالبية تلاميذها من الناطقين بهذه اللغة.

ويعتبر تعليم اللغة العربية الزاميا في هذه المدارس.

ب- تدرس اللغة السريانية في المدارس المتوسطة والثانوية التي غالبية طلابها من الناطقين بهذه اللغة...

ج- تدرس اللغة السريانية في كلية الاداب بجامعة بغداد كاحدى اللغات القديمة.

اربيل- اقليم كردستان العراق

2- قانون وزارة التربية-اقليم كردستان العراق ذات الرقم 16 في 20 ايلول 1992/

المادة الرابعة/

رابعا: جعل لغات الاقليات لغة التعليم في المرحلة الابتدائية لابنائها في المناطق التي تقطنها على ان يكون تعليم اللغة الكردية فيها الزاميا.

مدارس - دهوك

المدارس السريانية-دهوك

ام الدراسي	عدد المدارس	عدد التلاميذ		المجموع	عدد المعلمين-سريانية			عدد المدار
		بنين	بنات		ذكور	اناث	المجموع	جميع دروسها س
1997-199	16	927	888	1815	26	67	93	12 مدرسة
1998-199	16	970	915	1885	30	71	101	12 مدرسة
1999-199	16	929	904	1833	29	73	102	12 مدرسة
2000-199	17	932	851	1783	23	64	87	13 مدرسة
2001-200	17	931	841	1772	33	71	104	13 مدرسة
2002-200	17	897	863	1760	37	81	118	13 مدرسة
2003-200	17	960	857	1817	37	96	133	13 مدرسة
2004-200	21	962	858	1820	47	111	158	16 مدرسة

\

مدارس-اربيل 2002-2003

ت	اسم المدرسة	الموقع	اللغة	عدد التلاميذ بنين	بنات	مجموع	عدد المعلمين ذكور	اناث	مجموع	تار
1-	اربائيلو	عنكاوا	سرياني	26	32	58	7	12	19	12
2-	اشوربان	ديانا	سرياني	20	21	41	-	12	12	14
3-	يزداندوخت	عنكاوا	كوردي/ سرياني	150	128	278	15	37	52	/1
4-	حمورابي	عنكاوا	كوردي/ سرياني	147	160	307	9	34	43	/1
5-	عنكاوا	عنكاوا	كوردي/ سرياني	101	107	208	16	27	43	/3
6-	حدياب	عنكاوا	كوردي/ سرياني	67	69	136	8	17	25	/1
7-	ادي شير	شقلاوة	كوردي/ سرياني	37	34	71	10	9	19	/1
8-	زيور	شقلاوة	كوردي/ سرياني	25	30	55	6	15	21	17
9-	ارموطا	كوى	كوردي/ سرياني	12	14	36	8	9	17	/1
	المجموع		2سرياني-كوردي 7كوردي-سرياني	585	595	118	79	172	251	9

الثانويات السريانية-2002-2003

ت	اسم المدرسة	الموقع	الاول	الثاني	الثالث	الرابع	الخامس علمي	ادبي	الـ
1-	نصيبين مختلطة	دهوك	99	139	131	41	18	6	0
2-	اورهي مختلطة	سرسنك	54	36	38	10	20	3	3
3-	شميران مختلطة	ديانا	5	5	7	-	-	-	7
4-	اور مختلطة	عنكاوا	8	13	7	-	-	-	[illegible]

المجموع	166	188	183	51	38	9	8

الثانويات المشمولة بدرس اللغة السريانية 2002-203

ت	اسم المدرسة	الموقع	اعداد الطلاب											
			الاول		الثاني		الثالث		الرابع		الخامس		السادس	
			بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنين	بنات	بنـ
1-	ثانوية عنكاوا للبنين	عنكاوا	87	-	75	-	51	-	66	-	40	-	3
2-	ثانوية عنكاوا للبنات	عنكاوا	-	86	-	79	-	74	-	43	-	41	-
3-	متوسطة بابل للبنين	عنكاوا	74	-	68	-	45	-	-	-	-	-	-
4-	ثانوية نوروز للبنات	عنكاوا	-	87	-	89	-	82	-	27	-	41	-
5-	اعدادية 11 ايلول	عنكاوا	-	-	-	-	-	-	15	9	17	-	4
6-	ثانوية شقلاوة للبنات	شقلاوة	-	40	-	32	-	21	-	20	-	16	-
7-	ثانوية سفين للبنين	شقلاوة	24	-	31	-	18	-	-	-	-	-	-
	المجموع		185	213	174	200	114	177	81	99	57	98	7